

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

Model založení Montessori zařízení pro děti v předškolním věku

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Bc. Adéla Bartesová

Vedoucí práce: PhDr. Martina Hrušková, Ph.D.

24. 5. 2010

ABSTRACT

A Model of Montessori Institution for Pre-school Children

Our society faces an insufficient number of kindergartens together with rising demand for innovative methods which should be introduced in the educational system for children of intact society as well as for handicapped children. Based on a special author's interest in Montessori pedagogy, the thesis topic is "A Model of Montessori Institution for Pre-School Children".

The theoretical part is grounded on the most available literary and internet sources processed by the data analysis technique. It explains essential concepts, depicts developmental characteristics of pre-school children, outlines educational methods of Marie Montessori and clarifies the principles of school management.

The aim of the work was to set up a model of a pre-school institution which will educate children in the way of Marie Montessori's alternative pedagogical conception. To fulfil the main goal, a particular aim was first carried out – Montessori pre-school institutional practices in the Czech Republic were mapped and some photos were taken. The aim was completed by empirical data collection during visiting nine out of eleven addressed Montessori institutions and by an interview with a professional in this field. A random multi-stage choice in six regions of the Czech Republic resulted into the final number of 11 institutions mentioned above. The research was realized through the open interviews with the heads or teachers of Montessori classes and the photos were taken. The questions were focused on probing the institution operation and management.

Based on the data collection, the main goal, a model of Montessori institution for pre-school children, could be completed. The plan depicts the goals of this institution, a target group, legal forms, economical balance, services offered, special interest activities, methods and forms of work, personnel, operating parameters, space and material equipment together with variants of dispositions, evaluation and sustainability. Completeness and transparency of the plan, which is based on the research realized, enable to carry it out at any place in the Czech Republic. The thesis can also inspire existing Montessori institutions to make changes or innovations.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Model založení Montessori zařízení pro děti v předškolním věku“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě nebo v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 24. 5. 2010

.....

podpis studenta

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Martině Hruškové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, poskytování rad a věcných připomínek k práci.

Touto cestou také chci poděkovat Ing. Václavu Vavřinovi za spolupráci a čas strávený při vypracování návrhu Varianty dispozičního řešení budovy Montessori zařízení.

Velice děkuji pracovníkům Montessori předškolních zařízení v České republice za přívětivě přijetí, poskytnutí rozhovorů do diplomové práce a za předání cenných rad z jejich praxe.

OBSAH

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1 Alternativní vzdělávání	9
1.1.1 Alternativní směry a jejich vývoj.....	10
1.1.2 Funkce alternativního vzdělávání	11
1.1.3 Montessori zařízení.....	11
1.2 Dítě v předškolním věku	12
1.2.1 Vývoj dítěte v předškolním věku.....	12
1.3 Integrace dětí s postižením	14
1.4 Pedagogika Marie Montessori	15
1.4.1 Život a dílo Marie Montessori	16
1.4.2 Principy výchovy a vzdělávání M. Montessori	17
1.4.3 Vývojové fáze dítěte a institucionalizace podle M. Montessori.....	23
1.4.4 Vzdělávání dětí s postižením v Montessori pedagogickém systému.....	25
1.4.5 Osobnost dítěte a dospělého	27
1.4.6 Materiál a práce s ním.....	28
1.4.7 Hodnocení, práce s pochvalou a s chybou.....	30
1.4.8 Montessori pedagogika ve světě a v České republice.....	31
1.5 Řízení a organizace v oblasti předškolní výchovy	33
1.5.1 Kurikulum.....	34
1.5.2 Školský management	34
1.5.3 Mateřská škola	36
1.5.4 Mateřské centrum	37
1.5.5 Projekt.....	38
1.6 Legislativa a rámcový vzdělávací program v České republice	39
1.6.1 Legislativa v oblasti předškolního vzdělávání.....	40
1.6.2 Cíle a organizace předškolního vzdělávání dle školského zákona	40
1.6.3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	41
1.6.4 Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	42
2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	44
2.1 Cíle práce	44
2.2 Výzkumné otázky	44

3. METODIKA	45
3.1 Použité metody a techniky sběru dat	45
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	45
4. VÝSLEDKY	47
4.1 Výsledky rozhovorů s vedoucími pracovníky Montessori zařízení	47
4.2 Výsledky rozhovoru s odborníkem v dané oblasti	86
4.3 Projekt modelového Montessori zařízení pro děti v předškolním věku	89
5. DISKUSE	106
6. ZÁVĚR	117
7. KLÍČOVÁ SLOVA	119
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	120
9. PŘÍLOHY	126

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá alternativní pedagogickou koncepcí Marie Montessori a možností založení Montessori instituce pro děti v předškolním věku. O problematiku výchovy a vzdělávání jsem se zajímala po celé období mého středoškolského a vysokoškolského studia. Bylo mi vždy otázkou, jak se vzdělávat ; nadšením a jak zefektivnit systém vzdělávání v naší zemi?

V rámci realizace mojí bakalářské práce jsem se zabývala oblastí alternativní pedagogiky. Vzdělávala jsem se a prošla některá zařízení s prvky alternativ. Nejvíce mě však oslovila pedagogika Marie Montessori. Dokonalejší systém opírající se o empirii pozorování dětí jsem neviděla. Pedagogika Montessori mě nadchla svoji přirozeností, láskou, systémem, tichem, řádem, odpovědností za sebe sama a nazíráním na člověka jako na individuum. Takle svobodná koncepce opírající se o dodržování hranic a zásad mi odpověděla na otázku jak se vzdělávat, či jak pracovat a nahlížet na děti i na sebe sama. Potvrzením těchto idejí mi byla samotná praxe v Montessori mateřské škole Sluníčko v Brně, kde mě mile překvapilo, jakým způsobem lze pracovat s dětmi a spolupracovat s kolegy v pedagogickém týmu. Rozvíjet děti v heterogenních skupinách podle jejich individuálních potřeb, osobnostních rysů za pomoci Montessori materiálu. To vše realizované v ideálně připraveném prostředí mateřské školy.

V závislosti na růstu porodnosti, snižování počtu předškolních zařízení a často nemožnosti realizace integrace dětí s postižením se ukázalo, že téma diplomové práce je velice důležité a aktuální. Často rodiče nemají možnost svoje dítě umístit do předškolního zařízení, nebo ani nejsou spokojeni s kvalitou poskytovaných služeb ve stávajících zařízeních. Přitom je věk dítěte do 6 let považován za jeden z nejdůležitějších období v životě člověka.

V diplomové práci jsem si stanovila za cíl vytvořit „model“ uceleného projektu předškolního zařízení, které bude vychovávat a vzdělávat děti podle vzoru alternativní pedagogické koncepce Marie Montessori. Načež se tento projekt bude opírat o empirický sběr dat ve stávajících Montessori zařízení pro děti v předškolním věku v České republice.

1. SOUČASNÝ STAV

V současném stavu se autorka věnuje zachycení teoretického základu, snaží se přiblížit danou problematiku z nejaktuálnějších dostupných zdrojů domácích i zahraničních, aby tak následně s dostatkem informací mohla prakticky navázat na realizaci empirického sběru dat přímo v Montessori zařízeních pro děti v předškolním věku.

1.1 Alternativní vzdělávání

Jan Průcha (1996) vymezuje alternativní vzdělávání v širším slova smyslu jako: „Alternativní vzdělávání je obecný termín označující takové školní vzdělávání, které je odlišné od vzdělávání nabízeného státem nebo jinými tradičními institucemi; alternativní školy jsou obvykle spojeny s radikálními koncepcemi vzdělávání, jako je například odmítání formálního kurikula či formálních metod výuky.“

Alena Hrdličková (1994) blíže specifikuje alternativní pedagogické koncepce následovně: „Představují kvalitativně odlišný přístup ke koncepci školy, školní práci, k dítěti vůbec, než jaký je typický pro výchovné postupy tradiční, běžné a v dané době převažující. Alternativní pedagogické koncepce netradičním a specificky osobitým způsobem chápou cíle a obsah vzdělání a výchovy, přístupy, metody a formy pedagogické práce, včetně otázek organizace a řízení, zejména však atmosféru vztahů mezi učitelem a žákem, žáky navzájem, vztahů školy a nejbližšího, zejména rodinného prostředí.“ Alternativní školy ve své větší části představují pokračování a další rozvíjení myšlenek a prvků reformní pedagogiky první poloviny 20. století. Jsou projevem novějšího kritického postoje k běžným školám a standardní výchově (Hrdličková, 1994).

Alternativní školský systém, podle M. Zeliny (2000), pracuje na úrovni systémové alternativy, to znamená, že se liší ve všech, a nebo základních znacích od tradiční školy, obsahuje nově formulované cíle, které indikují potřebu změny systému, jeho strukturu

a dynamiku. Alternativní škola zasahuje svými změnami víc než jen detail nebo systémový znak, zasahuje podstatu toho, aby se školy stávaly efektivnější s důrazem na jiné cíle, než je jen vyučování a vzdělávání (Zelina, 2000). Především poukazuje na nové pojetí lidské bytosti, uvědomuje si úctu k člověku, k lidskému bytí, individualismu a jedinečnosti každého člověka (Hrdličková, 1994).

1.1.1 Alternativní směry a jejich vývoj

Alternativnost je permanentním jevem v dějinách školství, jde o rozsáhlý a mnohostranně orientovaný pokus překonat a změnit tradiční školu (Svobodová, Jůva, 1996). Alternativní pedagogické hnutí se začalo utvářet před koncem 19. století v souvislosti s některými širšími kulturními proudy (např. kritika kultury, naturalismus) a výrazněji se projevovalo už před první světovou válkou. Jeho hlavní rozvoj spadá do dvacátých a třicátých let minulého století. Tehdy nové směry získávaly v řadě zemí mnoho stoupců, kteří se snažili jeho ideje uvádět tvořivě v život ve své praktické pedagogické práci, zpočátku na pokusných školách a zařízeních, později i v rámci státního školského systému (Singule, 1992).

Vzdělávání podle reformní pedagogiky musí být zaměřeno na získávání zkušeností, jež jsou výsledkem samostatného živého kontaktu dítěte se světem, který je obklopuje a s nímž se v průběhu svého života vyrovnává (Singule, 1992).

Ve světě se vyvinulo mnoho alternativních škol. Alternativní školy se rozdělují na nestátní a státní nebo soukromé. Do nestátních patří klasické reformní školy a církevní školy. Do státních nebo soukromých patří moderní alternativní školy. Klasickými reformními školami je škola waldorfská, montessoriovská, freinetovská, jenská a daltonská. K církevním patří katolické, protestantské, židovské a jiné školy. Moderních alternativních škol existuje více - školy s otevřeným vyučováním, zdravá škola, škola s angažovaným učením, integrovaná škola, škola hrou, školy s volnou architekturou, magnetové školy, cestující škola a mnohé další. A toto jsou jen nejvýznamnější příklady škol jednotlivých skupin (Průcha, 2004).

V České republice užíváme v praxi modely waldorfské, montessoriovské a daltonské školy, které jsou nejvíce uplatňovány v mateřských a základních školách, výjimkou však nejsou ani školy střední.

1.1.2 Funkce alternativního vzdělávání

Alternativní vzdělávání nebo-li alternativní školy, podle Jana Průchy (2004), plní tři funkce, které blíže vysvětlují samotný pojem těchto škol. Jsou to:

1. funkce kompenzační – alternativní školy vznikají, aby nahradily určité nedostatky státních škol, nebo-li uspokojují ty potřeby, které nemohou být uspokojeny běžnými tradičními školami;
2. funkce diversifikační – alternativní školy vznikají, aby zajistily nezbytnou pluralitu vzdělávání a případnou možnost volby vzdělávacího systému;
3. funkce inovační – alternativní školy vytvářejí prostor, ve kterém se realizuje experimentování a různé inovace v edukaci. Jde o inovace jak v oblasti obsahu vzdělávání, tak i v oblasti metod, forem a organizaci vzdělávání a výchovy. Tato funkce alternativních škol je nejdůležitější.

1.1.3 Montessori zařízení

Je to organizace, která využívá vzdělávací metody dle modelu italské lékařky Marie Montessori. Montessori metoda je alternativní pedagogickou koncepcí zrozenou již na začátku 20. století (Svobodová, Jůva, 1996).

Výchovný systém Marie Montessori je založen na odlišném pohledu na dítě, které je chápáno jako aktivní bytost, která umí samostatně budovat svoji individuální osobnost, jestliže má k dispozici pedagogicky připravené prostředí. Do systému patří vychovatel, který dítěti pomáhá v jeho snaze po nezávislosti, vžívá se do jeho světa a kultury (Svobodová, Jůva, 1996).

Systém Montessori se uplatňuje v mateřských školách, základních školách a někdy se principy uplatňují i na středních školách (Zelina, 2000). V současné době je provozováno podle této metody i několik mateřských a rodinných center.

1.2 Dítě v předškolním věku

Dítě je v předškolním věku, podle Marie Vágnerové (2005), v období od 3 do 6 až 7 let, přičemž horní hranice věku není určena jen fyzickým věkem, ale i sociálním, kdy dítě nastupuje do školy.

V širokém smyslu slova se jako předškolní věk označuje celé období od narození (někdy i včetně vývoje prenatálního) až do vstupu do školy. Předškolní období v užším slova smyslu je „věkem mateřské školy“, ale nebylo by správné chápat je pouze z tohoto hlediska – jednak mnoho dětí do mateřské školy nechodí, jednak rodinná výchova stále zůstává základem, na kterém mateřská škola dále účelně staví a napomáhá dalšímu rozvoji dítěte (Langmeier, Krejčířová, 2006).

I když jsou zde prezentované názory rozdílné pouze nepatrně, autorka práce se přiklání k teorii J. Langmeiera a D. Krejčířové, kteří razantně nevyznačují věkovou hranici tohoto období. Specifikaci předškolního dítěte nelze zcela jednoznačně rozdělit pouze z hlediska věku dítěte, velkou roli zde hraje somatický, citový a sociální vývoj.

1.2.1 Vývoj dítěte v předškolním věku

Předškolní věk je charakteristický vstupem dítěte do primárního školského vzdělávacího systému a stabilizací vlastní pozice ve světě. Poznávání je tedy zaměřeno na nejbližší svět a jeho pravidla. V poznávání dítěti pomáhá představitivost, která je fantazijní a intuitivní, nikoli logické uvažování jako v následujícím období. (Vágnerová, 2005).

Jankovský (2003) definuje toto období podle Eriksonova pojetí vývoje slovy: „Já jsem to, co učiním“. V tomto období dochází ke konfliktu mezi vlastní iniciativou a pocitem viny nad zamýšlenými cíli. Schopnost cítit vinu signalizuje, že dítě je schopno akceptovat určitá pravidla. Dochází i k rozvíjení svědomí dítěte, to lze chápat jako experimentaci s přijatým normativním systémem (Vágnerová, 2005).

Předškolní dítě je plné energie, zvědavosti, nadšení a je neustále v pohybu. Během tohoto období se u dítěte rozvíjí motorické dovednosti, rozšiřuje se slovní zásoba,

rozvíjí se intelekt, navazuje nové vztahy, dítě dokáže plánovat dopředu a dokáže lépe řešit problémy. Dítě je přesvědčeno o pravdivosti svých názorů, zároveň si však začíná uvědomovat potřeby ostatních (Allen, Marotz, 2005).

Socializace dítěte stále nejvíce probíhá v rodině, ale dítě se musí přizpůsobovat i požadavkům jiného sociálního okolí, především pak při zařazení do mateřské školy. Dítě se tak učí s vrstevníky soupeřit i spolupracovat. Učí se základním normám chování a žádoucím způsobům chování, především respektujícího práva ostatních. Rodiče dítěti slouží jako model různých rolí, se kterými se identifikují. Předškolní děti mají tendenci zveličovat genderové rozdíly, jsou přesvědčeny o vyšší důležitosti svého genderu. Dítě přijímá názory dospělých nekriticky jako jasnou pravdu (Vágnerová, 2005). Langmeier a Krejčířová (2006) považují za nejvýznamnější v této době právě osvojování rolí a diferenciaci role mužské a ženské. Rozhodující je vztah chlapce k otci a dívky k matce jako vzorům takového chování. Dítě předškolního věku je stále nejvíce závislé na svých rodičích.

Z. Matějček (2007) hovoří v souvislosti se vstupem do společnosti vrstevníků o tom, že se předškolní děti pohromadě neustále smějí, dovádějí, dělají legraci, předvádějí všelijaké kousky, projevují se radostně - „souradost“. V oblasti intelektové i citové vznikají základy pro vztah nad jiné vzácný, ušlechtilý a povznášející – pro přátelství. Důležitá je v tomto věku výchova k toleranci. V mateřské škole děti bez velkých rozpaků přijímají druhé dítě i jakkoliv postižené.

Z. Matějček (2007) zdůrazňuje, že se musí velice dbát na to, aby se dítě tomu, čemu je učíme, naučilo správně. Co se v tomto období do psychického i fyzického organismu dítěte špatně zabuduje, to se pak velmi obtížně odstraňuje. Jedno z nejčastějších doporučení rodičům a vychovatelům v případech nejrůznějších výchovných těžkostí s dětmi je: „Hledejte a vytvářejte příležitosti, kdy můžete spolu s dítětem udělat pro někoho něco dobrého“. Důležité je v tomto věku učit dítě „udělat někomu radost“.

1.3 Integrace dětí s postižením

V evropském kontextu se již mnoho let hovoří o integračním procesu. V edukaci prostupuje integrace především do oblasti výchovy a vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami různého věku. V Americe a Skandinávii se častěji používá termín inkluze, v Čechách se tento pojem často nesprávně bere jako shodný s integrací (Nováková, 2004). To be included znamená být úplnou součástí, zatímco integrace spíše implikuje způsob, kdy někdo nebo nějaký skupina byla vydělena a je integrována zpět do běžného proudu, školy nebo komunity (Nováková, 2004).

Právo na vzdělání je zajištěno v Listině základních práv a svobod, základním východiskem je nerozlišování dětí na handicapované a intaktní a změna v zaměření na dítě v celé šíři jeho osobnosti a sociálních vztahů, nikoliv se zřetelem na jeho postižení, ať se jedná o handicap zdravotní či sociální. Dnes je tomu tak, že žáci se speciálními vzdělávacími potřebami navštěvují hlavní výchovně-vzdělávací proud a ve speciální školách se vzdělávají zejména žáci s těžším postižením (Vítková, 2004).

Český vzdělávací systém se však podle výzkumů vyznačuje relativně velkými nerovnostmi ve vzdělávacích příležitostech, selektivitou vzdělávacího systému a znevýhodňováním určitých skupin žáků (Polechová, 2005). Tuto situaci by mohl právě vyřešit vzdělávací systém podle Montessori. Je zapotřebí nejprve zdůraznit, že Marie Montessori nerozděluje děti intaktní společnosti a děti s postižením nebo-li s participací restringovanou, považuje každé dítě za jedinečné individuum a v předškolních zařízeních Montessori je kladen velký důraz na uskutečňování integrace dětí s různým typem postižení (Rýdl, 2006).

Z. Matějček (2000) říká: „Děti se rychle a bez rozpaků naučí pomáhat dětem s postižením. Nejvhodnější čas k takovému „učení“ je doba předškolní. Jakákoliv nápadnost druhého dítěte je to pro ně pouhá přírodní zajímavost a nic víc. Zkušenost však ukazuje, že jim to dál v životě v nesčetných situacích velice pomáhá. Je například obecně známo, že sourozenci dětí s postižením mívají mnoho cenných vlastností, které z nich činí i společensky mimořádně cenné osobnosti“.

Integrace dle vyhlášky č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se děje formou individuální a skupinové. Pakliže dítě navštěvuje speciální školu, nejedná se o integraci. Formy se můžou různě kombinovat. Individuální integrace se děje v běžné škole nebo ve škole pro žáky s jiným typem postižení. Skupinová integrace znamená vzdělávání žáků ve třídě, oddělení či skupině pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem postižení.

Z. Matějček (2000) upozorňuje na fakt, že pro některé děti s určitým druhem postižení je mnohdy výhodnější, jsou-li vzdělávány ve speciálních třídách se spolužáky s podobným postižením. Děje se tak ve prospěch každého takového jednotlivého dítěte a ne proto, že by to druhé děti nějak ohrožovalo. Integrace není žádné železné pravidlo, jemu by se mělo podřídít. Naopak vedoucím principem je prospěch dítěte.

1.4 Pedagogika Marie Montessori

Pedagogické myšlenky italské lékařky Marie Montessori mají mezi alternativními koncepcemi pevné místo již od počátku 20. století. Italka zaujala originálními názory a konkrétními výsledky v práci s dětmi s postižením, následně s dětmi zdravými. Snažila se osvobodit dítě od tradičních autoritativních výchovných metod a důsledně se stavěla proti omezování spontánní činnosti a přirozené aktivity dítěte. Chtěla tak dítěti poskytnout možnost svobodného rozvoje a prostoru, v němž se samo stává svým stavitelem za pomoci učitele (Hrdličková, 1994).

Marie Montessori zvolila za své heslo výrok jednoho z dětí: „*Pomoz mi, abych to dokázal sám*“. Odráží se v něm cesta pojetí svobody a volnosti, aktivní přístup k dítěti s nabídkou bohatého a „výživného“ okolí. Dítě je stavitelem sebe sama a nikoliv vychovatel, jak říká M. Montessori: „*Nikdo nemůže růst za dítě*“. Tyhle jednoduché principy osvětlují celou podstatu vzdělávacího konceptu Montessori (Montessori, 1952 in Rýdl, 1994).

1.4.1 Život a dílo Marie Montessori

Marie Montessori se narodila 31. srpna 1870 v Chiaravalle v italské provincii Ancona. Na venkově vyrůstala až do doby, kdy jejího otce přeložili pracovně do Říma. Tam M. Montessori získala lepší podmínky pro svá studia. Po dokončení základního vzdělání byla přijata na technicky orientovanou střední školu a po jejím ukončení vystudovala na římské univerzitě medicínu. V roce 1896 se stala první ženou – lékařkou v Itálii vůbec (Ludwig, 2000). Obhájila práci z oboru neuropatologie. Začala pracovat na psychiatrické klinice římské univerzity a během dvou let se starala o duševně postižené děti (Rýdl, 1994).

Během své praxe diagnostikovala děti s postižením a zjistila, že i tyto děti, díky neutlumené potřebě hry, jsou vychovatelné. Otevřela tak velkou otázku v péči o děti s postižením a pedagogickém působení na ně. M. Montessori se tak dostala do Evropy a následovala její přednášková činnosti v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s postižením. M. Montessori dále studuje a zabývá se praktickými zkušenostmi různých ústavů z oblasti speciální pedagogiky. V roce 1904 se stává po studiu pedagogiky a filozofie v Římě profesorkou antropologie (Rýdl, 1994).

Její práce byla zpočátku vedena názory francouzského lékaře E. Seguina, ta přinesla obdivuhodné výsledky. Její svěřenci složili pod jejím vedením státní zkoušky ze čtení a psaní pro zdravé děti. Dr. Montessori došla k názoru, že podobné metody by mohly být úspěšně používány u zdravých dětí mladšího předškolního věku, a začala s takovými dětmi pracovat (Montessori, 1998).

M. Montessori dostala příležitost, aby v domech ve čtvrtích městské chudiny zřídila dětské útulky. Smyslem byla pomoc pracujícím matkám, které mohly předávat „dětských domů“, rodiče měli šanci získat informace o výchově dětí a M. Montessori mohla rozvíjet svoji pedagogickou činnost (Rýdl, 1994). Jedním z prvních byl otevřen Dům dětí (Casa dei bambini) v Římě určený pro opuštěné děti předškolního věku. Zde aplikovala své zkušenosti a poprvé začala používat materiál pro smyslovou výchovu vytvořený původně pro děti s mentálním postižením. Ukončila práci aktivní

lékařky a začala její více než čtyřicetiletá přednášková a spisovatelská činnost (Zelinková, 1997).

M. Montessori v roce 1913 vydává knihu *Metoda vědecké pedagogiky užitá ve výchově dětí v dětských domech*, ta byla přeložena do více než dvaceti jazyků. Na tuto knihu navazují mnohá další díla. V tomto roce také zakládá Dům dětí ve Španělsku, kde pobývala až do roku 1936. Dále se věnuje vzdělávání vychovatelů a připravuje pro ně kurzy. V roce 1926 založila s podporou svého syna Maria mezinárodní montessoriovskou společnost (Association Montessori Internationale – AMI), která měla koordinovat výměnu zkušeností mezi národními sdruženími a usměrňovat jejich aktivitu. AMI funguje dodnes. Jméno doktorky Montessori je již známé po celém světě (Rýdl, 1994).

V období fašismu byly školy M. Montessori v Itálii zavřeny, v Německu a Rakousku byly páleny její knihy. Italka tedy odchází do Indie, kde pomáhá šířit svoje myšlenky a zakládat školy. Zde působí až do roku 1946 a následně žije v Holandsku, ve kterém dále organizuje mnohé vzdělávací kurzy a připravuje další publikace (Zelinková, 1997).

V roce 1950 byly její celoživotní zásluhy vrcholně oceněny Nobelovou cenou za mír. Dva roky na to M. Montessori umírá ve svém domě v Amsterdamu (Rýdl, 1994).

1.4.2 Principy výchovy a vzdělávání M. Montessori

Principy vzdělávacího systému Montessori vychází z praktických zkušeností a pozorování dětí. Marie Montessori (1997) říká: „Nevytýčila jsem si napřed teze, podle kterých bych rozvíjela svoji výchovnou metodu. Opak byl skutečností. Jen bezprostřední pozorování dětí, jejichž svoboda a volnost byla zajištěna, mi ozřejmilo určité zákony jejich vnitřního života, z nichž jsem později odkrývala jejich obecnou platnost.“

Spousta našich domněnek o vývoji dítěte je opřeno mnohými předsudky. Dítě je pro nás velkou neznámou, ale samo nám umožňuje poznání, když nám ukazuje, jak

zachází s věcmi kolem sebe. Chování dítěte je nevyčerpatelným zdrojem poznání (Montessori, 2003).

M. Montessori věřila, že vzdělávání začíná již při narození dítěte. Vzdělávání lidského potenciálu brala jako výzvu, kterou musíme přijmout, abychom byli úspěšní. Je však zapotřebí nesrovnávat děti a neškatulkovat podle jejich věku. Nemá nás vést daný chronologický věk dítěte, ale samo dítě – jeho schopnosti, prostředí, pohotovost a potíže, jeho individuální potřeby (Hainstock, 1999).

E. Hainstock (1999) říká: „Ve veřejných školách často bývá výuka urychlena a nikdo ze studentů není pojímán jako jedinec postupující svým vlastním tempem, nýbrž jsou chápáni jako třída“. M. Montessori klade velký důraz na individuální přístup a potřeby každého dítěte.

Ruka je nástrojem ducha. Práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů, rozvoj myšlení a řeči. V průběhu každého učení se musejí spojovat tělesné a duševní aktivity. Při osvojování nového učiva, při získávání nových poznatků je třeba vycházet od konkrétního poznání a manipulace s věcmi (Zelinková, 1997).

Svoboda je základním požadavkem pedagogické teorie a praxe Marie Montessori. Svoboda znamená nezávislost, volnost, osvobození. Projevem lidské svobody je spontánní aktivita, která je specifickým znakem člověka. V jejím průběhu dochází k polarizaci pozornosti, která je základem vzdělávání. Svoboda však není libovůle, nýbrž má své hranice v životě psychickém i fyzickém. Bez omezení nemůže probíhat seberealizace, vývoj inteligence, rozvoj osobnosti. Svobody je dosaženo tehdy, když se dítě může vyvíjet podle svých vnitřních zákonů a potřeb organismu (Walls, 2008).

V systému Montessori se mohou děti samy rozhodnout, co budou dělat, kde a s kým a také jak dlouho. Tímto způsobem se pěstuje schopnost samostatného rozhodování. Děti si zvolí, zda chtějí pracovat samostatně, s partnerem či ve skupině, tak dochází k sociálnímu učení. Dítě si také může určité činnosti věnovat delší čas, aniž by bylo rušeno. M. Montessori taktéž prosazovala svobodu pohybu i během vyučování (Janík, 2005).

Polarizace pozornosti je seskupení všech tělesných a duševních sil, které vedou k hlubokému ponoření do nějaké činnosti. Nezištná koncentrace na práci, která vede k prohloubenému zájmu o předmět práce, a která také přináší pocity radosti. Dítě činnost opakuje až do úplného „nasycení“. Tímto se prohlubuje pocit harmonie mezi osobou a zákonitostí vnějšího světa. Čím silnější je vztah člověka ke světu, tím více se můžeme věnovat jiným lidem a chovat se k nim s porozuměním (Rýdl, 1999).

Mezi podmínky, které umožňují polarizaci pozornost, patří sledování senzitivních fází; nabídka vhodných materiálů a programů; práce vychovatele, která spočívá v přípravě prostředí a změně jeho samého; svoboda dítěte a podpora jeho iniciativy, pohybu a volby činnosti (Walls, 2008).

Polarizace pozornosti se uskutečňuje ve třech fázích:

- fáze přípravná nebo fáze hledání – dítě se pohybuje po místnosti, vyhledává, zkouší, uvědoměle se rozhoduje pro nějaký materiál, s nímž bude pracovat. Rozhoduje se tak, co se bude učit;
- fáze velké práce – dochází k propojení věci a dítěte, dochází k maximální soustředěnosti dítěte na činnost. Přistupuje fenomén opakování až do doby úplného nasycení a poukazuje na to, že dítě je duševně činné;
- fáze klidu – dítě zpracovalo své psychické napětí, přichází zklidnění, dobrý pocit z nově nabytých poznatků a radost (Zelinková, 1997).

Polarizace je schopno jen normalizované, prostředím podporované děti. Ukazují ve svém postupném vývoji neobyčejné schopnosti spontánní disciplíny, vytrvalosti, radostné práce, sociální vnímání, pomoci a porozumění jinými (Rýdl, 1999).

Normalizace je náprava, návrat k „normálnímu stavu“. Dítě nám jasně dává najevo, že potřebuje od útlého dětství zaměstnání. A to především práci, která bude systematická, bude mít svůj řád a pravidla. Dítě prokazuje brzy svou inteligenci, umí se ovládat, projevuje se klidně a dává přednost systematické činnosti před jalovou nečinností (Montessori, 1998). Děti mají schopnost vybírat si spontánně tu nejvhodnější činnost samy, následkem toho se začnou chovat ukázněně. Ruku v ruce se tu vzájemně ovlivňuje volnost, svoboda s ukázněností, která je často neřešitelným problémem.

Do dnešní doby přetrvává názor, že volnost vede k nežádoucímu neklidnému chování dětí, Montessori však tyto předsudky vyvrací (Montessori, 2003).

Normalizované dítě tedy má hranice a vyvíjí se svobodně. Není „náladové“, je plné energie ke zkoumání a pochopení světa kolem něj. Má v sobě jakýsi vnitřní hnací motor, vnitřní potřebu učit se. Osobnost dítěte má uvnitř tzv. „absorbujícího ducha“, tento termín znamená, že chce „nasávat“ poznatky z okolí (Montessori, 2003).

Normalizace ale může probíhat pouze v **připraveném prostředí**, které dítěti nabízí dostatek možností rozvinout soustředěnou činnost, a tak i klidné chování (Montessori, 2003). Připravené prostředí podporuje spontánní učení, tvoří předměty běžné denní potřeby, didaktický materiál a pracovní místo. Dítě se v něm osamostatňuje a seberealizuje. Je uspořádáno tak, aby umožňovalo osvojení nových poznatků samostatně, bez vnější pomoci. Je-li získání dovednosti rozloženo na tak malé kroky, které dítě může provádět bez pomoci dospělého, pak nepotřebuje dlouhý výklad, ale je schopno samostatně dojít k cíli (Černohousová, 1999).

Montessori (1934) říká, že děti mají intenzivní potřebu přijímat denně mnoho smyslových podnětů. Dospělý dítěti nabízí předměty nebo připravuje prostředí, aby mohly být uspokojeny jeho potřeby. Dítě svými smysly prozkoumává okolí a obrazy, které jsou kolem něj, pak si vybírá, kam bude tuto chvíli směřovat. Také už ale víme, že komplikované prostředí nebo neorganizované podněty přináší dítěti nerozhodnost. Ale dítě ví, že je tu dospělý, který mu přijde s jeho duševní prací napomoc.

Je zapotřebí dětem připravit takové prostředí, aby se v něm mohly volně pohybovat, aby dosáhly všude, kam potřebují, aby bylo uzpůsobeno jejich proporcionalitě těla (např. výška nábytku, velikost, nosnost a materiál židliček a stolu). Místo pro výuku by mělo být uzpůsobeno tak, že se můžou učit kdekoli po třídě na kobereci, u okna, v koutku apod. Ve třídách se nezavírají dveře a nijak se děti od sebe neoddělují. Děti se tak potkávají, navzájem si pomáhají a učí se. Škola musí být prostorem, kde dítě může svobodně žít (Janík, 2005).

Termín připravené prostředí je nutně spjato s výše zmiňovaným pozorováním dítěte. Jen v připraveném prostředí se totiž dítě může pohybovat svobodně, a může tak

být pozorováno osobou, která chce poznávat objektivní pravdu o vývoji dítěte (Montessori, 2001).

Dítě prochází obdobím kolem jednoho až druhého roku, kdy je velice citlivě na **pořádek**. Pokud dítě prochází tímto obdobím, pak nepořádek, který vnímá kolem sebe, může být překážkou jeho duševního rozvoje a může působit různé odchylky. Je také docela možné, že většina dětských návalů zlosti právě vzniká v důsledku této citlivosti (Montessori, 1998).

M. Montessori (2002) upozorňuje na fakt, že potřeba pořádku se stává pilířem činnosti právě na začátku předškolního období. Když je například nějaký předmět jinde než má být, je to právě dítě, které si toho všimne a jde věc napravit. Děti samy bez vyzvání ve školách Montessori všechny věci vrací na své místo. Pořádek spočívá v poznání náležitého umístění předmětu ve vztahu k jeho okolí a v zapamatování si tohoto umístění. To umožňuje správnou orientaci člověka ve světě.

Logická uspořádanost okolí je jednou z životních potřeb, která je-li uspokojována, dává dítěti skutečnou radost. Vnímavost pořádku je přírodou daný smysl, který pomáhá rozlišovat vztahy mezi jednotlivými předměty a umožňuje pojmout prostředí jako celek, protože jednotlivé části jsou na sobě vzájemně závislé (Montessori, 1934).

Pořádek je smysl vnějšího uspořádání a **řád** je smysl vnitřního uspořádání. Tento typ citlivosti nazývá M. Montessori (1998) vnitřní orientační smysl. Vypozorovala, že má dítě citlivé období na různé polohy svého těla, které jsou pak zdrojem impulsů umožňujících rozvoj vědomí. Pokud do harmonického rozvoje nastupují okolnosti, které jej narušují, může docházet až k silným návalům patologické zloby. S odstraněním překážky zloba zmizí.

Součástí vnitřního řádu je také třídění zkušeností, smyslového vnímání a duševních dojmů. Schopnost utřídít dojmy je pro dítě do budoucnosti důležité. Je to základní předpoklad rozvoje duševního života a zároveň prostředek k překonávání dalších překážek (Montessori, 2001)

Jak říká doktorka Eva Štarková (2010): „Pro mnohé může být velkým překvapením, ale děti milují **ticho**“.

V běžné škole existuje také koncepce ticha a pořádku, ale především proto, aby učitel mohl vykonávat svoji práci. Děti jsou pod hrozbou sankce, ale to většinou nevydrží a ruší pořádek a klid ve třídě. V pojetí Montessori je ticho pouze odrazovým můstkem pro dosažení vyšší úrovně pořádku. M. Montessori (2001) říká: „Je zapotřebí dosáhnout naprosté nehybnosti, která pak vede k nastolení ticha.“

V montessori zařízeních se praktikují tzv. cvičení ticha. Nejdříve musí být všichni srozuměni, když nejsou ticho je prolomeno. Je důležité, aby děti měly uklizeno, byly v pohodlné pozici, zastavily všechny pohybové procesy a měly vzor ve svém vychovateli. Montessori vyzorovala, že jsou děti cvičením ticha fascinovány. Prožitek ticha spočívá v prožitku koncentrace duše, vyrovnanosti, klidu a radosti. Je tím rozvíjeno dětské myšlení a základ schopnosti odhadování a koncentrace (Rýdl, 1999).

Kosmická výchova se snaží dítěti zprostředkovat představu o souhře jednotlivých částí celku přírody a člověka. Důležitými cíli je respektování zodpovědnosti za přírodu a za člověkem vytvořenou umělou kulturu. Člověk se podle Montessori nemá právo projevovat k přírodě jako pán, ale jako její součást, jako díl celku (Rýdl, 1994).

Dítěti se má přibližovat svět jako celek, protože detaily budou pro dítě zajímavé, pokud budou předány jako části celku. Dílčími aspekty vědění o světě jsou zeměpis, astronomie, geologie, chemie, fyzika a biologie, politika, sociologie a dějepis (Rýdl, 1994).

„Pravým kosmickým posláním člověka je vítězství lásky a spravedlnosti mezi lidmi, utvoření světa přátelství“, jak uvádí M. Montessori (1997).

První světová válka M. Montessori ovlivnila natolik, že se snažila více šířit myšlenky výchovy k přátelství, která je v podstatě vrcholem kosmické výchovy. Skutečný mír podle ní znamená lepší svět, v kterém vládne vyváženost. Vytvořit svět přátelství je prakticky kosmické poslání člověka. Důraz je jako v ostatních oblastech kladen na osobní prožitek a poznání (Zelinková, 1997).

Senzitivní fáze ve vývoji dítěte jsou jednotlivá období, kterým je nutné věnovat pozornost. Vztahují se k okolnímu prostředí, jež je musí umožňovat. Jsou to určité časové úseky, citlivé momenty, v nichž je nutné použití didaktického materiálu, aby dítě

dosáhlo úspěchu v učení. Promešká-li se tento moment nejvyšší vnitřní dynamiky a pohotovosti k přijetí, lze vše dohonit, ale nikoliv v původní kvalitě a stejné efektivitě. Takto je možno pěstovat cizí jazyky, smysl pro pořádek, zjemnění smyslů pro otázky morálky, náboženství (Svobodová, Jůva, 1996).

Senzitivní fáze nebo-li citlivá období definovala M. Montessori jako dočasné časové úseky, během nichž děti získávají specifickou znalost a schopnost. Časem tato citlivá období dítě povyšují z konkrétního žáka na abstraktně přemýšlejícího tvora. Citlivá fáze trvá tak dlouho, dokud má dítě z aktivity požitky. Jakmile se dítě zdokonalí a aktivita se stává nabytou schopností, tak určité senzitivní období končí a otevírá se prostor pro nějaké další. Tohle vše je poháněno dětskou zvědavostí a touhou po poznání (Holtstiege, 1998).

Montessori však zjistila, že jednotlivé období citlivosti se neobjevují zvlášť, mohou se různě překrývat nebo existovat v párech. Karel Rýdl (2006) uvádí šest citlivých období, které se objevují často za sebou:

1. citlivost na pořadí nebo-li na pořádek, o které bylo pojednááno textu výše
2. citlivost vnímání – je to připravenost smyslů a projevuje se u dítěte; objevováním okolí ohmatáváním a ochutnáváním věcí;
3. citlivost pro jazyk – vyznačuje se jakoby nespokojeností jen s přijímáním, ale dítě chce samo také mluvit a projevit se;
4. citlivost na chůzi – u dítěte se začíná objevovat vášeň pro dobrodružství, zkoumání, toulky, využívá k tomu právě svoji pohyblivost;
5. citlivost na malé věci – ty rozvíjejí dětské oko pro detail a naznačuje důležitost, kterou dítě věnuje těm nejmenším věcem;
6. citlivost pro včlenění do společnosti – děti začínají rozumět důležitosti respektování druhých, vyžívají se v pozorování dobrých mravů a ukazování uznání pro druhé.

1.4.3 Vývojové fáze dítěte a institucionalizace podle M. Montessori

M. Montessori dělí vývojové fáze dítěte a tomu odpovídající výchovné prostředí či školní zařízení. Vývojová fáze:

- od 0 do 6 let, přičemž toto období je rozděleno do dvou dílčích vývojových etap:
 - ✓ od 0 do 3 let – tomuto věku odpovídá výchova v rodině, případně jesle nebo herní skupina (např. v rodinných centrech);
 - ✓ od 3 do 6 let – dítě nastupuje do prvních institucí, mateřské školy či domů dětí, jak jej nazývá M. Montessori;
- od 6 do 12 let - je období školní s prvním stupněm vzdělávání v základní škole;
- od 12 do 18 let - „Erdkinder“ (děti Země), škola zkušeností sociálního života nebo-li druhý stupeň základní školy (Rýdl, 2006).

Na Montessori konferenci v Brně se Mokrá (2009) podrobněji zaměřuje na popis období vývoje dítěte před vstupem do školy, tedy do 6 let:

- porod až půl roku věku dítěte – je to období, kdy se rodiče o děti starají instinktivně, v tomhle věku převládá především nošení dítěte a tím dochází i k intenzivnímu fyzickému kontaktu;
- lezení a plazení – období, ve kterém dítě nejvíce poznává rukama a ústy;
- chůze – v tomhle období je nejstěžejnější vedení a vzor rodiče, rodič by měl chránit polarizaci pozornosti svého dítěte. Také je třeba vytvářet řád, systém a věnovat se procvičování činností. Dítě si instinktivně vybírá, co do života potřebuje.

Tyhle tři fáze vyznačují období od narození do tří let věku dítěte, nejdůležitějším je v této fázi rodina. Dítě zde má najít péči, emoční jistotu, prostor k objevování světa, budování lidských vztahů a motivující prostředí (Rýdl, 2006). V tomto věku působí absorbující duch a dítě je senzitivní na pohyb (rovnováha, běh, manipulace s předměty), pořádek (učí se porovnávat, chápat vztahy), řeč (absorbuje řeč z okolí) a matematiku (nevědomě vstřebává matematické struktury) (Montessori, 2003). Z didaktického hlediska jsou upřednostňovány především cvičení praktického života a všedního dne, pohybové hry a pohybová cvičení pro podporu hrubé a jemné motoriky, řečové hry, vyprávění, předčítání, zpívání apod. Důležitý je také tělesný kontakt a přívětivý řečový projev dospělých (Rýdl, 2006).

- od 3 do 6 let – dítě se učí nejvíce od dětí a vlastním poznáním, pracuje s řádem a s přesností. Dítě je v tomto období aktivní a z nevědomého tvůrce se během období stává uvědomělý pracovní, zapojuje operativní inteligenci. Zatímco v první fázi dítě svět vstřebává, ve druhé ho analyzuje (Mokrá, 2009).

V Montessori předškolním zařízení je důležité používání „smyslového materiálu“ ve prospěch dítěte ve smyslu klíče ke světu, to znamená, že dosud nevědomě získané dojmy o světě jsou nyní vědomě přepracovány do pevných struktur či charakteristik (např. velký-malý, teplý- studený). Dítě analyzuje, zevšeobecňuje a obohacuje nabyté dojmy a představy pomocí rozvoje motoriky, řeči a smyslového vnímání. Mělo by se dbát na rozvoj kulturních a uměleckých aktivit, neopomíjet otevřenost k různým náboženstvím. Významné jsou hry s počátky matematiky, psaní a učení, pohybová a klidová cvičení (vnímání ticha, koncentrace), prohlubování sebeobsluhy a činnosti praktického dne. Je také třeba dětem předávat základy zdvořilého chování, péče o sebe a okolí. Didakticky je třeba mít především zajištěné připravené prostředí a materiál (Rýdl, 2006).

1.4.4 Vzdělávání dětí s postižením v Montessori pedagogickém systému

První pedagogické zkušenosti M. Montessori byly s dětmi s postižením. Odlišovala se tehdy od lékařů pojetím méněcennosti, považovala ji za problém pedagogický, nikoliv lékařský (Zelinková, 1997).

Mnoho modelových situací ukázalo, že u malých skupin a péčí speciálně pedagogickou mohou děti s postižením navštěvovat všeobecnou mateřskou školu (Rýdl, 2006).

Základním předpokladem úspěchu společného vyučování dětí zdravých a s postižením je diferencované a individuální vyučování, které nabízí dítěti konkrétní úkoly odpovídající jeho schopnostem. V tom se asi odráží příčina, proč mnohé integrované třídy pracují podle systému Montessori. V těchto třídách si právě dítě vybere úkoly tak, aby odpovídaly jeho zájmu a jeho potřebám. Dítě si totiž při frontálním vyučování stále uvědomuje konkurenci a srovnávání, přičemž

v Montessori vzdělávání je tohoto ušetřeno. A možnost sebekontroly žáka chrání před zahanbením před ostatními a před ostudou v jejich selhání (Rýdl, 1999).

M. Montessori (2001) poukazuje na rozdíly mezi dětmi obdařenými přirozeným nadáním a dětmi, kterým ho mnoho dopřáno nebylo. Tyto děti reagují totiž na stejnou pomůcku jinak. Základním rozdílem je, že dítě s mentálním postižením neprojevuje o pomůcku zájem. Jeho pozornost je zapotřebí povzbuzovat. Takové dítě není schopné opravit svoji chybu, i když ji zpravidla rozpozná.

Dítě s harmonickým vývojem se běžně samo zajímá o činnost a spontánně projevuje zájem o hru. Dítě s postižením má s tímto problémy, nejeví o činnost velký zájem a také se často zaměřují na druhotné věci a nepodstatné znaky. Mají menší schopnost diferenciací. Při cvičení smyslů bývají děti s postižením rozrušené a odvádí jejich pozornost podmínky, které jsou zapotřebí navodit při realizaci hry (např. zavázání očí při cvičení hmatu) (Montessori, 2001).

M. Montessori (2002) popisuje skutečnost, že děti dosáhly vynikajících výsledků při Seguinově „lekcí ve třech fázích“, která umožňuje dítěti jasně a jednoduše přiřazovat slovo k osvojené představě. Právě to přivedlo M. Montessori ke zjištění, že: „rozdíly mezi dětmi inteligentními a méně inteligentními se stírají, pokud děti jen pasivně přijímají informace od dominantního učitele. Individuální rozdíly se projeví a zvýrazní právě při spontánní práci a spontánním přístupu a chování, kdy se mohou přímo projevit vnitřní impulsy dítěte“. Dítěti s postižením tedy pomáháme těmito lekcemi k tomu, aby pochopilo práci s pomůckami. Neustále usměřňujeme jeho pozornost na výrazné rozdíly do té doby, než se začne o příslušnou činnost zajímat.

V Mnichově v dětském centru plně využívají Montessori pedagogiku při integraci dětí s postižením. Jako nejvhodnější se ukázal poměr 25 % dětí s postižením a 75 % dětí nepostižených, při počtu 22 až 24 ve třídě. Také se ukázalo, že není vhodné zařazovat do třídy děti se stejným typem postižení, protože mají tendenci tvořit skupinu. Učitelé zde používají klasický materiál Montessori, který upravují podle potřeb dětí s postižením. Jako stěžejní v integraci vidí sociální učení od dětí mezi sebou. Mění se sociální chování dětí, utváří se dovednost brát ohled na partnera, pomáhat postiženému, udržovat své věci v pořádku, tímto se potvrzuje myšlenka

M. Montessori, že mravnost vzniká v sociálních kontaktech, ve vztazích mezi lidmi (Zelinková, 1997)

Karel Rýdl (1999) upozorňuje na fakt: „Předpokladem úspěchu společného učení dětí je ovšem poznání, že Montessori pedagogika kvalifikuje a je použitelná nejen jako metoda. Ale tam kde by Montessori byla použita jako prostředek integrace, tam lze očekávat obtíže a problémy. Montessori nebyla rozvíjena jako integrační pedagogika, nabízí dětem nepostiženým a s postižením stejné způsoby efektivního učení a rozvoj vlastních schopností a dovedností, překonává tak rozdíly mezi různě postiženými a nepostiženými dětmi, což je vnímáno jako podstatný krok k integraci obecně“.

1.4.5 Osobnost dítěte a dospělého

M. Montessori vychází ze základního antropologického předpokladu, že dítě je od narození tvor schopný vlastní aktivity a spontaneity. Tím si dítě buduje svoji vlastní osobnost. Výchova je tedy chápána jako podpora k sebepomoci (Ludwig, 2000).

Doktorka Eva Štarková (2010) na kurzu Aktivity praktického života vysvětluje: „Dítě přichází na svět plně připraveno a vybaveno do svého života. Dítě má v hlavě jakousi navigaci, která ho vede k poznávání, zkoumání světa a rozvoji samo sebe. Dítě si jde přímou cestou k cíli, ale dospělý mu často vstupuje do jeho přirozeného vývoje a nastavuje mu tak bariéry, které musí neustále překonávat.“

Jedním z důležitých aspektů ve výchově dítěte je být dobrým vzorem - dítě si nahrává podle vašich pohybů modely chování či práce. Je zapotřebí, aby dospělý dítěti ukázal vždy činnost pomale, fázově a nezahlocoval ho zdlouhavými popisy (Štarková, 2010).

M. Montessori (1997) upozorňuje dospělé, že není třeba dítě formovat, odstraňovat mu z cesty překážky, nebo jím dokonce manipulovat, ale udělat vše pro to, aby vlastními silami a svým tempem získávalo nové vědomosti a dovednost.

M. Montessori (1934) dále poukazuje na potřebu ve výchově dítěte nejprve začít vzděláváním u dospělých, rodičů či vychovatelů. Nejdříve dospělý musí pochopit dítě a pak s ním může plnohodnotně pracovat a nezabraňovat mu tak v přirozeném

všestranném rozvoji. I dítě může být inspirací a pomocníkem v procesu změny sebe samého.

Ředitelka ZŠ Na Dlouhém lánu A. Jelínková (2008) říká: „V Montessori není centrem dění učitel, ale vše je zaměřeno na dítě a individuální přístup. Každé dítě má svoje specifické potřeby. Některé děti pracují rychleji a můžou tak pokračovat v další činnosti, která ho zajímá. Jiné děti pracují pomaleji, mají možnost si práci déle zkoušet, až dojde k nasycení, aniž by bylo dítě frustrováno a muselo svoji práci dřív ukončit a dodělávat ji jindy. Tyhle problémy právě přináší frontální výuka v běžných školách.“

Vztah mezi dospělým a dítětem se utváří v procesu vývoje, v němž vychovatel nabízí přiměřenou podporu a pomoc. Vztah by měl být především přátelský podpořený znalostmi pedagoga se ctěním individuality dítěte a jeho vývojových senzitivních období (Holtstiege, 1998).

1.4.6 Materiál a práce s ním

Ruka je nástrojem ducha. Práce rukou je základem pro pochopení věcí a jevů, rozvoj myšlení a řeči. V průběhu každého učení se musejí spojovat tělesné a duševní aktivity. Při osvojování nového učiva, při získávání nových poznatků je třeba vycházet od konkrétního poznání a manipulace s věcmi (Zelinková, 1997).

Materiál se nesmí stát náhražkou světa, sám o sobě nesmí zprostředkovávat poznatky o světě, ale má být pomocníkem a vodičem pro vnitřní práci dítěte. Je vlastně klíčem ke světu, ale sám není za svět zaměnitelný (Bartesová, 2008 in Rýdl, 1994).

Didaktické pomůcky a materiál jsou součástí připraveného prostředí, slouží především k cvičení smyslů a motorických dovedností, jež jsou základem pro další vzdělávání (Hrdličková, 1994).

I Matějček (2007) ve svých knihách upozorňuje, že lidské nástroje dítě fascinují. Touží však mít nejen jejich dětské napodobeniny, ale jak může, zmocní se i nástrojů skutečných a zkouší s nimi dělat to, „co se dělat má“.

J. Brunclíková a V. Hillebrandová (2008) popisují pět **oblastí učení** a k nim patřící Montessori materiál v mateřských školách či rodinných centrech:

1. praktický život – materiál z praktického denního života, se kterým se děti učí uklízet, pečovat o sebe sama, pečovat o své okolí, přírodu, prakticky se učí přesýpat, přelévat, vázat tkaničky, zapínat knoflíky apod.;
2. smyslový materiál – slouží k procvičování smyslů, k poznávání shodného, rozdílu, podobností, barev, vlastností apod.;
3. jazykový materiál – u nás je tento materiál používán při senzitivní fázi na český jazyk, obsahuje soubor písmen z abecedy;
4. matematický materiál – pomůcky, se kterými se děti naučí již v předškolním věku sčítat, odčítat, násobit a dělit do desítky (např. desítkové soustavy);
5. kosmická výchova – využívá pomůcky v oblasti zeměpisu, biologie, chemie, dějepisu, poznávání přírody a jejích zákonitostí.

Postup práce s Montessori materiálem

H. Raapke (2001) popisuje ve své publikaci, jak se prakticky pracuje s Montessori materiálem. Marie Montessori navázala na činnost Séguina, který vytvořil přesné pořadí, ve kterém se má dítěti něco nového naučit. Tato zásada je nazvána „Dreistufenlektion“ (tzv. třístupňová lekce).

1. stupeň - vychovatel ukáže například největší krychli a řekne: „Ta je velká.“ Poté ukáže nejmenší a řekne: „Ta je malá“. Tímto postupem dojde ke spojení, které bylo postřehnuto rozumem i slovem;

2. stupeň - vychovatel obnoví pojmy a řekne: „Dej mi velkou“ a „Dej mi malou“;

3. stupeň - vychovatel ukáže kostku a ptá se na příslušné slovo, co to je. Dítě samo předmět nazve, případně se znovu opakuje název předmětu a pak dítě.

V pojetí M. Montessori se jedná o tři časy. První čas nazývá asociace, jde o postřehnutí rozumem a jménem; druhý čas je reprodukce, kdy dochází opětovnému rozpoznání jména, které odpovídá předmětu; třetí čas je abstrakce, ve které dítě vzpomíná na jméno předmětu. M. Montessori ale upozorňuje na to, že jen některé děti již při druhé fázi dávají předmětu jméno, to znamená, že dojde ke spojení druhé a třetí fáze. V podstatě to není problém, ale je potřeba, aby nedošlo k potlačení

druhé fáze. Jedná se o tzv. „senzomotorické integraci“, ve které je cílem spojení předmětu, jeho jména a pohybu. Velmi důležité je metodické vedení dětí (Raapke, 2001).

1.4.7 Hodnocení, práce s pochvalou a s chybou

Práce s chybou a pochvalou je jedním ze základních principů při uplatňování pedagogiky podle Marie Montessori. Vychází už ze samotného přístupu dospělého k dítěti – láskyplný, partnerský přístup, který dítěti vytváří prostor k tomu, aby poznávalo své přednosti a nedostatky, možnosti a hranice. Úkolem vychovatele je navodit takovou atmosféru, aby se děti neučily být závislé na pochvale a odměně a nebály se udělat chybu (Randáková, 2004).

Robert Čapek (2008) vysvětluje ve své publikaci jak chápat pojmy odměna a trest. Odměna je takové působení spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje pozitivní hodnocení a přináší vychovávanému radost a uspokojení některých jeho potřeb. Trest je v podstatě opakem, je to působení, spojené s chováním nebo jednáním jedince, které vyjadřuje negativní hodnocení a přináší vychovávanému nelibost, frustraci nebo omezení některých potřeb. Tresty a odměny mají ve škole regulovat chování žáků a utvářet prvky nové.

V Montessori má s pochvalou učitelka zacházet přiměřeně – takovým způsobem, aby se dítě nestalo závislé na pochvale, na hvězdičce, na odměně, na jedničce... Aby nedělalo práci pro uspokojování představ dospělého, ale aby ji dělalo pro vlastní uspokojení a bylo schopno svou práci samo zhodnotit. Pochvalu učitelka využívá u nových a nejistých dětí k navození pocitu jistoty a bezpečí. Chyba má být ukazatelem toho, co je třeba procvičit, zopakovat; ukazovat dětem, že je to přirozený a běžný jev v procesu učení a řešení problémů. Chyba je přece zdroj impulzů k vlastnímu zdokonalování (Randáková, 2004).

K. Randáková (2004) upozorňuje na fakt při své pedagogické činnosti: „je docela obtížné diferencovat komunikaci s dítětem – používat jazyk tak, abychom dítě nehodnotili a neposuzovali a přitom dali najevo, že získalo novou dovednost, že se mu práce podařila, nebo naopak ho navést k tomu, aby si úkol ještě zopakovalo, práci lépe

nacvičilo, chyby opravilo. Projevit mu účast a uznání tak, abychom ho nemanipulovali známými hodnotícími výroky typu: „To je ale pěkný obrázek, ty jsi šikovný, ty jsi ale...“ – ať v kladném či záporném smyslu“.

Podle M. Montessori je důležité, aby se děti naučily sebehodnocení. Sebehodnocení a reflexi trénují děti už v předškolním věku - při každodenním posezení „na elipse“ (komunitní kruh) je prostor říkat si: co se mi dnes podařilo, z čeho jsem měl radost, co mi moc nešlo, co dělám rád, kdo mi pomohl, co dělám nerad, jak se cítím apod. Společně také děti řeší jak můžou poradit nebo pomoci, řešení návrhy problémových situací a společně sestavují nová pravidla (Randáková, 2004).

Ve škole se pak využívá běžného klasifikačního období k tomu, aby děti napsaly svá vlastní sebehodnocení a také děti dostávají slovní hodnocení od svého učitele (Jelínková, 2008).

Pedagogický systém M. Montessori odmítá **soutěžení** (Štarková, 2010). K. Randáková (2004) popisuje, že: „soutěžení nahrazujeme tréninkem spolupráce, záměrné porovnávání a sestavování pořadí mezi dětmi. Po každé skupinové práci mají děti možnost společně posoudit, jak se jim spolupracovalo, jaký díl úkolu splnily, jak byly platné své skupině. Posuzují samy sebe i své partnery“.

1.4.8 Montessori pedagogika ve světě a v České republice

Montessori pedagogika je světově nejrozšířenější „alternativní“ program aplikovaný ve vyspělých státech i rozvojových zemích. V Evropě hlavně v severských státech, Německu, Nizozemí, Polsku, dále v USA (cca 5000 škol), v Indii a jihovýchodní Asii. Školy Montessori naleznete prakticky všude ve světě a zvláště v posledním období dochází ke zvýšenému zájmu o tuto metodiku. Jedním z důvodů je i fakt, že díky propracované metodice je program zcela multikulturní (Brunclíková, 2007).

V České republice první informace o pedagogickém systému Marie Montessori pronikaly ve dvacátých letech 20. století. Válka a komunistický režim tyto snahy přerušily. Alternativní směry v praxi nemohly být realizovány, jelikož byly režimem označovány jako ideologicky závadné, probouzející škodlivý biologismus,

pedocentrismus, individualismus a náboženský fanatismus. Skutečný rozmach vlivu Montessori pedagogiky se začal projevovat od počátku 90. let (Brunclíková, 2007).

Na základě zahraničních vlivů a pomocí tlaku rodičů a nadšených učitelů i podpory lidí z akademické sféry vznikaly první mateřské školy Montessori. Byl zpracován návrh Vzdělávacího programu Mateřská a Základní škola Montessori a Základní škola Montessori (II. stupeň) (Brunclíková, 2007). Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy doporučilo tento nový pedagogický systém k prozkoumání Institutu experimentálního ověřování (Jelínková, 2008). Z tohoto dokumentu dnes vycházejí Montessori školy při přípravě školních vzdělávacích programů (Brunclíková, 2007).

Společnost Montessori (2010) uvádí na svých webových stránkách kompletní přehled všech Montessori zařízení v České republice. Mateřských škol je 35, přičemž J. Brunclíková a V. Hillebrandová (2008) upozorňují na fakt, že tohle jsou čísla Montessori mateřských škol, v České republice existuje více jak 70 Montessori tříd v rámci běžných mateřských škol. Dále je uváděno, že existují 3 mateřská a rodinná centra. Tady je také zapotřebí poukázat na fakt, že mateřská centra se většinou při mateřských školách provozují souběžně. Základních škol máme po našem území pouze 12 a to především na prvním stupni. Střední školství Montessori se u nás zatím nevyskytuje. Také 11 občanských sdružení fungujících v systému Montessori působí především jako rodinná či mateřská centra, vzdělávací centra, kluby učitelů a přátel.

Association Montessori Internationale (AMI)

Mezinárodní asociace Montessori (2009) byla založena v roce 1929 Dr. Marií Montessori z důvodů, aby byla zachována integrita jejího celoživotního díla a aby bylo zajištěno, že se její myšlenky budou dále rozvíjet a šířit i po její smrti. Sídlo kanceláře je Nizozemí v Amsterdamu. Mezi aktivity asociace patří poskytování poradenství, koordinace a přípravy školení pro školitele jednotlivých kurzů, schvalování výrobců Montessori materiálu, dohlížení na vydávání knih M. Montessori, pořádání kongresů a konferencí, nabízí členství pro jednotlivé Montessori společnosti a vydává časopisy a AMI Bulletin a spravuje webové stránky.

Společnost Montessori

Na národní úrovni pracuje Společnost Montessori (2010), která si klade za cíl přispět k rozvoji alternativního školství v České republice a sdružovat odbornou, rodičovskou i laickou veřejnost, která má zájem na rozšiřování vzdělávání metodou Montessori. Společnost Montessori byla založeno v roce 1999 jako obecně prospěšná společnost, až v roce 2002 se stala občanským sdružením. Její sídlo je ve škole Meteorologická 181, Praha 4.

Na svých webových stránkách Společnost Montessori (2010) uvádí, že Montessori je alternativní vyučovací program pro předškolní výchovu, první i druhý stupeň základní školy schválený ministerstvem školství. K výuce je tedy třeba vyškolit pedagogy a vybavit školy speciálními pomůckami. Dále Společnost Montessori podporuje činnost škol a školských zařízení akceptujících metodu Montessori; pořádá vzdělávací kurzy a semináře pro učitele a další zájemce o metody Montessori dle akreditace MŠMT, ve kterých budou pedagogové Montessori získávat kvalifikaci pro vyučování v tomto vzdělávacím programu; podporuje tvorbu a vydávání metodických pomůcek; spolupracuje s odbornými a zájmovými organizacemi usilujícími o alternativní vzdělávání; poskytuje odborné pedagogické poradenství při aplikaci metody Montessori.

1.5 Řízení a organizace v oblasti předškolní výchovy

Každá vzdělávací organizace i zařízení vedené podle alternativní vzdělávací koncepce Marie Montessori vyžaduje řešení otázek ohledně cílů instituce, organizování, řízení, personalistiky, evaluace a dalších záležitostí týkajících se chodu organizace. Proto zde autorka zařadila následující podkapitoly.

1.5.1 Kurikulum

Evropský pedagogický tezaurus, který byl vypracován odborníky z řady zemí definuje curriculum následovně: „Seznam vyučovacích předmětů a jejich časové dotace pro pravidelné vyučování na daném typu vzdělávací instituce.“ (in Průcha, 2002).

V české pedagogice není jednotná definice kurikula vyjádřena. V Pedagogickém slovníku je uvedena definice (Průcha, Walterová, Mareš, 2003): „Kurikulum je obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení.“

Kurikulum zahrnuje proces, prostředí i prostředky, jimiž se dosahuje stanoveného cíle. V užším pojetí se vztahuje k obsahu školní výuky, jeho výběru, uspořádání v určitém institucionálním rámci a v širším pojetí je chápáno jako totální program vzdělávacích institucí, definuje cíle, vymezuje obsah, metody a organizaci výuky (Müllerová, Doulík, 2001).

1.5.2 Školský management

Management je anglické slovo, které je v současné době v mnoha jazycích a zemích používáno jako pojem v původním znění. V češtině mu zjednodušené odpovídá pojem řízení. Řízení vyjadřuje působení řídicí části celku na řízenou část, která je v souladu se stanoveným cílem, respektive také jejich vzájemným působením, jež vyplývá z funkcí řízení, tedy z plánování, organizování a kontroly (Porvazník, 2003).

Termín management pochází z oblasti podnikání, v tomto případě je aplikovaný do oblasti školství, ovšem pak si vyžaduje svoje specifika a svůj stupeň adaptace, která podléhá obecným cílům vzdělávání a situaci každé vzdělávací instituci. Termín školský management je používám jako synonymum pojmu řízení ve školství (Bečvářová, 2003).

Školský management zahrnuje všechny úrovně, od středního makrořízení, do kterého se zahrnuje MŠMT, přes střední články krajských a obecních úřadů až po nejnižší stupně, což jsou školy, třídy, kde však není myšleno pouze řízení školy, ale jde také o spoluúčast, usměrňování a ovlivňování dalších orgánů (Bečvářová, 2003).

Zásadní činností řízení je **plánování a organizování**, a to především v pedagogické, ekonomické a personální oblasti. Jde o proces stanovení cílů a určení

cest k jejich dosažení. Význam kvalitativního plánování narůstá v současné době, kdy roste možnost autonomie škol, vytvářením individuálních projektů škol a zaváděním rámcových vzdělávacích programů. Organizováním se myslí, vytvoření takových podmínek, aby mohly být naplněny kroky stanovené plánováním (Tvrzová, Kasíková, 2008).

Vedoucí pracovník v mateřské škole by měl vytvářet takovou organizační strukturu, v níž se mohou stanovené cíle efektivně připravovat a naplňovat. Základem je vypracování a vydávání jednotných příkazů a nařízení, jasné vymezení konkrétních povinností, odpovědností i práv a kompetencí všech zúčastněných (Bečvářová, 2003).

Personální strategie školy se týká dlouhodobých, obecných a komplexně pojatých cílů v oblasti potřeby pracovních sil a zdrojů pokrytí této potřeby a pochopitelně i v oblasti využívání pracovních sil, hospodaření s nimi. Zároveň personální strategie obsahuje představy o cestách a metodách, jak těchto cílů dosáhnout (Müllerová, Doulík, 2001).

Personální politika ve školství konkrétněji zahrnuje výběr spolupracovníků, příprava řešení nedostatku či nadbytku pracovníků, aktivní vyhledávání kvalitních pedagogů v souladu s potřebami mateřské školy. V každé instituci je zapotřebí vytvořit systém dalšího vzdělávání včetně uvádění dalších učitelů do praxe. K personálním záležitostem náleží i vytvoření hodnotícího systému jako zdroje motivace zaměstnanců, odpovídající odměňování pracovníků a zajišťování jejich potřeb, jak materiální vybavení tak i sociální zázemí a klima v mateřské škole (Tvrzová, Kasíková, 2008).

Nezbytnost kvalitního řízení vyplývá z hluboké dělby práce a z její složitosti. Jednotliví členové společnosti nebo jednotlivé skupiny lidí jsou na sebe závislí a jeden bez druhého by nemohl uhájit svoji existenci. Nezbytné je dílčí činnost vzájemně sladovat co do druhu místa, času, množství apod. Mnoholetá praxe ukazuje, že sladění se dosáhne pouze tehdy, když lidé svou činnost vědomě usměřují nebojí řídit. Řízení se také stává znakem každé sociéty, skupiny složené ze dvou a více lidí, která se snaží dosáhnout společného cíle (Obst, 1998).

Při **vedení lidí** je zapotřebí vytvářet příjemnou atmosféru na pracovišti, motivovat pedagogické i nepedagogické pracovníky k tomu, aby svou práci vykonávali

nejen dobře, ale pokud možno i rádi. K vedení lidí lze přistupovat v podstatě dvojím způsobem – autoritativním nebo demokratickým stylem (Tvrzová, Kasíková, 2008).

V neposlední řadě je důležitá **kontrola a hodnocení** zařízení. Kontrola má především funkci poznávací, porovnávací, hodnotící a nápravnou. Kontrola může být za prvé vnější - prováděna nezávislou evaluační komisí. Hodnocení začíná návštěvou evaluační komise na škole, zpracování návrhu a konečného znění zprávy evaluační komise a závěr evaluace. A za druhé vnitřní, tzv. autoevaluace, která je realizovaná hodnocením stanovených cílů vedoucími pracovníky zařízení. Hodnocení má poskytovat zpětnou vazbu, a tím pomáhat a motivovat ke zkvalitňování pracovního výkonu (Světlík, 2006).

Právní forma škol po reformě veřejné správy v roce 2000, je většina škol zřizována obcí popřípadě svazkem obcí. Školy střední, vyšší odborné a značná část škol speciálních jsou zřizovány krajskými úřady. Zřizovateli mohou však být i ministerstva (např. ministerstvo vnitra, spravedlnosti). Tohle jsou všechno školy veřejně spravované - státní. Vedle toho existují školy zřizované církvemi nebo-li církevní školy a v neposlední řadě školy zřizované soukromou osobou (právnícké osoby, neziskové organizace), to jsou školy nestátní. Mateřské školy zpravidla zřizují obce a nebo jsou soukromým subjektem (Tvrzová, 2008).

1.5.3 Mateřská škola

B. Jeřábková (1993) shrnuje ve své publikaci význam mateřské školy pro dítě. Mateřská škola je institucí, která má velmi blízko k rodině, jelikož přispívá k započaté výchově a vzdělání dítěte. Má své vlastní, samostatné výchovně vzdělávací poslání, které je možné nejlépe splnit právě ve spolupráci s rodiči. Mateřská škola je místem komunikace, kooperace, kde se děti vzájemně stýkají a rozvíjí, místem společného pobytu a her, místem, ve kterém mnohé děti poprvé získávají kamarády a poprvé se dostávají do skupiny sobě rovných, s nimiž tvoří společenství. Mateřská škola se orientuje na hodnoty, zprostředkovává dětem prožitky potřebné k utváření celé jejich sociální osobnosti a otvírá jim možnosti poznání, které přispívají k rozvoji jejich

všestrannosti. V neposlední řadě připravuje děti do školy, uskutečňuje zprostředkování znalostí a dovedností dětí, čímž rozvíjí dětskou zvědavost a snahu dosáhnout úspěchu.

F. Bacík (1995) vysvětluje, že základní funkce školy, jako výchovně-vzdělávací instituce, je definována jako institucionalizovaná forma jednoho ze základních procesů nebo-li pedagogického makroprocesu. Prostřednictvím školství řeší společnost otázky socializace a obecně kulturní a odborné přípravy a tím i otázky reprodukce, seberůstu a seberozvoje. Školství včetně předškolního vzdělávání je určitým způsobem determinované a společensky podmíněné. Každá škola je i relativně autonomní sebeřídící systém, který ovlivňuje řada vnitřních a vnějších činitelů. Hlavní funkcí jakékoli školské instituce je cílevědomě orientovaný, dobře organizovaný pedagogický proces, jehož výsledky se co nejvíce přibližují cílům. (Bečvářová, 2003).

B. Jeřábková (1993) hovoří o **sociálně pedagogickém modelu mateřské školy**. Tvrdí, že by dnešní škola měla mít sociálně pedagogické znaky. Především se to týká mateřských škol s tendencí osvobodit se od tradičních tendencí a těch, které si uvědomují závažnost stanovených cílů, poslání a úkolů. Promýšlejí specifickou koncepci instituce a hledají konkrétní formy výchovně vzdělávací práce, odpovídající na současný stav naší společnosti. Je tím prakticky myšleno, že sociálně pedagogický koncept mateřské školy se snaží prohloubit vztah k životním situacím dítěte, k jeho rodině, celé společnosti. Role učitele by měla nabýt znaky sociálně a společensky orientované práce a nezaměřovat se pouze na stránku pedagogickou. Takováhle škola se musí otevřít vůči dítěti, rodinám a konkrétním potřebám společnosti.

V dnešní společnosti dostaly prostor i jiné instituce, nejen státní školské zařízení, ale i občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace i soukromé komerční subjekty, které se zabývají rodinou s dětmi a snaží se pracovat s komunitou. V rámci sociálně pedagogického modelu výchovy dítěte sehrávají důležitou roli i mateřská a rodinná centra, která navštěvují děti již od narození do školního věku.

1.5.4 Mateřské centrum

Rut Kolínská (2003), předsedkyně Sítě mateřských center v České republice, vysvětluje, co jsou mateřská centra: „Mateřská centra vznikají jako klasický příklad

aktivit občanské společnosti z potřeby a zájmu občanů. Nezáleží na jejich právní subjektivitě, mohou být samostatným občanským sdružením nebo pod záštitou jiné organizace. Důležité je, aby zůstala otevřená a dostupná všem sociálním skupinám.“

Dále se R. Kolínská (2003) zabývá základní charakteristikou mateřských center (dále jen MC):

- MC zřizují zpravidla matky na mateřské dovolené, zároveň se podílejí na jejich samosprávě a zajišťují programy, reaguje tak na aktuální potřeby dané komunity;
- umožňuje matkám s malými dětmi vyjít z izolace, kam se celodenní péčí o dítě dostávají;
- posiluje mateřskou roli ženy, pomáhá ženám udržovat jejich profesní orientaci a posiluje jejich sebevědomí;
- je založeno na principu rodinné svépomoci - poskytuje společenství, solidaritu a otevřenost všem generacím a pomáhá nalézat nové přátele;
- děti jsou v MC vítány, nacházejí tu přirozené společenství vrstevníků a vidí svoji matku v jiné roli než v domácnosti;
- MC vzniká dobrovolnou činností občanů a má neformální charakter;
- přispívá k rozvoji občanské společnosti, podněcuje zájem o životní prostředí a bývá odrazovým můstkem k aktivní účasti v komunální politice.

Mateřské centrum nabízí programy pro děti, matky nebo celé rodiny (programy tvořivé, sportovní, vzdělávací, rekvalifikační), spolupráci se ziskovými, neziskovými i veřejnými institucemi, pomoc svépomocí (vzájemné naslouchání, výměnu zkušeností, laické poradenství apod.), školu občanského života nebo-li aktivní komunitní centrum pro všechny generace, prevenci a integraci, neboť MC jsou otevřena všem rasám, různým sociálním vrstvám, lidem s postižením, uprchlíkům a dalším (Kolínská, 2003).

1.5.5 Projekt

Ministerstvo pro místní rozvoj (2006) definuje projekt jako jedinečnou soustavu činností směřujících k předem stanovenému a jasně definovanému cíli, která má určený začátek a konec, která vyžaduje spolupráci různých profesí, váže jejich kapacity a jejich

úsilí a využívá pro vytvoření cílových výstupů informace, materiál, peníze, schopnosti a dovednosti zúčastněných lidí. Projekt musí splňovat formální náležitosti a být v souladu s podmínkami daného programu, tzn. přispívat k naplnění cíle, zaměření a monitorovacích ukazatelů příslušného opatření. Projekt musí být udržitelný minimálně po stanovenou dobu, zpravidla je doba udržitelnosti 5 let.

Projekt bývá často definován jako série aktivit, které jsou zaměřené na to, aby byly naplněny jasně specifikované cíle v určitém časovém rozmezí v rámci stanoveného rozpočtu. Projekty mohou mít různý rozsah, cíle a záměry. Projekt má jen dočasný charakter, pevně daný začátek a konec, jeho výsledkem je vytvoření nějakého unikátního produktu nebo služby a je dokončen, jestliže jsou naplněny cíle a záměry investorů (Marek, Kantor, 2009).

Každý projekt by tedy měl mít jasně stanovené nositele, primární cílovou skupinu konečných příjemců, systém zodpovědností a pravomocí, přesně stanovený rozpočet, systém průběžného hodnocení a zpětné vazby a jasně definovaná kritéria pro kontrolu stanovených cílů (Marek, Kantor, 2009).

Úspěšné projekty jsou především výsledkem efektivního řízení, týmové práce, při které všichni zúčastnění na projektu mají realistická očekávání, jsou obeznámeni a souhlasí s jeho cílem a účelem a časovým harmonogramem. Neúspěch projektu je často přiřazován nedostatečné specifikaci (Horine, 2005).

1.6 Legislativa a rámcový vzdělávací program v České republice

Primární nebo-li předškolní vzdělávání dětí je legislativně zakotveno v zákoně č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a vyhláškami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT). V souladu s těmito zákony a novými principy kurikulární politiky zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) zavádí MŠMT nové kurikulární dokumenty. Na státní úrovni to je Národní program

vzdělávání (NVP) a na školní úrovni to jsou Rámcové vzdělávací programy (RVP) a školní vzdělávací programy (ŠVP).

1.6.1 Legislativa v oblasti předškolního vzdělávání

Nejvyšší právní normou pro oblast školství je Ústava České republiky a připojený dokument Listina základních práv a svobod. Dále se české školství řídí řadou zákonů, především zákonem č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon) a vyhláškami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Například se jedná o vyhlášky o předškolním vzdělávání, o organizaci školního roku, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení, o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, o pedagogických pracovnících a mnohé další týkající se vedení a organizace instituce (Tvrzová, Kasíková, 2008).

Výchova a vzdělání se však v České republice řídí i nadnárodními právními normami jako je Charta učitelů organizace OSN pro výchovu a kulturu z roku 1996, která se zabývá řadou významných otázek učitelské praxe. Dalším dokumentem je Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (Tvrzová, Kasíková, 2008).

1.6.2 Cíle a organizace předškolního vzdělávání dle školského zákona

Školský zákon (zákon č. 561/2004) zakotvuje základní cíle předškolního vzdělávání: „Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami.“

Z hlediska organizace je předškolní vzdělávání určeno dětem od 3 do 6 let. Přednostně se přijímají do mateřské školy děti v posledním roce před zahájením

povinné školní docházky. Při přijímání dětí je třeba dodržovat podmínky stanovené zákonem č. 258/2000 o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů. O přijetí dítěte se zdravotním postižením rozhodne ředitel na základě písemného vyjádření školského poradenského zařízení nebo praktického lékaře. Zákon také upravuje podmínky ukončení docházky do mateřské školy. Další podrobnosti o podmínkách provozu mateřské školy, organizační záležitosti, zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, stravování stanoví prováděcí právní předpisy MŠMT (zákon č. 561/2004).

1.6.3 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Od 1. září 2007 musí všechny mateřské školy pracovat podle rámcového vzdělávacího programu a tvořit své školní vzdělávací programy podle dokumentu Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Výzkumný ústav pedagogický v Praze vytvořil pro mateřské školy metodické materiály, podle kterých lze tento dokument lépe zavádět do praxe (Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2009).

Do roku 1989 se naše školství ubíralo cestou jednotné školy. Pedagogové v mateřských školách měli k dispozici pedagogickou dokumentaci v podobě normativních osnov (Program výchovné práce pro jesle a mateřské školy), mnohdy omezovala aktivitu dítěte, málo respektovala jeho potřeby a nedostatečně reflektovala jeho individuální předpoklady a vnitřní motivy. Demokratické společenské změny otevřely prostor pro pedagogickou autonomii škol i pro individuální svobodu pedagoga i dítěte. Tyto změny, deklarované zejména Bílou knihou, se do činnosti mateřských škol začaly promítat poměrně rychle - mateřské školy se postupně staly autonomními subjekty po stránce právní i koncepční, posílila se osobnostní orientace vzdělávání a individuální přístup k dítěti (Smolíková, 2006).

RVP PV na rozdíl od všech předchozích není programem, podle něhož by mohli pedagogové při výchově a vzdělávání dětí přímo a jednoduše postupovat, ale podle něho vytvářejí a realizují vlastní školní (třídní) vzdělávací programy. Umožňuje tak vznik různých vzdělávacích programů vytvářených "na míru" konkrétním podmínkám,

potřebám a možnostem. Stanovuje základní pravidla a požadavky, které je nutno respektovat při tvorbě vzdělávacího procesu (Smolíková, 2006).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2006) obecně vymezuje zařízením pro děti v předškolním věku jak stanovovat hlavní principy, pojetí, cíle, úkoly a klíčové kompetence organizace. Zabývá se podmínky předškolního vzdělávání, mezi které patří materiální podmínky, životospráva, psychosociální zázemí, chod zařízení, řízení mateřské školy, personální zajištění, povinnosti pedagoga, autoevaluace a spolupráce s rodiči. Dále poukazuje na obsah RVP PV a vzdělávací oblasti, které jsou rozlišené na – dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika (zahrnuje řeč, jazyk, kognitivní schopnosti a funkce, představivost, fantazii, myšlenkové operace, sebepojetí, city a vůli), dítě a ten druhý, dítě a společnost a dítě a svět. V neposlední řadě pojednává i o vzdělávání dětí se specifickými vzdělávacími potřebami a dětí mimořádně nadaných.

1.6.4 Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen ŠVP PV) je školský dokument, v rámci kurikulární reformy chápaný jako první krok na cestě k moderní výuce, který vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy a který má na zřeteli postavení školy v regionálních a sociálních podmínkách (Jeřábek, 2005).

Na základě RVP si sami učitelé vytváří své ŠVP PV. Školy tak získávají značnou svobodu v rozhodování o tom, jakými cestami budou děti svěřené do jejich péče vzdělávány. Mateřské školy dnes uplatňují různé školní vzdělávací programy, pedagogové mohou volit různorodé pedagogické přístupy a uplatňovat vlastní iniciativu. Děti jsou vnímány jako individuální osobnost účastníci se procesu výchovy a vzdělávání jako aktivní subjekty. Důraz je kladen na integrované vzdělávání s vědomím, že vzdělávání zasahuje vždy celou osobnost dítěte, tedy po stránce fyzické, psychické i sociální, rozvíjí jeho učení a poznání, ovlivňuje jeho postoje a hodnoty (Smolíková, 2006).

Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy (2006) je metodický pokyn pro mateřské školy, jak uvádět do praxe ŠVP PV, ten je tvořený identifikačními údaji, charakteristikou školy, charakteristikou ŠVP, učebním

plánem, osnovami a hodnocením dětí a školy. ŠVP PV by měl být chápán jako komplexní program nebo projekt práce školy. Právě pojem „projekt“ znamená, že jeho součástí by měl být nejen systém plánování a realizace, ale také systém hodnocení (evaluace a autoevaluace) umožňující využívat zpětné informace. ŠVP PV by neměl být vnímán jako formální dokument, neměnný a definitivní, ale jako dokument smysluplný, otevřený, který pružně reaguje na potřeby života, průběžně se rozvíjí a ve své písemné podobě periodicky aktualizuje.

2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíle práce

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvoření „modelu“ uceleného projektu předškolního zařízení, které bude vychovávat a vzdělávat děti podle vzoru alternativní pedagogické koncepce Marie Montessori.

Dílčím cílem diplomové práce bylo zmapovat praxi Montessori zařízení pro děti v předškolním věku v České republice včetně pořízení fotodokumentace.

2.2 Výzkumné otázky

1. Jaký je zájem o vzdělávání ve stávajících Montessori zařízení pro děti v předškolním věku v České republice?
2. Jaká je ideální varianta právní formy Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?
3. Jaké zkušenosti mají v Montessori zařízeních pro děti v předškolním věku s organizací a personálním zajištěním?
4. S jakými problémy se nejčastěji pracovníci Montessori zařízení pro děti v předškolním věku setkávají?
5. Bude Montessori zařízení pro děti v předškolním věku trvale udržitelné?

3. METODIKA

3.1 Použité metody a techniky sběru dat

Teoretická část diplomové práce byla zpracována obsahovou analýzou sekundárních zdrojů. Při sběru primárních dat se v metodologii sociálních věd užívají dva základní přístupy – kvalitativní a kvantitativní. V rámci tématu diplomové práce byl ke sběru primárních dat zvolen kvalitativní přístup výzkumu. A. Strauss a J. Corbinová (1999) považují za kvalitativní výzkum jakýkoliv sběr dat, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Většinou se jedná o výzkum týkající se života lidí, příběhů, chování, ale také chodu organizací, společenských hnutí nebo vzájemných vztahů.

Sběr empirických dat bylo uskutečněno metodou dotazování technikou volného rozhovoru, která umožňuje respondentovi otevřeně odpovídat na tazatelské otázky týkající se předmětu výzkumu. Respondent ani tazatel není omezován pevně danou strukturou rozhovoru. Tak má tazatel možnost vést rozhovor efektivně a získat podstatné, potřebné a aktuální informace pro zpracování výzkumu, na který bude navazovat vytvoření projektu. Otázky rozhovoru byly zaměřené na hlubokou sondáž v oblasti řízení, organizaci, financování, materiálního vybavení školy, personální politiky zařízení, spolupráci organizace s rodiči, okolím i institucemi v zahraničí.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Volné rozhovory byly vedeny s vedoucími pracovníky nebo učitelkami tříd v Montessori zařízení pro děti v předškolním věku v České republice a s odborníkem v daném oboru, jímž je paní PhDr. Jitka Brunclíková, předsedkyně občanského sdružení Společnosti Montessori.

Výběr respondentů k realizaci výzkumu v Montessori mateřských školách probíhal náhodným víceetapovým výběrem. Nejdříve bylo zjištěno, kolik Montessori

mateřských škol v České republice existuje a ve kterých krajích České republiky jsou. Poté bylo náhodně vybráno 6 krajů a osloveno 11 Montessori organizací. Zájem o spolupráci projevilo 9 Montessori zařízení v Jihočeském, Jihomoravském, Královéhradeckém, Libereckém, Pardubickém kraji a v hlavním městě Praze. Vedoucí pracovníci a učitelé Montessori mateřských škol byli nejdříve osloveni telefonicky a byl dojednáán termín návštěvy. Následně bylo všech 9 zařízení osobně autorkou navštíveno. Vedoucí pracovníci i učitelky mateřských škol projevili velký zájem a ochotu spolupracovat. V každém zařízení byl veden rozhovor a v 7 zařízeních bylo autorce povoleno zhotovit fotodokumentaci.

Rozhovor s odborníkem v oboru byl taktéž domluven předem telefonicky. Autorka navštívila Společnost Montessori v Praze, kde vedla rozhovor s PhDr. Jitkou Brunclíkovou. Byl tak doplněn sběr primárních dat do celkového počtu 10 rozhovorů.

Sběr primárních dat probíhal od února do poloviny března 2010. Získaná primární data výzkumu budou sloužit k vytvoření projektu modelového Montessori zařízení pro děti v předškolním věku.

4. VÝSLEDKY

4.1 Výsledky rozhovorů s vedoucími pracovníky Montessori zařízení

**Rozhovor č. 1 - Mateřská škola Sluníčko – Montessori, Šrámkova 14, Brno – Lesná
Bc. Zuzana Fedáková, ředitelka mateřské školy**

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Mateřská škola zahájila svoji činnost jako první soukromá mateřská škola v České republice od 1.9.1990. Prioritou naší mateřské školy je vytváření oázy klidu a pohody pro děti. Svým rodinným charakterem a nízkým počtem dětí ve třídě zajišťuje každému dítěti individuální přístup, který je sledován individuálními plány výchovně - vzdělávací péče.

2. Co bylo podnětem vzniku?

Iniciátorkou vzniku naší organizace je zřizovatelka a jednatelka paní Bc. Jolana Opluštilová. Jejím snem bylo vytvořit krásnou školu, ve které by byly děti šťastné, samostatné, tvůrčí, vyrovnané, klidné a veselé. Rodiče by se školou aktivně spolupracovali a podíleli se na dalším rozvoji. V roce 1990 byla tedy založena mateřská škola. Paní Opluštilová se poté seznámila s Montessori pedagogikou a v tu chvíli věděla, že je to přesně ten systém vzdělávání, který hledá.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Mateřská škola má dvě pobočky, na ulici Šrámkova, Brno – Lesná a na Bzenecké, Brno – Vinohrady. Na Lesné jsou dvě třídy, jedna je anglická a jedna česká. Na Vinohradech je pět tříd z toho jedna s prvky angličtiny a čtyři třídy české, dvě české třídy jsou se sníženým počtem dětí. Dále nabízíme výuku angličtiny, sportovní a ozdravné programy, výtvarný kroužek, hudebně pohybový a dramatizační kroužek, dramatický kroužek, tělovýchovný kroužek a vaření. Od nového školního roku vznikne místo jedné třídy mateřské školy na Vinohradech 1. třída Základní školy Montessori. Nyní již probíhal zápis.

4. Co je vaším stěžejním cílem?

Především je to šíření Montessori pedagogiky a pohled na dítě jako na individuum. Prioritou naší mateřské školy je především navození klidu a štěstí pro děti.

5. Jste registrováni v rejstříku škol a školských zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR?

Ano, naše zařízení je v rejstříku škol a to od 1. 9. 1992.

6. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Jelikož jsme v rejstříku škol, tak můžeme dosáhnout prostřednictvím kraje na státní dotace. Dalším zdrojem je školné od rodičů, které především pokrývá mzdy a provoz školy. Nákup materiálu a vybavení školy je financované z ročních rodičovských příspěvků, které činí asi 1 500 Kč nebo popřípadě podle finančních možností každých rodičů. Vystavuje se na něj darovací smlouva.

Výše školného v české třídě je 2 500 Kč a v anglické třídě je to 4 500 Kč. Děti mladší 3 let platí školné o 1 000 Kč vyšší, nepravidelné docházky v české třídě platí o 1 500 Kč vyšší a v anglické třídě o 2 000 Kč vyšší.

7. Jaká je kapacita MŠ?

Na Šrámkově v české třídě je to v současné době 28 dětí a v anglické třídě 22 dětí. Jinak českou třídu většinou zaplníme do počtu 25, ale tím že je tlak ze strany rodičů, často nemají kam umístit sourozence, tak jsme uvolili maximálně do počtu 28 dětí, ale víc už to nejde. Na Vinohradech jsou dvě třídy po 20 a ostatní 25 dětí.

8. Kapacitu mateřské školy tedy není problém naplnit?

Na Šrámkově určitě ne, na Vinohradech škola začala fungovat před dvěma lety, tak ze začátku byl trochu problém, ale teď už ne.

9. Vaše zařízení navštěvují děti v jakém věkovém rozmezí?

Přijímáme děti ve věku od 2,5 do 7 let.

10. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Ne. U některých dětí se objevují třeba deficity dílčích funkcí. Většina těchto poruch se však diagnostikuje až na základní škole, kdy jde pak o specifické poruchy učení. Máme tady děti, u kterých víme, že potřebují více pomoci nebo u kterých víme, že by mohl být problém, tak se zaměřujeme na ty oblasti, které potřebují rozvíjet.

11. Byla by ve vašem zařízení možná integrace dětí?

Nebyl by vůbec problém, je to především na zvážení rodičů a poté byl by zapotřebí asistent.

12. Jaké vzdělání má váš personál?

V současné době máme všichni kromě jedné paní učitelky vysokoškolské vzdělání nebo si jej dokončujeme. Dokonce i některé paní asistentky mají vysokoškolské vzdělání.

13. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Požadujeme středoškolské vzdělání pro učitele mateřské školy, časem také bude povinné bakalářské studium. Všichni mají Diplomový kurz Montessori pedagogiky.

14. Umožňujete průběžné další vzdělávání pracovníků a kdo jej hradí?

Diplomový kurz Montessori pedagogiky si všichni pracovníci hradili sami. Nabídky kurzů chodí a zaměstnanci si jej vybírají dle svého zájmu a taky si je sami hradí.

15. Co se týče absence zaměstnanců v rámci vzdělání, umožňujete to?

Tady je spousta ještě studujících zaměstnanců, skoro každý pátek potřebují volno, umožňujeme to.

16. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Ano, jsou.

17. Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Hračky běžného typu neužíváme, děti mají možnost si donést jednu svoji oblíbenou hračku z domova, například medvídka na spaní nebo můžou tuto hračku využít dopoledne do svačinky a hrát si s ní. Ale sama mateřská škola tyto hračky nepožizuje do výbavy školky.

Máme tady hodně materiálu z oblasti kosmické výchovy, to jsou pomůcky, které nejsou přímo montessoriovským materiálem, ale využívá se v pedagogice Montessori a pracuje se s ní podle zásad této pedagogiky. Principy některých hraček upravujeme, aby tam byla možnost kontroly. Máme tady stavebnice, kostky, plastelíny, obkreslování a další doplňkový materiál jako navlékání korálek, přibíjení hřebíčků. Všechny principy montessori jsou však dodrženy, včetně svého místa, které materiálu náleží.

18. Říkala jste, že zájem o vaše zařízení je dostatečný, jak potom děti vybíráte?

Zájem je velký, na příští školní rok máme 50 přihlášek, které se mi nepodařilo umístit. Na internetových stránkách jsou uveřejněná kritéria příjmu dětí. Jedno z nich je včasné podání přihlášky, poté absolvování návštěvy dětského centra, které pořádáme blokově dvakrát do roka. Je to jarní a podzimní kurz, je to tzv. „přípravka“ na školku pro děti a rodiče. Umožňuje to posun dítěte v přípravné fázi a adaptaci. Také rodiče jsou více motivovaní a dozvědí se více o tomto systému vzdělávání. Třetím kritériem je kurz Montessori pedagogiky, na kterém přednášejí naši učitelé a je rozdělen do čtyř bloků. V podstatě jsou tyto dvě poslední podmínky nepovinné, ale při výběru a příjmu dětí jsou výhodou.

19. Jaké mají povědomí rodiče o Montessori pedagogice, když k vám dítě zapisují?

Je to tak půl na půl. Jedna část rodičů ví, co je to Montessori pedagogika a proto svoje dítě chce dát k nám do školky, tito rodiče mají za sebou většinou nějaké kurzy a mají načteno o Montessori. Druhá půlka spíše potřebuje dítě umístit do školky z důvodů zaměstnání, kapacity jiných školek a pedagogika Montessori není to hlavní, co pro svoje dítě hledají. Většina rodičů nás kontaktuje na doporučení zkušeností jiných rodičů. Často je naše zařízení zajímavé pro rodiče kvůli výuce angličtiny.

20. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Přes internet a prostřednictvím brožurek. V loňském roce jsme se prezentovali na výstavišti na veletrhu škol a měli jsme reklamu v rádiu, abychom naplnili základní školu. Také jsme se účastnili Montessori konference v Brně.

21. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči nebo komunitou kolem vašeho zařízení?

Funguje tady rodičovská rada, do které se rodiče dobrovolně přihlásili. Řešíme chod školky s rodiči, co je třeba dále rozvíjet. Kdykoliv rodič něco potřebuje, tak za mnou může přijít a snažíme se vše otevřeně řešit. Rodiče se také účastní různých akcí školy.

22. Spolupracujete se zahraničními partnery, kteří pracují podle koncepce Montessori?

Nyní jsme dokončili projekt „Pomáhejme si navzájem“ s rakouskou školou ve Vídni a v Mödlingu, který byl podpořený z dotací Evropské unie (DF INTERREG IIIA). Předkladatelem tohoto projektu bylo občanské sdružení Sluníčko dětem, které je partnerem naší školy. Projekt byl zaměřen na rozvoj přátelství a výměnu zkušeností. Proběhla celkem čtyři setkání, kterých se mimo odborné pedagogické veřejnosti zúčastnili i rodiče s dětmi.

23. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Asi všechno, jednak materiál je jedinečný. Máme tu spoustu materiálu Montessori, který dokáže dobře dítě připravit na další stupeň vzdělávání. Vnímám to tak, že jde o úžasný a jedinečný přístup k dítěti, vychází z přirozené podstaty dítěte a jeho aktuálních potřeb.

24. Častým dotazem rodičů bývá, jak se dítě vyrovnává s přechodem do běžné školy, pokud nemůže již dále pokračovat v systému Montessori. Co si o tom myslíte vy?

Myslím si, že ne všechny děti jdou po mateřské škole Montessori do základní školy Montessori. Já vždycky říkám, že je to na té učitelce v mateřské škole, která dítě připravuje na školní docházku. Je třeba děti na jiné metody připravovat a seznamovat je s nimi. I tak si myslím, že děti vzdělávané v Montessori systému jsou natolik samostatné a takové individuality, že se s jiným systémem vyrovnají bez problémů. Učíme děti, že jsou tady sami za sebe, učíme je říkat, mně se to líbí a nelíbí, nedělej mi to apod.

25. Máte již zrealizovaný nějaký výzkum, který by dokládal přínos ve vzdělávání dětí v Montessori systému?

Dělala jsem v rámci své bakalářské práce srovnání školní zralosti podle Kern – Jiráskova testu u dětí z běžné školy a z Montessori školy. Ovšem byl to jen velmi malý výzkumný vzorek. Odborníci tvrdí, že Montessori pedagogika je tak efektivní a výsledky jsou prakticky viditelné ihned pouhým okem, tím nejsou zapotřebí nějaké

vědecké výzkumy. Pokud by se však výzkum dělal, museli by tohle provádět psychologové, ani speciální pedagog nemá kompetence k těmto záležitostem.

26. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Měli jsme problém při otvírání školky na Vinohradech, především s naplněním kapacity školy. Financování je taky velkým problémem, jsme jedna z nejlevnějších soukromých škol. Kdybychom navýšili školné, tak je to pro některé rodiče neúnosné.

27. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Naší vizí by bylo mít jedno velké zařízení od nejmenších dětí až po základní školu. Jinak jsem s naší školkou spokojená, možná by bylo dobré mít větší prostor, víc koutků na práci, zahrádku a větší hřiště.

Rozhovor č. 2 - Mateřská škola Klubíčko, Grusova 448, Pardubice - Polabiny

Radka Stieberová, učitelka Montessori tříd

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Jmenujeme se Mateřská škola Klubíčko a máme dvě Montessori třídy. Jsme státní mateřskou školou, zřizovatel je Magistrát města Pardubice. Prostředky nám tedy plynou na výplaty z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a na provoz školky z rozpočtu magistrátu. Snažíme se shánět i sponzorské dary, protože vybavení Montessori třídy je finančně nákladné. Začínali jsme s jednou třídou v roce 2004, dva roky na to byla otevřena druhá třída Montessori. Protože jsme v Pardubickém kraji jediní, kteří provozují Montessori školku, takže je veliký zájem. Od letošního školního roku jsme otevřeli jednu třídu s prvky Montessori, kde děti mají třídu vybavenou běžnými hračkami a dbá se tam především na sebeobsluhu, samostatnost dětí. Dělá se s dětmi elipsa, je to hra tichá a koncentrace. Na nás pak navazuje na druhé části tohoto sídliště základní škola Montessori, což také není samostatná základní škola. Je to běžná základní škola, kde jsou třídy 1. až 5. třídy Montessori. Děti mají tedy možnost pokračovat z mateřské na základní školu.

2. Co bylo podnětem vzniku?

Prvopočáteční impuls byl od jedné maminky, která hledala školku pro svoje děti. Podle toho jak o tom kdysi vyprávěla, pozorovala školky na vycházce a sledovala učitelky jakým způsobem fungují s dětmi. Na tomto základě se rozhodla dávat svoje starší dítě k nám do školky a zajímala se o alternativní způsoby vzdělávání. Montessori pedagogika ji oslovila nejvíce a domluvila si s paní ředitelkou, že by to tady zkusili v rámci jedné třídy rozjet. Já jsem do tohoto systému nastoupila po mateřské, původně jsem učitelka z jednotřídní mateřské školy, kde byly děti věkově smíšené od 3 do 7 let, tak jako je tomu v Montessori systému.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Máme 25 dětí na třídu. Celá školka má kapacitu 139 dětí, máme 6 tříd a z toho jedna je logopedická. Děti jsou přirozeně vedeny, co by dřív poznávaly ve velkých rodinách. V rámci školky nabízíme kroužky, funguje tu kroužek flétny, angličtina, dramatický

kroužek, taneční kroužek a logopedie pro děti, pokud mají jejich rodiče zájem. Na Montessori třídách máme angličtinu v rámci výuky, chodí nám sem lektorka dvakrát týdně, celkem 6 hodin angličtiny. Lektorka pracuje s celou skupinou dětí a učitelka jí je nápomocná. Nejprve pracují všichni společně na elipse a pak se dělí na předškolní a menší děti, kdy se pracuje ve skupinkách.

4. Co je vaším stěžejním cílem?

Koncept naší školky svým způsobem prolíná jak běžnými třídami, speciální třídou logopedickou, tak i třídami Montessori. Vedeme děti ke slušné komunikaci a správnému vyslovování, řešení sporů, problémů apod. Děti netrestáme, neodměňujeme. Snažíme se, aby měly děti z dobře odvedené práce dobrý pocit samy. Vedeme je k odpovědnosti. Dále se snažíme rozvíjet tělesnou oblast, trávíme hodně času venku a dodržovat to pokud počasí dovolí. Děti mohou chodit do plavání, jezdíme do školy v přírodě a využíváme tělocvičnu při ZŠ.

5. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Čerpáme finance ze státního rozpočtu. Nemáme možnost jako příspěvková organizace chtít po rodičích, aby si připláceli na nadstandardní vybavenost třídy. Po dohodě s rodiči přispívají minimální částkou 2 tis. korun za školní rok, jsou rodiče, kteří mohou dát více. Tyhle peníze především slouží na vybavení třídy Montessori pomůckami.

6. Čerpáte nějaké finance prostřednictvím grantové činnosti?

Hodně čerpáme dotace z ekologických fondů, ale spíše v rámci celé MŠ. Práce na Montessori třídách vyžaduje náročnější přípravu, takže na tyto věci není čas. Příprava materiálu na různá témata nebo roční projekty dětí zaberou hodně úsilí.

7. Kapacitu školy naplňujete tedy bez problémů, podle jakých kritérií tedy děti vybíráte?

Kritéria přijetí jsou dána jako všem mateřským školám Magistrátem města Pardubice. V kompetenci ředitelky je rozdělit si děti do tříd. Sourozenci se dávají do stejné třídy, pokud rodiče nejsou vyloženě proti. U Montessori tříd je to podle zájmu rodičů, vedeme s rodiči motivační rozhovor, děláme pro rodiče různé přednášky a podle toho sledujeme, že mají rodiče zájem o Montessori jako takovou.

8. V jakém věkovém rozmezí děti přijímáte?

Od 3 do 7 let. Naše zkušenost je taková, pokud přijmeme dítě v posledním roce před nástupem do základní školy, jsou to děti, které navštěvovaly běžnou mateřskou školu, tak tyto děti mají velký problém se přizpůsobit režimu v naší školce.

9. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Máme tady integrovaného jednoho chlapce, nevyužíváme na něj žádných finančních výhod, protože to obnáší příliš mnoho papírování. Chlapec funguje bez problémů. Děti v našich třídách necítí jinakost, když něco nezvládají, tak se srovnávají s mladšími dětmi.

10. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Předškolní pedagogiku, střední pedagogickou školu, vyšší pedagogickou školu zaměřenou na předškolní věk a Diplomový kurz Montessori v Praze.

11. Umožňujete průběžné další vzdělávání pracovníků, kdo jej hradí – zaměstnavatel nebo personál sám?

Ano, umožňují. Vybíráme si z nabídky z Pardubického vzdělávacího centra a Společnosti Montessori. Nyní jsme byli na Kritickém myšlení, Čteme s nečtenáři a učíme je kriticky myslet, tento seminář byl zaměřený na předškolní věk. Tento seminář nám z Montessori dal asi nejvíce na rozdíl od učitelek z běžné školy. Pokud má zaměstnavatel prostředky, tak se nám kurzy snaží hradit.

12. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Snažíme se, musíme pracovat s tím, co máme. Měli bychom o tom jinou představu, jsme sídlištní mateřská škola vybudovaná v 70. letech, takže prostorově skoro nedostačující. Máme rozdělený praktický život, kosmickou výchovu, materiál pro tvořivou práci, smyslovou výchovu a jazykovou výchovu. Nahradili jsme otvírací skříně otevřenými policemi.

13. Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Používáme některé stavebnice, spíše konstruktivní. Používáme tématicky puzzle a výtvarný materiál a materiál pro tvořivou práci dětí. Panenky, kočárky, autodráhy apod. nemáme. Řešili jsme nošení hraček dětí z domova. Děti mají možnost si nosit

svoji hračku na spaní, ale zastáváme názor, že děti mají hračky doma, ty patří domů, a to co mají ve školce, patří do školky.

14. Jaké mají podle vašeho názoru povědomí rodiče o Montessori pedagogice?

Jsou rodiče, kteří mají za sebou Diplomový kurz nebo různé informativní kurzy. Jsou to spíš ojedinělé případy. Ale rodiče mají velký zájem o povídání o Montessori pedagogice. Jako prestiž to vnímá asi jen malinká hrstka rodičů, ale je jich opravdu málo.

15. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Pořádáme týden otevřených dveří, to mají rodiče možnost prohlédnout si školku. V únoru pořádáme pro rodiče přednášku o Montessori pedagogice. Zájem ze strany rodičů je veliký, takže moc reklamu nepoužíváme, pak je problém rodiče odmítnout, je to nepříjemné.

16. Můžete mi přiblížit jaká je spolupráce s rodiči?

V rámci tříd Montessori funguje spolupráce s rodiči perfektně. Samozřejmě najdou se rodiče, kteří tolik nespolupracují. Rodiče mají velký zájem, letos jsme zavedli hrací středy, rodiče projevili zájem zkusit si s dětmi pomůcky. Zavedli jsme i konzultace, protože měli rodiče zájem vědět, co přesně jejich dítě dělá, jak funguje v kolektivu. Tohle poskytujeme jednou za měsíc. Také nabízíme rodičům konzultační hodiny mimo výuku ve školce, musíme to nyní eliminovat, protože je o to až moc veliký zájem. Dále děláme s rodiči například předvánoční posezení, tvořivé dílny, promítáme fotografie ze školy v přírodě apod.

17. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi? Případně s jakými?

Nejvýznamnější spolupráce je s Montessori základní školou, navštěvují nás učitelky s dětmi a my naopak docházíme podívat se do základní školy. Učitelky ze ZŠ si okouknout jejich potencionální žáky. Další spolupráce se v Montessori třídách odvíjí od témat, které zrovna děti probírají.

18. Spolupracujete se zahraničními partnery, kteří pracují podle koncepce Montessori?

Byli jsme na zkušené ve Vídni, protože nám chybí zpětná vazba ze strany profesionálů. Zpětnou vazbu máme od dětí, rodičů a ze strany základní školy. Před dvěma lety jsme

tu měli inspekci, paní inspektorka byla nadšená z toho, jak jsou děti samostatné, jak se umí vyjadřovat apod. Ve Vídni jsme chtěli hlavně vidět, jak fungují prostorově a jak jsou vybaveni. Letos se nám podařilo podívat se do Polska na Mezinárodní konferenci Montessori. Navštívili jsme tam Integrovanou mateřskou školu, kde mají v každé třídě integrované dvě až tři děti. Děti s Downovým syndromem, děti s autismem a jinými psychickými poruchami.

19. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Když jsem naskočila do praxe v Montessori třídě po 10 leté praxi v malotřídce, tak jsem říkala, že v Montessori třídě je méně konfliktů, třídy jsou tišší, děti se dokážou soustředit, ovládat, nerušit se vzájemně, respektovat se navzájem. Nemáme problém se sebeobsluhou, děti fungují perfektně. Úklid hraček a pomůcek také není problém. Nadané děti mají možnost rozvíjet se rychleji a na druhou stranu je tady prostor nechat pomalejší tempo dětem, které jej potřebují.

20. Častým dotazem rodičů bývá, jak se dítě vyrovnává s přechodem do běžné školy, pokud nemůže již dále pokračovat v systému Montessori. Co si o tom myslíte vy?

Když se s tím vyrovná rodič, tak se s tím vyrovná i to dítě. Pokud má srovnané rodič proč dal dítě do Montessori školy, co od té školy očekává, co chtěl, potom není problém. Věřme, že se mu ta očekávání i splní, pak si myslím, že není důležité v jakém vzdělávacím systému dítě pokračuje. Záleží na tom, kam rodina dítě směřuje.

Mám syna ve 3. třídě Montessori základní školy, jediný problém nastal, když děti z běžných tříd začaly nosit jedničky a měly potřebu se tím chlubit. V Montessori třídě jsou děti hodnoceny slově, tudíž syn chtěl taky jedničky. Tak jsem mu řekla, že mu nějaké napíšu. Napsali jsme si teda několik jedniček a synovi to stačilo. Řekla jsem mu, je důležité, že ty sám víš, že určitou látku umíš a nepotřebuješ být hodnocený jedničkami, ty nic neukazují. Syn už dál neměl potřebu tuto otázku řešit.

21. Máte již zrealizovaný nějaký výzkum, který by dokládal přínos ve vzdělávání dětí v Montessori systému?

Nemáme. Fungujeme poměrně krátce, až letos půjdou první děti z páté třídy dál do jiných škol. Děti odcházejí ze školky velmi dobře připravené, pak záleží, jak děti dále pokračují. Ale je to zřejmé, že jsou děti připravenější.

22. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Ani bych neřekla, že máme problém s financováním, třídy už vybaveny jsou, akorát se dovybavujeme. Možná je problémem neznalost široké veřejnosti, z hlediska učitelů je škoda, že tu není zájem se dozvědět o tomto systému víc. A ti co nejvíce kritizují, ti o tom ví nejméně. Problémy spíš nevidím, kdo chce, tak si k nám cestu najde.

23. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Velká zahrada se vzrostlými stromy, velké prostory pro děti, částečně rozděleny. Líbilo by se mi mít zvlášť jídelníčku, odpočívárnu, místnost pro klidovou činnost, celkově větší prostory a kdyby ve třídě mohly být po celou dobu výuky dvě učitelky. V podstatě jsme pořád jedna učitelka a pokud potřebujeme být dvě, tak je to v našem volném čase.

Rozhovor č. 3 - Základní škola a mateřská škola, Úprkova 1, Hradec Králové

Jana Klazarová, vedoucí učitelka MŠ Montessori

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Jsme státní školka, zřizuje nás Magistrát města Hradec Králové, spadáme do sítě běžných škol v Hradci Králové. Všechny platby, které se týkají školek, tak se týkají i nás. Jsme státním zařízením, tudíž dostáváme dotace ze státního rozpočtu, proto jsme pro rodiče přijatelným zařízením i z pohledu financí. Je to pro rodiče hodně důležité, protože v soukromé školce jsou platby podstatně vyšší.

2. Kdy vznikly Montessori třídy v rámci vašeho zařízení?

Já jsem tady 15 let, když jsem sem nastoupila, tak tu byla ředitelkou paní, která byla velice revoluční a snažila se užívat jiné prvky vzdělávání. Dříve nebyly tyto alternativy možné, ona však tyto metody uplatňovala a vedla nás k tomu. Její dcera pak absolvovala Montessori Diplomový kurz, poté jsme jej vystudovali i my a začali jsme pedagogiku Montessori užívat v praxi. Je tomu dnes 7 let. Ovšem prvky Montessori pedagogiky, že se děti vedly k samostatnosti, zodpovědnosti, jsme užívali již před 15 lety.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Máme klub rodičů, jehož funkce je podpora metody Montessori. Spousta pomůcek Montessori je zakoupena díky jejich finanční podpoře. S rodiči je skvělá spolupráce. Další aktivity se každý rok liší, v tomto roce tu máme Jazyček, který je zaměřený na logopedii. Dále Míček, to je pohybová výchova. Jedna z maminek nám vede kurz keramiky. Učíme se kreslit, dále je tu angličtina a v rámci programu mateřské školy chodíme s dětmi do plavání.

4. Kolik tříd v mateřské škole je se vzděláváním Montessori?

Máme tady dvě třídy s kapacitou 40 dětí, prostor školky je rozdělený na větší a menší třídu. Ve větší třídě je 26 dětí a v menší třídě 14 dětí. V letošním roce jsme integrovali holčičku s Downovým syndromem.

5. Jakým způsobem je integrace zajištěna?

Holčičku tu máme první rok, spolupracujeme se Speciálně pedagogickým centrem v Praze. To nám vyšlo vstříc a připravilo nám na první rok individuální vzdělávací plán. Zrovna včera tady byla na návštěvě pracovnice Speciálně pedagogického centra v Praze. Byla velice nadšená, jak holčička a celý kolektiv zvládá integraci. V příštím roce si již individuální plán budeme vytvářet sami. Zpočátku měla holčička dvě osobní asistentky, domluvili jsme se, že již asistentky nejsou potřeba. Adaptaci holčička zvládla perfektně a teď asistentku nepotřebuje. Pokud by se však vyskytl nějaký problém nebo bychom jeli mimo školku, tak můžeme asistentku oslovit. S rodiči holčičky je také výborná spolupráce, je to vždy o individuální domluvě.

6. Kolik zaměstnanců vaše Montessori třídy mají?

Jsme tu tři učitelky a dvě provozní. Pracujeme v třítydenním cyklu, je to ranní služba, středová a konečná služba. Ranní otevírá školku, v 8,45 přichází druhá učitelka, která si odvádí část dětí do malé třídy. Po obědě je jedna učitelka u předškolních dětí, které mají odpočinkové aktivity a druhá učitelka je u spaní. Konečná směna je do 16 hodin. Je to stejně jako všude jinde, ale bylo by dobré, kdybychom měli více učitelek.

7. Co je vašim stěžejním cílem?

Vypracovali jsme si svůj školní vzdělávací program a vycházíme z té věty, kterou kdysi malé dítě položilo Marii Montessori: „Pomoz mi, abych to dokázal sám“. Aby se děti dovedly k samostatnosti, zodpovědnosti a aby si dokázaly poradit se situacemi, se kterými se budou v životě setkávat.

8. Jste státní školou, tudíž dosahujete na státní dotace. Máte nějaký další finanční zdroj?

Zatím jsme nezkoušeli velké projekty, protože nám to personální obsazení a pracovní vytíženost nedovoluje. Rodiče mají každoroční příspěvek, výši si odsouhlasí na začátku školního roku. Z tohoto se pak hradí nějaké akce, dárky k Vánocům, pomůcky Montessori nebo další doplňkový materiál. S dárcovstvím jsme se zatím ještě nesetkali.

9. Jaký je zájem o vzdělávání v Montessori třídách?

Máme problém všechny děti umístit, zájem je velký. Rodičů se na zápise ptáme, proč právě chtějí dát svoje dítě do Montessori třídy. Také chceme, aby rodiče věděli, co

Montessori je a čím se zabýváme. Pokud však pořádně nějaké vzdělávací akce o Montessori, tak už přichází pouze několik rodičů, o to už není takový zájem. Na poslední připravené akci bylo 5 – 6 rodičů ze 40. Hledáme nějakou formu, jak rodiče do Montessori natáhnout. Teď jsme začali dělat společné aktivity pro rodiče a děti, například jsme dělali elipsu, abychom ukázali, jak s dětmi pracujeme. Opět přišlo 5 rodičů, většinou chodí ti stejní. Máme tady dvoje rodiče, kteří využívají Montessori i doma.

10. V jakém věkovém rozmezí děti přijímáte?

Přijímáme děti od 3 do 7 let. Kdybychom nebyli kapacitně naplnění, tak bychom mohli přijmout i děti mladší.

11. Co musí rodiče absolvovat před přijetím dítěte do vaší mateřské školy?

Je to běžné, jako v jiných školách. Rodiče posílají přihlášku a absolvují zápis.

12. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Učitelka musí mít vystudované učitelství pro mateřské školy a Diplomový kurz Montessori.

13. Umožňujete pracovníkům další vzdělávání?

Určitě, v rámci Společnosti Montessori, Národního institutu dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a Královéhradeckého střediska. Možnosti vzdělávání je spousta.

14. Kdo hradí zaměstnancům další vzdělávání?

Montessori Diplomový kurz v Praze byl zaměstnancům hrazený zaměstnavatelem, což je velkou výhodou. Tehdy stál 14 tis. Kč. Ostatní kurzy taktéž hradí zaměstnavatel. Zaměstnanec je také možné uvolnit v rámci vzdělávání v pracovní době.

15. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Máme připravený projekt na opravu celé budovy. Naproti nám je ještě stejná zrcadlově obrácená budova, vznikly by tak dvě velké třídy. Vybudovaly by se tak velké prostory, kde by opravdu mohlo být pro děti připravené prostředí. Stále se v těchto malých prostorech snažíme, co nejlépe pro děti rozdělit třídu na koutky, aby děti na vše dosáhly. Jedna třída je tady větší, ale ta druhá je opravdu malá a práce je tam náročnější, jak pro děti, tak pro učitele. Je tam málo prostoru pro Montessori materiál.

16. Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Ano, máme tady běžný materiál, ale snažíme se, aby děti i s těmito hračkami dodržovaly Montessori principy, hrály si na koberečku, dávaly věci na své místo apod.

17. Z jakých prostředků byla školka vybavena?

Paní ředitelka, která tady působila při vzniku Montessori tříd, napsala velký grand a z toho pořídila většinu těchto pomůcek. Postupně se pak dovybavujeme z prostředků zřizovatele.

18. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Máme internetové stránky, kde máme základní informace i o metodě Montessori. Na webu máme uložené i různé akce, které připravujeme a fotogalerii.

19. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi? Případně s jakými?

Zatím nespolupracujeme s jinými organizacemi.

20. Spolupracujete se zahraničními partnery, kteří pracují podle koncepce Montessori?

Nespolupracujeme.

21. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Podle mého názoru, čím dříve do školy dítě přijde, tím lépe. Dítě do 6 let má vývoj nejbujarejší, dítě se připravuje nejvíce na svůj budoucí život. Líbí se mi, jak dvouleté nebo tříleté dítě dělá všechno s nadšením a vše přijímá s nadšením a není to pro něj žádný problém. Také se mi líbí práce s chybou, že chyba se nebere jako nějaké zlo a že se z ní člověk učí. Dítě není chybou šokované a jsou schopné samy chybu odstranit. Naše děti potom odchází tady do sousední běžné školy a máme od jejich učitelů zpětnou vazbu, že jsou naše děti ve škole samostatné a perfektně připravené.

22. Charakterizujte děti vychovávané a vzdělávané podle M. Montessori?

Tady je důležitý fakt, že se nám rozkrývají senzitivní období dítěte. Učitelka je na to připravena, když to zjistí, tak může dítěti poskytnout odpovídající materiál a tím upevnit dovednosti a schopnosti dítěte. Naše děti také nejsou nějakým způsobem stresovány, děti se u nás cítí dobře. Mohou si vybrat, jak nás budou oslovovat, pak přirozeně přechází do školy a umí respektovat autoritu bez problémů. Často nám je vytýkáno, že

nám děti tykají, ale naše zkušenosti jsou takové, že s tím děti potom ve škole nemají problém a autoritě vykají.

23. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

U nás je to určitě ten prostor, o kterém jsem mluvila. Občas se setkávám s lidmi, kteří nejsou fundovaní a ačkoliv tuhle metodu neznají a nevědí o co jde, tak touto metodou opovrhují. V podstatě si myslí, že je to škola pro děti nadané nebo naopak pro děti, které mají nějaké zdravotní problémy a nebo děti s postižením.

24. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Ideální Montessori škola by měla více učitelů ve třídě, aby mohl být individuální přístup více naplňován a když dítě učitelku osloví, aby se mu mohla hned věnovat. Někdy to chvíli trvá, než se učitelka k dítěti dostane. Také by bylo dobré mít prostor, kde by dítě mělo místo na svůj spontánní pohyb. Tím jak jsou vytvořeny koutky, tak není takový bezpečný prostor. Taktéž by bylo vhodné mít i vlastní kuchyňku s linkou a dřezem pro děti. Pak mít nějakou místnost pro práci se dřevem, další prostor pro práci s materiálem, který má rušivý charakter a naopak.

Rozhovor č. 4 - Mateřská škola Vokovická, Vokovická 28, Praha 6

Zuzana Soukopová, ředitelka MŠ

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Tato školka je z roku 1936, za války tady byl lazaret. 1968 zde byla udělaná mateřská škola. Já jsem tady od roku 1988, kdy to byla pětitřídka. Školka byla ve velmi špatném stavu i po personální stránce. Vůbec i přístup k dětem byl tenkrát dost tvrdý. Já jsem kvůli tomu měla spoustu let nespavých. Chtěla jsem změnit naturel lidí k laskavému přijetí dítěte. Naučit lidi neždímat dítě svými představami o životě, co mají dělat, jak mají dělat, ale nechat jim svobodu. Nechat děti, aby se realizovaly a přijmout jejich tempo. Jejich život, vyznání, jejich individualitu... Nehodnotit, nekontrolovat a pracovat, tak jak bylo dříve normální. Dříve chtěly učitelky, aby dítě dělalo, co ona chce a ne to, co chce samo dítě. Je třeba se na dítě dívat očima lásky a nejen ho cepovat a peskovat. Když jsem sem přišla, tak jsem chtěla pracovat svobodně. Sama jsem si to zažila, jaké to je být vedena direktivně. Když to sama nesnesu, tak musí být děti, které takhle taky nechtějí být vychovávány a nemůžu jim to dělat. Přes vlastní prožitky jsem dospěla ke svobodě, ale tahle svoboda musím mít rád. Potom jsem tyhle svoje prožitky zúročila v Montessori. Ze začátku mi ze školky odešli všichni zaměstnanci, potom jsem si už sama mohla vybírat zaměstnance. Tito lidé, kteří tu pracují, jsou laskaví, celá koncepce totiž vězí v absolutním přijetí dítěte. To je i smysl života, přijmout druhého a nechat prostor dítěti v jeho vývoji. Nepomlouvat, nekritizovat, neporovnávat a respektovat každého. Dospělí však tohle často nedělají a pomlouvají vývoj člověka. Je třeba přijmout sebe a všechny kolem. Pokud se tohle povede učitelkám, tak to je naší základní koncepcí. Tenkrát jsme ještě nebyli Montessori, až poté jsme přijali koncepci Montessori. Důležitý je prožitek a prožitkové učení.

V roce 1997 jsem slyšela o Montessori a poté tu byla americká lektorka Caroll, která pro nás připravila kurz o Montessori. Začali jsme dělat Montessori naplno, všechno se předělalo, ale časem jsme zjistili, že to nefunguje. Bylo to takové mrtvé, my jsme se pevně drželi principů. Po 3 měsících jsme začali dělat prvky Montessori a vrátili jsme se částečně k původnímu režimu, aby se do školky vrátil „život“. Někdo měl pocit,

že Montessori brzdím, ale děti pracují v pořádku, nemáme tu agresivitu, vztahy tu jsou bez problému, máme úžasnou komunikaci a hlavně děti nemají strach se s námi bavit. Montessori dává krásný systém a konkrétní návod, jak pracovat. Má tři fáze, začátek, konkrétní činnost a konec. Důležité je zacházení s citem s pomůckami.

2. Kolik máte v mateřské škole tříd?

Máme 3 třídy po 24 dětech. 6 učitelek na plný úvazek, 2 učitelky v každé třídě. 2 kuchařky, školnice a uklízečku.

3. Naplňujete kapacitu školky bez problémů?

Ano, každý zápis bych naplnila ještě jednu třídu. Takže ani nevyužíváme žádné propagace, máme pouze webové stránky.

4. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Jsme financováni ze státního rozpočtu z magistrátu, tyto peníze jdou na platy zaměstnanců a na provoz školy nám jdou z Městské části Prahy 6. Dalším zdrojem jsou dary, chodím po firmách a žádám je o poskytnutí daru. Teď jsem poprvé napsala grant na vysazování jehličnanů kolem školky.

5. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Tohoto roku nemáme. Neoficiálně tu máme dítě s aspergerovým syndromem a dítě s rysy autismu. Školku zvládají absolutně skvěle.

6. Umožňujete průběžné další vzdělávání pracovníků, kdo jej hraří?

Ano, umožňujeme další vzdělávání a také jim kurzy platíme, i ten velký Montessori.

7. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči nebo komunitou kolem vašeho zařízení?

Jednak je to každodenním vstupem, můžou se kdykoliv zapojit. Dále připravujeme různé akce, tradice – drakiádu, sv. Martina, Broučkiádu, vánoční i velikonoční besídky. Každá třída si dělá svoje akce, aby to mělo svůj rodinný charakter. Rodiče s námi velice dobře spolupracují, na akce přinesou dobroty apod., ale jen zdravé, zakládáme si na zdravé stravě.

8. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi?

Máme adoptovanou holčičku z Indie. Spolupracujeme s chráněnou dílnou v Horních Počernicích, chodíme tam na návštěvu a oni u nás pořádají burzy jejich výrobků.

9. Častým dotazem rodičů bývá, jak se dítě vyrovnává s přechodem do běžné školy, pokud nemůže již dále pokračovat v systému Montessori. Co si o tom myslíte vy?

Z našich dětí odchází asi polovina do běžné školy a polovina do Montessori. Vždy to záleží na učitelce. Děti nemají problém se adaptovat v jiném prostředí. Je to zřejmé už u zápisu do školy, to nám říkají rodiče. Naše děti se nebojí odpovídat a jsou schopné reagovat bez zpochybnění. Ostatní děti čekají, jestli budou přijaty a nejhorší je pro dítě očekávání, co dospělý řekne a jak jej zhodnotí.

10. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Největší překážkou je pro mě málo času. Věnuji práci hodně času a jsem tu v podstatě každý den od rána do večera. Spoustu času mi zabírá i získávání sponzorských darů od firem.

11. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Malotřídní mateřská škola s počtem dětí ve třídě do 15 dětí na jednu učitelku. Pokud by byly dvě učitelky na třídu, v tom případě by mohlo být ve třídě i 20 dětí. Také by byl krásný velký prostor, který bude členěný, kde se děti můžou svobodně pohybovat. Vše je ale o lidech a vztazích mezi nimi, jak jsem o tom hovořila na začátku.

Rozhovor č. 5 - Montessori dům, Sekaninova 6, Praha 2

Bc. Štěpánka Krutinová, učitelka MŠ

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Fungujeme sedmým rokem, vznikli jsme původně jako občanské sdružení. Nyní fungujeme jeden rok jako společnost s ručením omezeným. Do roku 2009 jsme měli jednu třídu 20 dětí a teď máme ještě jedno pracoviště, kde je také jedna nová třída pro 20 dětí.

2. Co bylo podnětem vzniku zařízení?

Studovala jsem pedagogickou fakultu, kde jsem se již zabývala metodou Montessori a poté jsem pracovala jako asistent pedagoga na základní škole Montessori. Poté jsme si s kolegyní zařídili vlastní školku. Chtěla jsem si zařídit svoje vlastní zařízení, kde bych se mohla více realizovat. Zpočátku jsem nebyla úplně velkým nadšencem Montessori, spíš mě nadchla až delší praxí a zkušeností. Montessori je ideální způsob, jak vést děti k samostatnosti, k vědění a poznávání.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Jsme jako klasická školka, máme děti od 3 do 6 let. Nabízíme různé odpolední kroužky. Máme otevřeno od 8 do 17 hodin. Někdy bereme děti i od 2,5 let.

4. Co je vašim stěžejním cílem?

Aby byli rodiče a děti spokojeni a aby my jsme byli spokojeni s vlastní prací. Cílem je, abychom se neustále zdokonalovali.

5. Jste registrováni v rejstříku škol a školských zařízení MŠMT?

Ano, jsme registrovaní, ale nejsme v síti škol, takže nemůžeme dosáhnout na státní dotace. Je to potom hodně byrokracie a kontrol.

6. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Jedině školné a někdy seženeme nějaký dar. Školné činí 8 500 Kč měsíčně. O granty příliš nežádáme, je to náročné. V národních zdrojích nemáme příliš šance uspět, možná z evropských zdrojů by to bylo přijatelnější.

7. Naplňujete každý rok kapacitu školky?

Naplňujeme školku bez větších problémů, o alternativy je v poslední době velký zájem. Snažíme se, aby třída byla naplněna podle věkové heterogenity. Zájemce pak vybíráme podle délky žádosti o přijetí do školky. Snažíme se každému pomoci, aby se tu každé dítě cítilo dobře a snažíme se zohledňovat individuální potřeby dítěte. Reklamu příliš nevyužíváme, nejlepší propagace je doporučení ze strany rodičů a prostřednictvím internetu.

8. Jak máte zajištěno zařízení personálně?

Jsme tu 3 učitelky a na odpoledne chodí na výpomoc paní učitelka, která má jen částečný úvazek. Při hlavní činnosti jsme vždy minimálně dvě učitelky.

9. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

V současné době tu nemáme dítě s postižením, měli jsme tu dítě s autistickými rysy a jsme schopni přijmout děti s postižením a nebo jim poskytnout radu.

10. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Vysokoškolské pedagogické vzdělání a Diplomový Montessori kurz, který zaměstnancům platíme. Umožňujeme samozřejmě i další vzdělávání zaměstnancům, které také hradí naše firma.

11. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Ano, jsou přesně podle Montessori systému. Navíc tu máme výtvarnou část, dílničku, pískovničku, která je dobrá na procvičování jemné motoriky. Máme i pomůcky, které jsou na principu Montessori, hry rozvíjející, puzzle atd. Český jazyk Montessori jsme si vyráběli sami. Pracujeme individuálně, skupinově a děláme hodně projekty, většina projektů je zhruba na měsíc, k tomu se váží různé výlety a aktivity na elipse. Také hodně užíváme dramatické výchovy, která se zaměřuje na prožitky.

12. Z jakých prostředků byla školka vybavena?

Z vlastních prostředků a ze školného. Ze začátku jsme hodně věcí vyráběli sami. A průběžně dokupujeme materiál dále.

13. Jaké mají rodiče podle vás povědomí o Montessori pedagogice?

V poslední době o Montessori rodiče vědí, nejde o pomůcky, ale o základní principy Montessori. Proto pak i mezi námi dobře funguje komunikace. Montessori je teď na výslunní, i univerzity přijaly tuhle metodu.

14. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Máme webové stránky, ale především si to mezi sebou šíří rodiče. Jsme natolik zjetí, že propagaci nepotřebujeme.

15. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči nebo komunitou kolem vašeho zařízení?

S rodiči hodně komunikujeme, snažíme se s rodiči hodně popovídat, funguje to v každodenním procesu. Jsme založeni na rodinném charakteru.

16. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi?

Spolupracujeme s mateřským centrem Montessori Vyšehrádek, připravují různé akce a mají tam také školičku. Začali jsme také spolupracovat s divadlem Čertovka, kde budeme dělat výstavy. Každý rok pořádáme vánoční akce a společné akce s rodiči.

17. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Hlavní je, že se člověk vzdělává sám, nejen děti. Člověk je v neustálém procesu vzdělávání, pro ty děti to není jen o tom, co všechno se naučí. Dítě se naučí zodpovědnosti, vědomé poslušnosti a rozhodování o sobě samém.

18. Častým dotazem rodičů bývá, jak se dítě vyrovnává s přechodem do běžné školy, pokud nemůže již dále pokračovat v systému Montessori. Co si o tom myslíte vy?

Velmi častým dotazem. Máme spoustu dětí, které již odešly do školy, zatím nemáme nikoho, do by si stěžoval. Škola je pro dítě mezník, i přechod z běžné školy je pro dítě zásahem a bude pracovat jinak než ve školce. Je to hodně individuální a jde také o učitele a rodiče, jak k tomu přistoupí.

19. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Jsme soukromé zařízení, tím máme prostor pro to, a bychom se sami s překážkami potýkali. Máme nějakou vizi a máme jasné cíle, tím pádem víme, kam chceme směřovat.

20. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Já bych si představovala nějakou ekostavbu nebo dřevostavbu, velikou, prosluněnou, prostornou. Místo pro aktivity sportovní, pro pěstování, s velkou verandou pro praktický život. Personální a materiální zajištění máme velice dobré.

Rozhovor č. 6 - Mateřská škola Montessori, Urbánkova 3347, Praha 4

Mgr. Jaroslava Posltová, ředitelka MŠ

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Jsme státní mateřinka, trojtřídní a v každé třídě máme 28 dětí. 24 dětí je dáno zákonem a 4 děti jsou výjimka, protože je teď obrovský příval dětí, takže máme plnou kapacitu. Paní učitelky máme po dvou na třídách a střídáme se po směnách, tak jako je tomu v každé státní mateřské škole. Provoz máme od 7 do 17, všechny děti se scházejí ve svých třídách. Do 16 hodin fungují všechny tři třídy a od 16 do 17 hodin se scházejí v jedné třídě.

2. Kdy vaše zařízení vzniklo a co bylo podnětem vzniku?

Fungujeme 10 let a nápad pracovat podle pedagogiky Marie Montessori přišel zvenčí. Tenkrát ještě žádné Montessori v Praze nebylo, pouze Montessori centrum v Dejvicích při pedagogické škole a Montessori centrum v Nebušicích. To byla jediná možnost, kam jsme se mohli chodit dívat. Rozhodli jsme, že takhle začneme pracovat, začali jsme tehdy jezdit do Montessori kurzů do Polska, protože tady zatím nic nebylo. Montessori společnost tehdy ještě neexistovala. Od září 1999/2000 jsme zahájili činnost v jedné třídě Montessori a v druhé třídě byly prvky. Nesetkávali jsme se příliš se sympatiemi jiných školek, mysleli si, že si tu děti můžou dělat cokoli.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Nabízíme kroužek jógy, tanečky pro děti, angličtinu, flétnu a keramiku. Během roku s dětmi hodně cestujeme, většinou se to váže k tématu, které se zrovna probírá.

4. Co je vaším stěžejním cílem?

Aby děti byly v pohodě a aby byly v prostředí, kde jim je příjemně. Aby tady každý měl prostor pro sebe sama, abychom se poznali a děti se tak mohly svobodně rozvíjet

5. Jste registrováni v rejstříku škol a školských zařízení MŠMT?

Ano jsme a čerpáme dotace ze státního rozpočtu.

6. Máte ještě nějaké další finanční zdroje nebo snažíte se podávat žádosti o grant?

Projekty nepíšeme. Máme tady rodiče, kteří nám občas přispějí na pomůcky. Je to ale z jejich osobní touhy. Poskytnou finanční dar a domlouváme se, na co bude dar použit. Vše nám musí schválit zřizovatel, pokud je to do 20 tis., tak nám rodiče mohou dát dar bezúčelově.

7. Z jakých prostředků byla školka vybavena?

Zřizovatelem školky je Městská část Prahy 12, dostali jsme od magistrátu 100 tis. na nakoupení prvních pomůcek. Pak jsme dostali dar z Německa, od dámy, která pracovala ve škole v Montessori. Ostatní co tu je, jsme nakupovali postupně z provozních peněz školky.

8. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Prostorové uspořádání třídy a pomůcky jsou podle systému Montessori. Používáme běžný, ale rozvíjející materiál od Benjaminu a Ouredníka, to jsou firmy, které vyrábí pomůcky a hračky rozvíjející. Tento materiál také používáme pro děti nově přijaté ve věku 3 let a pak pomale přechází na Montessori materiál. Máme tady ale i běžný materiál, jako jsou kostky, konstruktivní hry apod. Také tu máme i pokojíček pro holčičky, kde si můžou hospodařit.

9. Naplňujete každý rok kapacitu školky?

Poslední 3 roky máme více dětí než můžeme umístit.

10. Jak potom děti vybíráte?

Hlavní kritérium je přijmout děti z Prahy 12, protože je zřizovatel Městská část Prahy 12. Rodiče se různě bouřili, že by prvně měly být přijaty děti, jejichž rodiče mají zájem o Montessori. Pak podle věku, od předškoláků a poté aby byly ve třídě děti smíšeného věku.

11. V jakém věkovém rozmezí děti přijímáte?

Přijímáme děti od 3 do 6 let.

12. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Měli jsme tady integrovaného chlapečka. Je to velký problém ve smyslu dotací, pokud integrujeme dítě, tak vám magistrát přislíbí dotace, ale musíte na ně čekat a asistenta pak musíme platit z prostředků, které máme pro současné zaměstnance. Pak čekáme, jestli ty peníze vůbec dostaneme nebo ne. Je to finanční nejistota. Chlapeček ukončil školní docházku ve školce, vyplatila jsem asistentku z našich mzdových možností a až v prosinci mi poslali peníze na asistenta pedagoga, já jsem je pak už neměla komu dát, tak jsem je musela vrátit. Tímhle postojem odradí lidi, aby tyto děti přijímaly.

13. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Předškolní pedagogiku pro mateřinky a montessori kurzy. Každý si kurz platí sám. Pokud je třeba, tak poskytujeme studijní volno.

14. Jaké mají povědomí rodiče o Montessori pedagogice, když k vám dítě zapisují?

Naši rodiče všichni vědí, proč jsem jdou. Stále se to lepší a poslední 3 roky je to velký „boom“. Ani nemusíme využívat nějaké propagace, spíš je to ústním předáváním mezi rodiči a námi.

15. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči?

Jsme s rodiči neustále v kontaktu, pořádáme společné akce, dílny, slavnosti. Rodiče můžou navštěvovat třídy, po domluvě mohou strávit i den ve školce.

16. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Pro děti je to svobodná cesta, mohou si jít tak, jak potřebují. Je to hlavně o tom, cítit se dobře a přirozeně v prostředí. Přijímají vše s přirozeností. Pro učitele je to především hlubší pochopení dítěte, také jsme schopni dítěti lépe porozumět. Je to klidnější prostředí pro všechny strany.

17. Častým dotazem rodičů bývá, jak se dítě vyrovnává s přechodem do běžné školy, pokud nemůže již dále pokračovat v systému Montessori. Co si o tom myslíte vy?

Máme tu Montessori školu, takže můžou pokračovat v přirozeném prostředí. Než byla tahle škola, tak byla v nabídce škola Začít spolu, která je také svobodnější. Nikdo z rodičů nám neřikal, že by měli s dětmi v tomto problému. Spíš je to možná u křehčích

dětí, vedeme děti k pěknému vztahu k sobě, když pak přijdou děti do běžné školy, kde jsou děti stejného věku, tak mohou mít problémy se zlobou, agresivitou. V tomhle smyslu mohou mít některé děti potíží.

18. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Já si překážky nepřipouštím, jsem naladěná do optimismu. Teď tedy je pro mě překážka zápis dětí do školky, protože nemůžu uspokojit poptávku rodičů.

19. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Prima rodiče a učitelky, aby existovala souhra mezi všemi. Já to především vidím ve vztazích.

**Rozhovor č. 7 - Montessori pohybová školička, Pravoúhlá 55, Praha 5 – Smíchov
Lucie Dejmková, učitelka MŠ**

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Jsme soukromá školka, nemáme žádné dotace, máme živnostenský list na předškolní a mimoškolní vzdělávání, jsme školka max. pro 15 dětí od věku 3 let a nejstarší dítě máme 5-ti leté. V tomto domě jsme v podnájmu a letos nás čekají ještě drobné rekonstrukce. Máme tu pracovní místnost, hernu, místnost na hraní, tělocvičnu, jednu šatnu, zahrádku a poblíž dvě hřiště.

2. Kdy vaše zařízení vzniklo a co bylo podnětem vzniku?

Začali jsme loni s letními tábory a od 1. září 2009 jsme začali fungovat jako školka. Obě dvě jsme byly svobodné matky učitelky ve státních školách, které nás nedokázaly uživit, takže nás k založení vedly především finance.

3. Jaký máte systém financování?

Pouze školné, je to 10 400 Kč za měsíc, 5 dní v týdnu po celou dobu provozu. Jsou v tom započítané i všechny kroužky. Provozní dobu máme od 8 do 16 hodin a pak dvakrát týdně kroužky do 17 hodin. Nejsme zařazení do rejstříku škol a nejsme v síti škol, takže nemůžeme dostat žádné státní dotace. Možná bychom se časem chtěli registrovat, ale je to hodně byrokracie. Chodí na vás různé kontroly, takhle jsme svobodní. Původně jsme chtěli založit občanské sdružení, ale to nám bylo zamítnuto, protože bychom byli výděleční.

4. Jak máte zajištěné jídlo, když tu nemáte kuchyni?

Máme zajištěnou cateringovou společnost, která se zabývá stravou pro děti.

5. Školné je poměrně vysoké, nemyslíte si, že si vaši školku můžou tedy dovolit jen rodiče, kteří mají vysoké finanční příjmy?

To ano, ale snažíme se vyjít rodinám vstříc, pokud tady třeba máme sourozence, tak se ta cena snižuje. Když to srovnám s jinými zařízeními, tak nejsme ještě draží, takový střed. V Praze jsou školky se školným i 20 tis. za měsíc.

6. Jaké vzdělání máte?

Obě dvě máme živnostenský list, máme vystudovanou předškolní pedagogiku a Montessori Diplomový kurz.

7. Jsou pomůcky a prostorové uspořádání tříd podle Montessori systému?

Ano, máme.

8. Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Všechno nemáme Montessori, hodně využíváme didaktický materiál. V herně mají děti i hračky, snažíme se, aby tam nebyly plastové hračky a aby prostředí nebylo přelácané.

9. Jaké mají povědomí rodiče o Montessori pedagogice, když k vám dítě zapisují?

U nás všechny rodiče o Montessori vědí, někteří rodiče mají i kurzy v rodinném centru Andílek.

10. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Webové stránky.

11. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči?

Hodně komunikujeme s rodiči, většinou uspořádáme nějaké společné akce. Jedeme teď všichni společně na hory, pak náš čeká společné plavání, mají možnost s námi tady strávit den. Hodně rodičů tady tráví dost času. Jsme rodinného typu.

12. Spolupracujete s nějakými organizacemi?

S Českou televizí. Jsme pohybová školka, takže naše děti vystupují v Hřišti Sedm a v Kouzelné školce. V Kouzelné školce jsme jednou za měsíc, když cvičí Majda, v Hřišti Sedm jsme každý týden na ranní rozcvičky.

13. Spolupracujete s nějakými zahraničními partnery?

Nespolupracujeme, já jsem byla několikrát se podívat v Montessori zařízeních v Polsku, Holandsku a Švýcarsku.

14. V čem všem to spočívá, že jste pohybová školička?

Každý den jsme v tělocvičně, chodíme na plavání, jezdíme lyžovat a děti tu mají spoustu pohybu, jsou zdatnější. Tříleté děti dělají kotrmelce, holubice, váhy apod.

15. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Nemáme, ale rádi bychom přijali třeba dítě s Downovým syndromem.

16. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejprínosnější?

Vztah a přístup k dětem. Snažíme se dítě vnímat s láskou. Každé dítě má svůj prostor se vyjádřit a podporujeme individualitu dítěte.

17. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Jsme spokojení. Ani na začátku jsme neměli problém. Vzali jsme si ze začátku úvěr, kterým jsme vybavili školku. Trochu chceme ještě poopravit zahrádku. Možná by bylo fajn, kdybychom měli ještě větší prostor a mohli bychom přijmout 20 dětí. Řekla bych, že jsme úspěšní.

18. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Větší prostory s kouty na práci s pomůckami. Více členěného prostoru. Velikou zahradu a pěstovat tam rostliny. Ještě chceme pořídit králíka. Možná by bylo pěkné kdyby byl dům bezbariérový, přízemní, prosluněný s velkými prostory.

Rozhovor č. 8 - Mateřská škola Montessori, Zámecká 10, Jablonec Nad Nisou

Mgr. Vlasta Hillebrandová, ředitelka MŠ Montessori

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Fungujeme jako Montessori škola 15 let. Začátky nebyly lehké, začínali jsme s jednou třídou Montessori a měli jsme jen dvě učitelky vystudované Montessori. Postupně jsme se stali organizovanou Montessori školkou a všechny učitelky jsou vystudované Montessori. Jsme státní školou.

2. Co bylo podnětem vzniku?

S kolegyní jsem studovala kurzy One Brain, tam se hodně mluvilo i o Montessori a lektorka tam pouštěla videa z Montessori školek. To mě oslovilo a chtěla jsem tak začít učit i naše děti. Říkala jsem si, že je to přesně to, co já chci. My jsme už dřív pracovali odlišně než jiné školky, ale tohle bylo ještě něco víc. Vidina a touha byla, tak jsme zpočátku zavedli koberečky a další prvky, které jsem vykoupala z videa. Pak jsme dostali možnost vystudovat první Montessori kurz v Čechách, který byl dotovaný přes grand. Pro nás bylo Montessori přirozenější než pro ostatní absolventy kurzu, protože jsme pracovali odlišně již dříve. S různými prvky, které jsme pak de facto pojmenovali Montessori. Dřív se tu hodně střídali lidi, protože filozofie Montessori není jednoduchá. Zvládnout sebe sama a podívat se do sebe a přijmout principy Montessori. Není to vůbec o materiálu, ale o sebe sama a přístupu k druhým.

3. Jaké služby vaše zařízení nabízí?

Máme 3 třídy mateřské školy, nabízíme semináře pro rodiče, připravujeme různé workshopy, jsme modelová škola pro studenty vysokých, středních pedagogických škol a diplomových kurzů, takže tu máme hodně praktikantů. Nabízíme také kroužky, které si připravujeme sami. Spolupracujeme hodně s rodiči, především na začátku docházky.

4. Jaká je provozní doba a věk přijímaných dětí?

Máme otevřeno od 7 do 16,30 hodin, pro děti ve věku od 3 do 7 let.

5. Jaká je kapacita MŠ?

Máme kapacitu 60 dětí a jsme plně obsazení.

6. Naplňujete každý rok kapacitu školky?

Vždycky máme naplněno a letos asi nebudeme moci uspokojit poptávku.

7. Jak potom děti vybíráte, pokud máte větší zájem?

Máme kritéria, první kritériem je zájem o Montessori, druhé je možnost pokračovat ve vzdělání systémem Montessori v základní škole, která i v Jablonci je. Dalším kritériem je věk, 5ti leté dítě musíme přijmout ze zákona.

8. Jaké mají povědomí rodiče o Montessori pedagogice?

V současné době asi 90 % rodičů ví něco o Montessori, někdo i vystudoval Montessori kurz. Zájem rodičů poznáváme již při návštěvě naší školky nebo při zápise.

9. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Jsme financováni ze státního rozpočtu, protože jsme v síti mateřských škol. Nyní jsme získali i grant na biopotraviny. Snažíme se, abychom tu měli zdravou stravu.

10. Co je vašim stěžejním cílem?

Naším cílem je Montessori. Ještě máme koncepci, která může znít jako klišé: „Zralá osobnost dítěte“. V podstatě je to i cíl, vzájemně se to prolíná.

11. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Letos máme jednu holčičku, která má zrakové postižení. Měli jsme tu i dítě s kvadruplegií, dítě s aspergerovým syndromem. Nebráníme se integraci. Vždycky záleží, jak velké postižení u dítěte je a zda je pro něj vůbec integrace vhodná a aby byla především pro dítě přínosem.

12. Jaké požadujete vzdělání u vašeho personálu?

Prioritní je pro nás Montessori vzdělání. Pokud má člověk pedagogické vzdělání, tak je to velkou výhodou. Ale máme tady různě vzdělané pedagogy, jsme jen dvě s předškolní pedagogikou. Vždycky záleží na osobnosti pedagoga, jaký je a jak přistupuje k sobě a k dětem.

13. Kdo financuje další vzdělávání zaměstnanců?

Zaměstnanci si hradí diplomový kurz sami, nikdy se nám investice do zaplacení kurzů zaměstnancům nevyplatily. Samozřejmě umožňujeme i další vzdělávání zaměstnanců, které si také hradí sami.

14. Užíváte i hračky/materiál běžného typu?

Požíváme občas doplňkový materiál, se kterým se pracuje podle principu Montessori. Tento materiál se neobjevuje ve třídě, je to například puzzle, materiál, který procvičuje motoriku, oči atd. Hračky tady nemáme.

15. Z jakých prostředků byla školka vybavena?

Montessori jako takové nedělají pomůcky, ale je to spíše o filozofii a o lidech. My jsme začínali tak, že jsme si všechny pomůcky vyráběli na koleni, a tak nebyly originální. Postupně po malých krůčcích jsme doplňovali Montessori originální materiál. V současné době potřebujeme dovybavit dolní třídu jen několika pomůckami.

16. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči?

Připravujeme různé workshopy, vánoční, velikonoční akce. Nyní připravujeme dílny, které si rodiče budou řídit sami. Rodiče nám pomáhají, když jezdíme na hory a při dalších akcích. Umožňujeme rodičům vstup do školky a komunikujeme s nimi denně. Školka není zavřená, ale pro každého otevřená. Jednou za dva roky připravujeme aktivitu „Můj den“, je to aktivita pro děti o jeho rodině.

17. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi?

Nejvíce spolupracujeme s Montessori základní školou a s Občanským sdružením Montessori v Jablonci. Dále s vysokými školami a Společností Montessori.

18. Spolupracujete se zahraničními partnery, kteří pracují podle koncepce Montessori?

Zatím ne. Občas jezdíme na konference.

19. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Ticho, klid, láska a harmonie. Potažmo „Zralá osobnost dítěte.“

20. Charakterizujte děti vychovávané a vzdělávané podle M. Montessori?

Každé dítě je jiné, to je těžká otázka, ale u všech dětí se projevuje, že jsou hodně samostatní, důvěřují v to, že ví, co chtějí dělat. Dále mají rozvinutou komunikaci, v tom směru, že dítě dokáže říct i ne. A u většiny dětí jsou daleko větší vědomosti než u stejně starých dětí z jiného prostředí.

21. Máte již zrealizovaný nějaký výzkum, který by dokládal přínos ve vzdělávání dětí v Montessori systému?

Můj syn psal diplomovou práci na matematické představy u dětí z Montessori školky a dětí z běžné školky. V grafech to vyšlo tak, že v matematice jsou děti z Montessori na daleko vyšší úrovni než děti z běžných školek, tyto děti totiž nemají k dispozici pomůcky, které slouží k lepší představivosti a prožitku. A přechod k abstrakci může nastat dříve, než říkají specialisté. Ti uvádí, že dochází k abstrakci po 10 roce. V rámci té práce se realizoval Piagetův pokus a děti v předškolním věku dokázaly určit například množství vody v různě velkých nádobách a byly tedy schopny abstrakce.

22. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

V současné době je to nedostatek prostoru pro mnoho zájemců.

Finanční složka již nehraje roli.

Ještě bývá velký problémem najít skutečného učitele Montessori.

23. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Asi jsme bývali ideálním zařízením, protože tu teď máme „nové“ učitele. Já jim říkám „noví“, protože tu jsou jen 3 roky. Je třeba se stále učit. Normalizaci dětí můžete dosáhnout pouze normalizací učitele, je to o práci se sama sebou. Takže ideální by bylo, když máte znormalizované učitele, vhodné prostředí a připravené prostředí, tím neříkám, že musí být originální pomůcky. Dále dostatek prostoru a naladěné rodiče.

Rozhovor č. 9 – Montessori centrum, Modřínova 356, České Budějovice – Hrdějovice, Barbora Macháčková, vedoucí Montessori centra

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Nemáme statut mateřská škola, jsme na hlídání dětí, ale prakticky fungujeme jako školka. Organizaci jsme založily s kamarádkou kvůli našim dětem, protože jsme je nechtěly dávat do běžných zařízení, jelikož se nám tam systém vzdělávání nelíbí. Fungujeme již čtvrtým rokem. Nejdříve jsem tady učila a pak jsem šla na mateřskou dovolenou. Naše zařízení je určitým způsobem vyhraněné, extrémní. Jsme vegetariáni, nemáme tu maso, snažíme se děti vést k přírodě, k udržování životního prostředí a jsme otevření i jiným alternativám, dalo by se říct, že jsme především zdravá školka, která vychází z přirozenosti člověka. Pokud si děti nechtějí hrát s Montessori pomůckami, tak nemusí. Naším vzorem je i kniha Respektovat a být respektován. Snažíme se, aby se děti především naučily mít rády samy sebe, protože v dnešní době je to velmi těžké.

2. Je tedy vaše zařízení právnickou osobou?

Ne, nejsme právnickou osobou, jsme fyzickou osobou a každá z nás má svůj živnostenský list.

3. Jak máte organizaci personálně zajištěnou?

Jsou tu dvě hlavní učitelky a pak sem dochází paní speciálně na kroužky. Máme tu malování, angličtinu, jógu a muzikoterapii. Organizaci vedu já a reklamu, sponzoring dělá kolegyně, se kterou jsme to zakládaly. Zařízení nás však neživí.

4. Jaký máte systém financování vaší organizace?

Rodiče platí školkovné. Výše je podle počtu dní a doby trávené ve školce, nejvyšší částka je 5,5 tis. a nejnižší 1 tis. korun.

5. Získáváte ještě nějaké další finanční prostředky?

Občas dostaneme dar od rodičů, například výtvarné potřeby a můj manžel školku podporuje.

6. Jaká je provozní doba zařízení?

Zatím máme od 8 do 16 hodin, příští rok bude od 7,30 do 16,30.

7. Nezkoušeli jste žádat na nějaké dotační programy?

Ono to není tak jednoduché. Je potřeba vždycky nějaký projekt dopředu zafinancovat, nemáme z čeho a nikdy pak nemáte jistotu, že vám peníze dají. Chtěli jsme sehnat nějakou starší školku, ale nepodařilo se nám to.

8. Jaká je kapacita zařízení?

Pro 15 dětí.

9. Spolupracujete s nějakými dalšími organizacemi?

V Hrdějovicích nás moc nemají rádi, myslí si, že jsme nějakí divní, že jsme sekta. Jednou jsme se byli podívat v Arpidě a spolupracujeme s mezinárodní mateřskou školou v Hluboké nad Vltavou, kteří také dělají Montessori prvky.

10. Jaké vzdělání má váš personál?

Obě dvě učitelky jsou vysokoškolačky a mají Montessori diplomový kurz.

11. Snažíte se podporovat i další vzdělávání zaměstnanců?

Ano, snažíme se, aby se učitelky i my dále rozvíjely.

12. Používáte i jiný než montessoriovský materiál?

Ano, používáme i jiný doplňkový materiál. Jedna z našich učitelek umí například šít, tak s dětmi šila i waldorfské panenky. Snažíme se používat přírodní materiály, dřevo a hodně si vytváří materiál samy učitelky.

13. Jak jste za začátku vybavily prostory školky?

Budovu máme v podnájmu a školku jsme vybavily z našich vlastních peněz, které víme, že se nám nikdy nevrátí. Naším dalším cílem je vytvořit základní školu s domácím vyučováním. V prvním patře budovy jsou ještě prostory, takže bychom mohli udělat pro několik dětí prostor pro domácí vyučování. Dochází k nám mladý muž, který by nám děti učil. Chodí sem již jednou týdně na výpomoc. Jsme domluvení, že by nám tu začal i děti učit, teď si dodělává Montessori diplomový kurz pro základní školu.

14. V jakém věkovém rozmezí děti přijímáte?

Od 3 do 7 let.

15. Navštěvují vaši organizaci děti s postižením?

Ne, ale jsme tomu otevření.

16. Jaký je zájem ze strany rodičů o vaše centrum?

Jsou tady rodiče, kteří opravdu mají zájem a jsou do toho ochotni vložit hodně sil a peněz. Pak jsou tu rodiče, kterým nevzali dítě do jiné školky, tak je tu mají na překlenovací období před přijetím do běžné školky. Máme asi 10 rodičů, kteří mají opravdový zájem a 5 rodičů, kteří příliš o Montessori zájem nejeví.

17. Stačí vám kapacita 15 dětí? Nebo máte víc zájemců a musíte je pak odmítnout?

Minulý rok jsme museli některé rodiče odmítnout. Letos uvidíme, dnes je zápis, tak se teprve uvidí, jaký je zájem. Máme přihlášených asi 10 dětí, letos hodně dětí odchází do školy, tak se uvolní místa.

18. Jaké mají povědomí rodiče o Montessori pedagogice, když k vám dítě zapisují?

My motivujeme rodiče tím, že kdo si udělá Montessori kurz u paní Dr. Štarkové, tak bude mít levnější školkovné, plno rodičů si jej udělá, základy určitě mají. Plno lidí jde však na kurz, ale stejně je to neosloví a nesnaží se pak ani znalosti využívat.

19. Využíváte nějaké propagace, kde se o vás rodiče dozví?

Máme webové stránky a připravujeme letáky, které dáváme na hřiště, k doktorům, do zdravé jídelny na plavání dětí apod.

20. Můžete mi přiblížit spolupráci s rodiči?

Snažíme se každodenně komunikovat s rodiči, někteří nejsou příliš ochotní komunikovat. Jednou za dva měsíce bývá schůzka rodičů a první sobotu v měsíci bývá společná aktivita, kterou nachystají zaměstnanci centra.

21. Co je vašim stěžejním cílem nebo mottem centra?

Cílem je, aby bylo dětí víc a víc a aby vzdělávání pro děti bylo přirozenější, aby se tu děti měly dobře, aby k nám rádi chodily a aby v nich zůstala aspoň kapka z toho, co do nich tady dáváme. Aby děti na školku vzpomínaly v dobrém a nesly si tyto zkušenosti do celého života.

22. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Rodiče a společnost kolem naší školky. Na udání tu byl živnostenský úřad, hygiena a hasiči. Museli jsme upravit nějaké hygienické parametry, protože jsme považováni za zařízení školské. Přidělali jsme více toalet pro děti, jinak vše splňujeme. Akorát

stravu nezajišťujeme my, protože nemáme výdejnu jídla, rodiče si samy objednávají stravu ve zdravé jídelně Spirála, která sem jídlo dováží.

Rodiče s námi kolikrát debatují, jestli vzděláváme děti správně, jestli je to opravdu dobré, když děti nechválíme a nevedeme k soutěživosti. Těžko se to rodičům vysvětluje, pokud nejsou sami přesvědčeni. Říkáme jim, aby šly na kurz nebo si přečetly knížku a něco víc se o Montessori dozvěděly.

23. Co spatřujete na Montessori systému vzdělávání za nejpřínosnější?

Přirozenost a respektování potřeb dítěte. Požadavek přichází ze strany dítěte a ne učitele. Líbí se mi i Montessori pomůcky, ale máme tu děti, které Montessori pomůcky příliš neoslovují, což souvisí i se senzitivním obdobím a jeho podporou v určité době.

24. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Líbilo by se mi prostředí někde za městem, přízemní dům se školkou, se školou, gymnáziem a mateřským centrem poskytující služby již pro maminky před porodem a hlavně přístupné rodiče.

4.2 Výsledky rozhovoru s odborníkem v dané oblasti

Rozhovor s odborníkem - PhDr. Jitka Brunclíková, předsedkyně Společnosti Montessori, o. s., Meteorologická 181, Praha

1. Mohla byste mi představit vaši organizaci?

Společnost Montessori vyvíjí svoji činnost v ČR již od roku 1999, nejprve jako obecně prospěšná společnost a od ledna 2002 ve formě občanského sdružení. Veškerá aktivita Společnosti Montessori směřuje k seznamování odborné i laické veřejnosti s metodou Montessori a napomáhání ke zkvalitnění práce učitelů a dalších pedagogických pracovníků při zavádění a aplikaci pedagogiky Montessori a její využití při tvorbě školních vzdělávacích programů. Učitelé, rodiče a organizační pracovníci se v kurzech, na seminářích, workshopech, na exkurzích seznamují s principy Montessori vzdělávání, implementací projektových metodik a zpřesnění postupů práce s didaktickým materiálem v jednotlivých oblastech pedagogiky Montessori. Vzdělávací program Montessori je určený pro předškolní výchovu, první i druhý stupeň základní školy schválený ministerstvem školství a dobře využitelný při tvorbě školních vzdělávacích programů.

2. Kdo může být členem vašeho sdružení?

V podstatě každý, kdo se zajímá o Montessori pedagogiku. Právnícké osoby s tím mají trochu problém kvůli nárokům na čerpání výhod plynoucích z členství. Kolik členských příspěvků, tolik nároků na výhody. Výhodou pro členy jsou levnější semináře, kurzy, ale teď jsme získali grant, takže jsme ke spolupráci prvně oslovili naše členy. Dále členové dostávají veškeré pozvánky na akce a jejich povinností je přijet jednou za rok na výroční schůzi.

3. Jaký máte systém financování?

Z počátku jsme na tom byli velmi špatně, ale nyní připravujeme diplomové kurzy akreditované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR, tak máme prostředky z kurzovního. Snažíme se také psát vytrvale projekty, asi 3 roky nazpět jsme dostávali z MŠMT a teď jsme získali veliký evropský grant, ale ten nepůjde vůbec na činnost

Společnosti Montessori. Je určený pro osm destinací po ČR, kde se bude dělat příprava dětí do školy podle Montessori.

4. Jak je Společnost Montessori zajištěna personálně?

Nemáme žádné zaměstnance. Všichni, kteří tu pracují, tak to dělají zadarmo, dobrovolně. Kromě lektorů a úklidu.

5. Co bylo prvopočátkem vzniku Společnosti Montessori?

Já jsem pracovala od roku 1994 na ministerstvu školství a v 1996 přinesl pan Plachý návrh vzdělávacího programu Montessori. Dostala jsem to na starost a proti vůli ostatních jsem Montessori začala prosazovat, protože se mi tento systém moc zalíbil. Byla jsem se podívat v Montessori zařízeních v zahraničí, naprosto mě to uchvátilo, takže jsem si řekla, že tomu musím pomoci.

6. S jakými překážkami se nejčastěji ve vaší praxi setkáváte?

Popravdě bych řekla, že koluje o Montessori spousta mýtů, které tvrdí například, že si děti dělají ve škole, co chtějí. Trochu nám komplikuje život rámcový vzdělávací program ve školách, protože my potřebujeme učit děti, tak jak to potřebují ony a ne jak to vyžaduje rámcový vzdělávací program. Rámcový vzdělávací program předepisuje kolik přesně hodin je na danou věc určeno, ovšem každé dítě potřebuje různě dlouhý čas. My potřebujeme učit individualizovaně, jediné na základě individuálního vzdělávacího plánu a ten se stejně musí stanovovat na rok a de facto se nesmí v průběhu měnit. Nyní je velkým trendem sjednocování centralizace škol, po školách chodí školská inspekce a jejich základní činností je, zda-li školní vzdělávací program odpovídá rámcovému vzdělávacímu programu a kdo nevyhovuje, tak je potrestán negativním hodnocením. Je to opět návrat k jednotné škole. Snažíme se inspekci nebo poradny vyzývat, aby o této metodě něco věděli. Zveme je také na informativní kurzy. Jen několik inspektorů s námi spolupracuje. Montessori je prakticky otevřená metoda, která není zaujatá nějakou ideologií. Jde o přirozený vývoj dítěte. Zřejmě připravíme nějakou kampaň o demýtizaci Montessori.

7. Co je nyní ideální variantou v oblasti zakládání nových zařízení, státní nebo soukromé školy?

Já si myslím, že je to jedno. Pravda je, že státní školy mají lepší podmínky, protože tyhle školy většinou vznikly přetransformováním z běžných škol. Pokud má vzniknout nová mateřská škola, tak je s tím strašně moc problémů s hygienou, s bezpečnostními předpisy a dalším, je to prakticky neufinancovatelné. Potom mají tyto zařízení vysoké školné, což není pak dostupné pro každého.

Nejlepší cesta je začít mateřským centrem, ke kterým v současné době jsou města a obce vcelku vstřícná a pak si ty maminky vynutí pokračování. A ideální je, pokud se přetransformuje nějaká třída v běžné škol.

8. Jak by podle vás mělo vypadat ideální Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Já bych řekla, že se stačí podívat do některých školek u nás a nebo z toho udělat nějaký konglomerát. Například mateřská škola v Kladně, na Urbánkově v Praze, Hrudičkova mateřská škola, tam nenajdete prakticky chybu. Doufám, že se jednou dostaneme do situace, kdy budeme mít jednu velikou budovu a bude to pro děti všech věkových kategorií.

4.3 Projekt modelového Montessori zařízení pro děti v předškolním věku

Projekt Montessori zařízení pro děti v předškolním věku se opírá o empirický kvalitativní výzkum realizovaný v terénu v Montessori mateřských školách po České republice. Reaguje tak na aktuální otázky z praxe a možnosti vytvoření modelového zařízení. V projektu založení této instituce není řešeno, ve které lokalitě nebo obci bude záměr realizován. Důvodem je především zachování transparentnosti navrhovaného projektového záměru a možnosti aplikace v kterémkoliv prostředí. Projekt je variabilní, dovoluje reagovat na aktuální potřeby dané lokality a dopracovat jej podle požadovaných podmínek.

Cíl projektu

Cílem projektu je vytvoření modelového – „ideálního zařízení“ pro děti v předškolním věku, které bude otevřené celé rodině a bude dítěti nabízet připravené prostředí. Personál bude na dítě pohlížet jako na individuum a bude jeho pomocníkem. Děti budou v tomto zařízení svobodně vychovávány a vzdělávány k zodpovědnosti a samostatnosti podle alternativní pedagogické koncepce italské lékařky Marie Montessori.

Cílová skupina

Primární cílovou skupinou zařízení budou děti v předškolním věku od 2 do 7 let. Instituce bude vytvořena pro děti intaktní společnosti a děti s postižením, dětem se smyslovým postižením, mentálním handicapem, dětem se specifickými poruchami učení a dětem se specifickými vzdělávacími potřebami. Jelikož bude budova bezbariérová, může nabízet i služby dětem s tělesným postižením. Zařízení bude dítěti vybíráno podle jeho osobních individuálních přirozených potřeb. Je však třeba upozornit na fakt, že systém vzdělávání Montessori nerozlišuje děti intaktní společnosti a děti s postižením, pohlíží na dítě jako jedinečné individuum a vývoj neporovnává

mezi dětmi, ale každý jedinec porovnává své výkony v rámci svého vlastního osobnostního vývoje.

Sekundární cílovou skupinou jsou rodiče a rodinní příslušníci, kteří se na předškolní výchově nutně podílejí a jsou nedílnou součástí života dítěte a předškolního vzdělávání mimo rodinu.

Kapacita zařízení

Dispoziční řešení budovy Montessori zařízení pro děti v předškolním věku je připravené maximálně pro 56 osob. Děti budou rozděleny do dvou tříd maximálně po 24 dětech, ideální počet na jednu třídu však je 20 dětí. Výjimečně může být do každé třídy přijato 28 dětí. Zařízení si může dovolit naplnit kapacitu do plné výše, s ohledem na nízkou pravděpodobnost, že se ve třídě setkají vždy všechny děti. Některé děti také budou zařízení navštěvovat například jen dopoledne a nebo jen některé dny v týdnu. S větší kapacitou se počítá kvůli velkému zájmu ze strany rodičů a momentálnímu nedostatku předškolních institucí.

Třídy v mateřské škole nebudou rozděleny podle věku, ale děti budou tvořit věkově heterogenní skupinu. Zřetel se bude brát na zařazení sourozenců do stejné třídy nebo na individuální potřeby dítěte.

Provoz zařízení

Zařízení bude fungovat každý pracovní den od 6,30 do 17,00 hodin. V době jarních i velkých letních prázdnin bude zařízení otevřeno, případně bude fungovat minimálně jedna třída. Je zapotřebí brát v úvahu potřeby dětí a rodičů.

Právní forma zařízení a možnosti financování

Otázka volby právní formy tohoto zařízení se odvíjí především od možnosti financování jednotlivých právnických subjektů. Každá z variant, ať je to nestatní nezisková organizace, příspěvková organizace obce, podnikatelská právnická osoba, s sebou přináší mnohá úskalí v řízení, organizaci, problematice financování a otázku

nezávislosti zařízení. Zřizovatelé zařízení by však měli především brát zřetel na kvalitu poskytovaných služeb, pedagogické a zájmové činnosti.

Zřizovatelem většiny mateřských škol je obec, svazek obcí a kraj. Montessori mateřská škola by tak mohla vzniknout transformováním stávající běžné mateřské školy na školu Montessori nebo školu s prvky Montessori. Často se objevují mateřské školy s několika běžnými třídami, vedle kterých souběžně funguje jedna či dvě třídy Montessori. Prakticky se tahle varianta zdá být nejvhodnější, jelikož nezatěžuje rodiče školným, ale je plně závislá na státních dotacích.

Méně často vyskytujícím se zřízením školských zařízení je forma občanského sdružení nebo obecně prospěšné společnosti, vystupující jako nestátní neziskové organizace. Nestátní neziskové organizace jsou zcela závislé na zajištění finančních i materiálních zdrojů vlastním úsilím, nebo-li na fundraisingu. Tento anglosaský termín znamená doslovně „navyšování fondů či zdrojů“. Jde o zdroje organizace a nejen finanční, ale i zdroje lidské, technické vybavení včetně zázemí. Fundraising se netýká jen peněz, ale také získávání podpory formou darování služeb, výrobků, případně získávání příznivců či dobrovolníků (Šedivý, Medlíková, 2009). Varianta nestátní neziskové organizace se ukazuje jako příznivá pro založení předškolního zařízení pro děti, ale nejisté je zajištění finančního zařízení chodu. Je zapotřebí, aby taková organizace měla zkušeného interního fundraisera, který velmi dobře zná strategii, vize a cíle organizace a dokáže aktuálně reagovat na možné čerpání zdrojů z různých programů.

Další ze zajímavých možností je založit zařízení pro děti v předškolním věku jako samostatnou soukromou mateřskou školu, která bude disponovat statutem společnost s ručením omezeným. Škola nebude zřizována státní správou, tudíž se škola stává svobodnější, ale nečerpá dotace ze státního rozpočtu. Zařízení bude plně závislé na školném od rodičů, získávání financí z národních či evropských dotačních titulů či sponzorských darů. Tahle možnost zřízení však s sebou přináší jeden velký zásadní problém, vysoké školné. To zapříčiní situaci, že si školu mohou dovolit jen rodiče s vyššími příjmy.

Po sběru primárních dat v terénu a zhodnocení rozhovorů se ukazuje jako vhodná alternativa založení tohoto zařízení jako soukromou mateřskou školu se statutem společnost s ručením omezeným a zažádat o zařazení do rejstříku škol a školských zařízení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a tím dosáhnout na možnost čerpání státních dotací na část provozu zařízení a platy zaměstnanců. Zařazení do rejstříku trvá jeden školní rok. Zbytek financí je možné získat z darů od fyzických či právnických osob a žádat na národní či evropské dotační programy. Případně může být variantou i nižší částka školného od rodičů. Je potom důležité jako u nestátních neziskových organizací mít dobrého fundraisera, jelikož může zajistit zbytek chybějících prostředků a tím mít školné od rodičů velmi nízké nebo žádné. Výhodou společnosti s ručením omezeným může být i možnost podnikatelské činnosti. Předmětem podnikání by mohly být vzdělávací kurzy v oblasti vzdělávání, sociální práce a sociálních služeb.

Ekonomická analýza

Ekonomická rozvaha zařízení není prakticky možná, neboť se nejedná o konkrétní projekt, který má zachycovat přesný finanční plán organizace nebo její analýzu. Proto se autorka zaměřuje pouze na obecné informace, které mají bez konkrétních čísel zachytit finanční pohyb v rámci založení a provozu zařízení.

Finanční rozvaha prostředků zařízení bude rozdělena do několika fází. Na počátku bude fáze předinvestiční, ve které je třeba připravit projektový záměr a pilotní studii proveditelnosti, dle nich vybrat vhodné místo pro založení zařízení, zpracovat kompletní projektovou dokumentaci samotného objektu zařízení, připravit veškeré podklady k řízení s příslušnými školskými úřady a připravit doklady k zařazení do rejstříku škol a školských zařízení, získat partnery do projektu, zahájit územní řízení a následně řízení o stavební povolení. Následovat bude finančně nejnáročnější fáze, a to investiční. Bude třeba zainventovat náklady na stavbu a její vybavení. Poslední bude fáze neinvestičních prostředků, ve které je třeba zajistit finanční prostředky na mzdy zaměstnanců, výdaje na sociální a zdravotní pojištění, provozní náklady, materiál,

energie a ostatní. Tohle všechno budou prakticky výdaje na zajištění založení a chodu zařízení.

Příjmy budou taktéž rozděleny dle výše zmiňovaných fází. Předinvestiční fáze bude předfinancována z vlastních zdrojů. Předpokládá se, že instituce nebude mít vlastní prostředky na předfinancování, tak bude muset požádat o poskytnutí úvěru od banky. Studie proveditelnosti, technická i projektová dokumentace, náklady na stavební dozor a další odborné práce jsou u většiny dotačních programů uznatelným nákladem čerpání dotace, tudíž budou finance na předinvestiční fázi spolu s investiční fází nárokovány v žádosti o poskytnutí dotace. Žádost o dotaci na investiční fázi může být podána na evropské dotační tituly, národní zdroje ministerstev, krajů a obcí. Z Evropských dotací to může být Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost období 2007 – 2013, který je financovaný z Evropského sociálního fondu. Další možností podání žádosti je Regionální operační program daného NUTS II financovaný z Evropského fondu regionálního rozvoje. Neinvestiční část projektu nebo-li provozní náklady zařízení budou financovány ze státního rozpočtu dle zákona 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám předškolním a školským zařízením. Montessori zařízením může žádat o dotace ze státního rozpočtu na základě zařazení mateřské školy do rejstříku škol a školských zařízení, který vede v případě mateřský škol krajský úřad. Příjmy bude dále tvořit školné od rodičů, které by organizace chtěla držet na co nejnižší ceně, v případě úspěšnosti žádostí o dotaci bude školné omezeno pouze na částku za stravné a platbu zájmových aktivit. Významnou část financí by mohly tvořit taktéž prostředky na vybavení, metody vzdělávání a vzdělávání zaměstnanců z osy 1 Počáteční vzdělávání z Operačního programu Vzdělávání a konkurenceschopnost období 2007 – 2013. Žádat je možné dále i o finanční podporu na jiné evropské fondy, dotační programy ministerstev, krajské a obecní výzvy a žádosti o grant u nadačních organizací. Nyní jsou velkou příležitostí žádosti na projekty do operačních programů přeshraniční spolupráce. V neposlední řadě mohou být velkým zdrojem financí sponzorské dary právnických a fyzických osob. Do budoucnosti mohou tvořit i část příjmů finance z podnikatelské činnosti organizace, která by se zaměřila na poskytování vzdělávacích kurzů.

Personální zajištění

Montessori zařízení bude personálně zajištěno vedoucím pracovníkem, třemi pedagogickými pracovníky, jeden z nich bude speciální pedagog, dále sociálním pracovníkem, asistenty pedagoga podle nároků na vzdělávání a výchovu dětí se specifickými vzdělávacími potřebami, kuchařkou a školnicí. Dále bude organizace spolupracovat s externími odborníky – účetní, fyzioterapeut, logoped, případně odborníci na vedení zájmových aktivit (cizí jazyky, keramika apod.).

Vedoucí pracovník v Montessori zařízení bude především zaštiťovat tvorbu koncepce a strategie zařízení, personální záležitosti, plánování, vedení lidí, řízení organizace. Součástí jeho pracovní náplně bude fundraising, public relations a marketing instituce. V přímé práci s klienty bude působit 10 až 16 hodin týdně. Priority vedoucího pracovníka budou kladeny na komunikaci s rodiči, komunitou kolem Montessori zařízení a dalšími spolupracujícími subjekty. Pracovník se dále může podílet na přípravách zájmových aktivit, akcí pořádaných s rodiči a koordinaci rekondičních pobytů pro děti. Vedoucí pracovník by měl mít především zkušenosti z praxe, měl by mít vystudovaný pedagogický nebo sociální obor, Montessori vzdělávací kurz, znalosti z oblasti ekonomie, organizace a fundraisingu.

Pedagogický pracovník nebo-li učitel/ka bude pracovat v přímé práci ve třídě s dětmi, v každé třídě bude jeden. Pedagogický pracovník bude mít především na starost přípravu a realizaci programu ve třídě, vzdělávání a výchovu dětí, koordinaci života ve třídě, přípravu zájmových aktivit dle svého zaměření a organizaci pobytů či výletů s dětmi. Oba pedagogičtí pracovníci budou mít plný pracovní úvazek a měli by mít vystudovanou středoškolskou nebo vysokoškolskou předškolní pedagogiku a Montessori vzdělávací kurz.

Sociální pracovník bude taktéž pracovat v přímé práci s dětmi, bude pracovat v rámci jedné třídy. Společně s učitelem bude zodpovídat za péči o děti, chod a program ve třídě, více se bude zaměřovat na děti se specifickými vzdělávacími potřebami, na děti ze sociálně znevýhodněného prostředí a bude více komunikovat s rodiči. Sociální pracovník bude poskytovat poradenství v oblasti sociální práce, sociálních služeb,

sociálních dávek a sociální péče, toto poradenství bude vykonávat pro klienty celého zařízení, případně i klienty mimo zařízení. Pracovník bude mít plný pracovní úvazek a měl by mít vystudovaný obor sociální práce na vysoké škole nebo vyšší odborné škole a Montessori vzdělávací kurz.

Pracovní náplň speciálního pedagoga bude podobná jako u sociálního pracovníka. Bude pracovat v přímé práci s dětmi v rámci jedné třídy. Společně s učitelem bude zodpovídat za péči o děti, za chod a program ve třídě, více se bude zaměřovat na děti se specifickými vzdělávacími potřebami, na děti ze sociálně znevýhodněného prostředí a bude více komunikovat s rodiči těchto dětí. Speciální pedagog se bude zaměřovat na práci s dětmi s postižením v celém zařízení a bude působit jako konzultant pro zaměstnance a poradce pro rodiče. Vhodné by bylo, kdyby měl specializaci na logopedii, tudíž by mohl vykonávat logopedii. Poradenství může poskytovat i rodinám mimo Montessori zařízení. Speciální pedagog bude působit v organizaci také na plný úvazek a bude mít vystudovanou vysokoškolskou speciální pedagogiku a Montessori vzdělávací kurz.

Pracovní náplní asistenta pedagoga bude zprostředkování výchovné a vzdělávací činnosti dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, v případě potřeby bude pomáhat dětem s těžším zdravotním postižením se sebeobsluhou v době vyučování, na základě pokynů pedagogického pracovníka. Asistent pedagoga bude dále napomáhat žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, komunikovat se spolužáky, spolupracovat se zákonnými zástupci žáka a komunitou, ze které žák pochází. O zřízení pozice asistenta pedagoga na dané škole žádá ředitel této školy krajský úřad. Podnětem ke zřízení této pracovní pozice je doporučení, které většinou vydává speciálně pedagogické centrum či pedagogicko psychologická poradna v rámci zpracování individuálního vzdělávacího plánu žáka. Ředitel školy rovněž žádá kraj o finanční dotace pro pozici asistenta pedagoga, finanční prostředky jsou krajem přidělovány na kalendářní rok. Asistent pedagoga bude přijímán na základě potřeb dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. Asistent pedagoga, který nemá odpovídající vzdělání vysokoškolské nebo středoškolské, absolvuje akreditovaný vzdělávací kurz.

Externí pracovníci budou spolupracovat s organizací na základě smlouvy o dílo, dohod o provedení činnosti či dohody o provedení práce. Fyzioterapeut bude taktéž externista, bude docházet do zařízení na 2 až 3 hodiny denně. Nelze nyní určit přesně, kolik služeb bude zařízení pro své klienty potřebovat, záleží na klientech navštěvující zařízení. Pokud by bylo práce fyzioterapeuta třeba, je možné zaměstnat odborníka na částečný úvazek. Případně pak mohou navštěvovat Montessori zařízení i klienti mimo docházku do mateřské školy. Fyzioterapeut bude mít na starosti zdravý pohyb dětí, cvičení s dětmi s DMO a jinými dysbalancemi, relaxační činnost v rámci Snoezelenu, volnočasové pohybové aktivity, spolupráci s interními zaměstnanci a externími odborníky ve vazbě na provádění zoorehabilitací.

Kuchařka bude zaměstnaná na plný pracovní úvazek, bude mít na starost přípravu svačiny a výdej jídel. Školnice bude zaměstnaná na poloviční pracovní úvazek a její pracovní náplní bude technický chod zařízení a úklid.

Personální podmínky

V České republice byl uznávaný v předškolním a školním vzdělávání v rámci Montessori zařízení minimální standard podmínek vzdělávání. Uznávaný standard byl přijat na mezinárodní konferenci Montessori Europe v roce 2006. Podle tohoto standardu se dodržují tyto personální podmínky:

- Pedagog absolvoval minimálně 300 hodinový kurz o výchově a vzdělávání metodou Montessori,
- vytváří ve třídě prostředí, které respektuje individuální osobnost dítěte,
- vztah s dětmi buduje na principu empatie s ohledem na stupeň vývoje dítěte,
- má partnerský vztah s dětmi,
- vytváří prostor pro komunikaci rodiny a školy,
- obohacuje vzdělávací prostředí novými materiály a pomůckami,
- spolupracuje s ostatními kolegy v organizaci, je ochoten poradit a pomoci méně zkušeným kolegům v realizaci pedagogiky Montessori,
- je ochoten stále se profesně i osobnostně vzdělávat,

- alespoň pasivně se na profesní úrovni zúčastňuje informačních setkání, seminářů a konferencí o metodě Montessori,
- dle svých možností se aktivně zapojuje do šíření principů filosofie M. Montessori mezi pedagogickou a rodičovskou veřejností (Společnost Montessori o.s., 2006).

Služby, vzdělávací a zájmová činnost

Montessori zařízení při jeho vzniku bude především reagovat na aktuální potřeby dítěte, rodiny a lokality, kde bude instituce založena. Montessori zařízení pro děti v předškolním věku od svého vzniku bude nabízet tyto služby a činnosti:

- Předškolní výchova s integrací dětí se specifickými vzdělávacími potřebami. Vzdělávání a výchova bude probíhat podle alternativní pedagogické koncepce Marie Montessori.
- Výlety a poznávání okolí ve vazbě na probírané téma či projekty.
- Zájmové aktivity – kroužek angličtiny, kroužek keramiky, kroužek muzikoterapie či hudební výchovy (zpěv, hra na flétnu) – rozvíjení muzikálnosti dětí, taneční kroužek, sportovně-pohybové aktivity, plavání. Zájmové aktivity se mohou různě měnit a rozvíjet dle poptávky ze strany klientů.
- Společné aktivity dětí, rodičů a organizace případně partnerů zařízení – aktivity směřující na utužování a prohlubování vztahů, komunikace, šíření myšlenky vzdělávání Montessori. Především by se jednalo o společné oslavy významných svátků, rukodělná odpoledne a případně celodenní výlety.
- Organizace kurzů a vzdělávání pro rodiče a širokou veřejnost z oblasti výchovy a vzdělávání dítěte, vývojové psychologie, Montessori pedagogiky a mnohé další, které budou reagovat na aktuální témata ve společnosti.
- Individuální či skupinová rehabilitační a relaxační péče – fyzioterapie pro děti s tělesným postižením a děti s různými tělesnými dysbalancemi, masáže, Vojtova reflexní metoda, míčkování, muzikoterapie, aromaterapie, zoorehabilitace - canisterapie prováděná externě, případně dle možností felinoterapie či jednorázová hipoterapie.

- Logopedickou péči bude zajišťovat podle aktuálních potřeb dětí internista speciální pedagog – logoped nebo externí odborník.
- Poradenské centrum pro rodinu – zařízení bude poskytovat poradenskou činnost v oblasti sociální, pedagogické a rehabilitační prostřednictvím odborníků z daného odvětví - fyzioterapeut, speciální pedagog a sociální pracovník. Poradenství bude klientům zařízení nabízeno bezplatně. V rámci zařízení by bylo vhodné, kdyby v budoucnosti podle zájmu rodičů vzniklo i mateřské centrum, kam by mohli docházet rodiče s dětmi již od narození na volnočasové aktivity nebo matky na předporodní přípravu. Zároveň by mohla v centru probíhat herna s prvky Montessori, děti i rodiče by měli možnost seznámit se s koncepcí Montessori již před vstupem do mateřské školy. Samozřejmostí by byla spolupráce centra a odborných pracovníků v mateřské škole či možnost poskytování poradenství. Centrum by bylo otevřeno pro širokou veřejnost za jednorázový poplatek nebo by byl zřízen systém permanentek. Zařízení by tak obsáhlo výchovu a vzdělávání dětí od narození do 7 let věku a rodiče již před porodem.
- Rekondiční pobyty budou připravované pro děti z Montessori mateřské školy ale i děti mimo zařízení, může tak docházet k navazování nových kontaktů a šíření myšlenky Montessori vzdělávání. Rekondiční pobyt má především kladný vliv na smyslové vnímání, je-li uspořádán v klidném prostředí, nejlépe v přírodě. Pokud má dítě minimální tělesnou aktivitu, je zahlceno neúčelnými podněty, které vedou k povrchnosti smyslového vnímání se všemi důsledky a též i k výchovným problémům. Rekondiční pobyt nabízí dětem skupinové volnočasové aktivity, kontakty s ostatními vrstevníky za využití zvolených podpůrných psychosociálně rehabilitačních metod. Výhodou rekondičního pobytu je především trávení dětí v kolektivu v přírodě, vzniká prohloubení vztahů, zlepšuje se komunikace ve skupině a sociální cítění.
- Zajištění a výdej zdravé plnohodnotné stravy. Důraz bude kladen na přijímání větší množství ovoce a zeleniny a vytvoření dobrých stravovacích návyků.

Podmínky pro výchovné a vzdělávací působení

Uznaný minimální standard Montessori zařízení (viz výše) upravuje i základní podmínky pro výchovné a vzdělávací působení:

- Třídy - skupiny dětí jsou věkově smíšené (společně pracují dva až tři ročníky po sobě jdoucích),
- organizace výuky respektuje senzitivní období a polaritu pozornosti dětí,
- učitel pracuje s chybou a pochvalou dle zásad a principů pedagogiky Montessori (není podporováno soutěžní a srovnávací atmosféra mezi dětmi) zásadně se nepoužívají tresty a odměny,
- pro práci dětí je vytvořena klidná a podnětná atmosféra, která podporuje dítě v objevování a radostném učení,
- děti se podílejí na vytváření pravidel soužití ve třídě,
- hodnocení práce dětí je slovní,
- výsledky práce žáků jsou shromažďovány jako portfolia (Společnost Montessori o.s., 2006).

Metody a formy práce organizace

Stěžejní myšlenkou Montessori zařízení bude svoboda dítěte, respektování tempa a individuálních potřeb dítěte, učení dítěte vlastním prožitkem z vlastního zájmu a iniciativy, která poskytne dítěti radost a vnitřní uspokojení. Výchovný systém a přístup personálu umožní dítěti rozvoj ve zralou sebevědomou a odpovědnou osobnost.

Výchovné myšlenky uvádí do praxe systém Marie Montessori, který dává dítěti řád, smysl pro pořádek, možnost volby a odpovědnosti za svůj výběr, vztah k přírodě, respekt k sobě a odlišnostem u lidí, vede dítě k míru a udržování pozitivní úcty k hodnotám.

Způsob práce s dětmi bude založen na přímých zážitcích dítěte, bude podporována dětská zvědavost a přirozená potřeba objevovat, dítěti bude nabízen dostatečný prostor pro spontánní aktivity a svobodnou volbu, personál bude podněcovat radost dítěte z učení, jeho zájem poznávat nové a vytvářet přirozené zázemí

pro osvojování nových zkušeností, zážitků a vědomostí. Výkony či práce dítěte nebudou hodnoceny v rámci společenství dětí, ale vždy se svými předešlými výkony. Nebude podporována soutěživost a rivalita mezi dětmi, případě jejich trestání. Důraz bude kladen na individuální přístup, integraci, efektivní komunikaci, možnost svobodné volby, vlastní iniciativu dítěte, aktivní účast dítěte, přátelský vztah mezi učitelem a dítětem, spontánní sociální učení, prevenci sociálně - patologických jevů, vhodně připravené, přátelské a bezpečné prostředí, otevřenost školy, aktuální zpětnou vazbu a sebehodnocení.

Prostorové možnosti a vybavení

Budova Montessori zařízení může vzniknout v prostorách stávající či bývalé mateřské školy nebo v jiných budovách původně soužící pro vzdělávání většího počtu osob. Ovšem v těchto stavbách většinou není dostatek prostoru, nejsou bezbariérové a bývá problém s nevyhovujícími hygienickými podmínkami, které musí být splněny dle vyhlášky 343/2009 Sb., kterou se mění vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provozní zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých. Opravy bývají často velmi nákladné a prostor stejně neplní účel, který se od něj očekává. Proto se autorka rozhodla připravit ve spolupráci s odborníkem stavebním projektantem Variantu dispozičního řešení Montessori zařízení pro děti v předškolním věku (viz příloha č. 1). Jedná se pouze o návrh dispozičního řešení budovy, tak se varianta nezabývá přesnou specifikací stavby, prostoru a detailním vybavením budovy. Především chce orientačně poukázat na prostory, které slouží dětem v běžném denním provozu a na co je potřeba myslet při řešení prostorového uspořádání a řešení budovy Montessori, která skýtá svoje specifika. Odlišnosti prostředí oproti běžné mateřské škole řeší kapitola níže (Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí).

Varianta dispozičního řešení je připravená pro 56 dětí, což je maximální počet přijímaných dětí. Budova bude bezbariérová a prostorově nadstandardní. Při příchodu do školy mají děti k dispozici prostornou šatnu se svojí skříňkou. V návrhu jsou připraveny dvě třídy, ve kterých se odehrává veškeré dění v zařízení. Každá třída má

svoje sociální zařízení a příruční šatnu, kde budou umístěny lehátka k odpočinku, případně materiál, který není využíván. Ve třídě je prostor na spánek, u stolu na jídlo a výtvarnou či jinou pracovní činnost. Třída je vybavená koutky s policemi, kde bude rozdělený Montessori materiál podle oblasti učení a kde děti mohou nerušeně pracovat na koberečkách. Součástí bude knihovna a odpočinkový koutek s dětskou sedačkou. Na zemi bude vytvořena elipsa, ke hrám koncentrace a ticha. Ve třídě budou mít děti i květiny a menší zvíře, o které se budou samy starat. Třídy jsou zrcadlově stejné a lze mezi nimi volně procházet. Mezi třídami jsou prostory určeny na praktický život, dřevařská dílna s ponkem, dětská kuchyňka a odpočinkové místo v rozích. V této místnosti se můžou děti svobodně pohybovat, setkávat se či pracovat s dětmi z vedlejší třídy.

Jelikož dětem stále ubývá pohybu, tak je součástí zařízení tělocvična, která bude sloužit pro svobodný pohyb dětí, pohybové aktivity dětí, zájmové kroužky a může být využita při pořádání různých akcí na vystupování dětí nebo ke společenskému setkávání. K tělocvičně patří menší sklad na pomůcky a nářadí. Vedle tělocvičny je rehabilitační místnost a snoezelen. Místnosti záměrně jsou umístěny daleko od tříd, aby měly děti při rehabilitaci či relaxaci klid.

Snoezelen je multismyslová místnost vytvořená pro účely senzoričké stimulace, relaxace a prožití osobní zkušenosti. Snoezelen vznikl v Nizozemí v 70. letech 20. století v institucích, které se věnovaly lidem s postižením. Cílem snoezelnu je celkové uvolnění člověka, ke kterému pomáhá doprovázející osoba (fyzioterapeut) tím, že nechá klientovi volnost, navodí příjemnou atmosféru a dá mu možnost volby, co je mu příjemné (Truschková, 2007).

Zázemí pro zaměstnance je umístěno v rámci jednoho křídla budovy. Personál bude mít svůj kabinet pro přípravu činností s dětmi, odpočinkovou místnost s menší kuchyňskou linkou, sociální zařízení se sprchou a toaletou. Vedení zařízení bude mít svoji kancelář. Dále bude v budově technická místnost, úklidová místnost a přípravná jídel. Kuchyně není v návrhu řešena, jelikož je Varianta dispozičního řešení zaměřená na prostory sloužící pro život dětí. Kuchyně by mohla být vyřešená v prvním

nadzemním patře budovy, ve kterém by případně mohly vzniknout i další třídy. Jídlo by pak bylo dopravováno výtahem s tepelným ohřevem do přízemí.

Vně budovy vzniká velký prostor, kde bude terasa s lavičkami a dřevěným domečkem, kam děti můžou během dne běžně chodit. Za budovou bude prostor pro dětské hřiště, pískoviště, ovocné stromy a zahrádku, kde budou děti pěstovat rostliny, zeleninu a další. Případně může na zahradě vzniknout i prostor, kde budou děti chovat králíky, činčily a drobnější domácí zvířata.

Podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí

Uznáný minimální standard Montessori zařízení (viz výše) upravuje i podmínky pro výchovné a vzdělávací prostředí. Zařízení místnosti představuje specifické uspořádání nábytku, pohodlí a hygienické podmínky respektující individuální práci dítěte a vývojové období, pro které je místnost – třída určena:

- Skříňky s Montessori materiálem s policemi dostupnými pro děti,
- stolky jsou sestaveny pro práci jednotlivce, dvojice i skupinek dětí,
- pro dítě přehledné uspořádání materiálu podle oblastí vzdělávání i uspořádání jednotlivých pomůcek a materiálu,
- děti mají možnost vymežit si svou pracovní plochu (koberečky, podložky, tácy při práci),
- v místnosti je prostor pro setkávání dětí ke společné komunikaci a sdílení, pro předškolní děti vyznačena elipsa – pro cvičení koncentrace, ticha, a společným aktivitám s učitelem,
- prostor umožňuje pohodlnou práci i relaxaci dětí (Společnost Montessori o.s., 2006).

Spolupráce s organizacemi

Montessori zařízení bude spolupracovat s obecním či městským úřadem, s krajským úřadem dle místa působení, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Středními pedagogickými školami, vyššími odbornými školami a vysokými školami, pro které bude instituce sloužit jako klinické pracoviště pro výkon odborné

praxe a bude nabízet možnost stáží. Organizace bude spolupracovat s jinými vzdělávacími institucemi, speciálně pedagogickými centry, pedagogicko psychologickou poradnou, nestátními neziskovými organizací v oblasti volnočasových aktivit, organizacemi zabývající se environmentální výchovou, s oddělením sociálně - právní ochrany dětí a dalšími odborníky dle potřeb instituce či klientů. Pro Montessori zařízení by bylo vhodné najít si partnery s více zkušenostmi v České republice a nebo partnery v zahraničí, se kterými by i mohli realizovat projekty z operačních programů přeshraniční spolupráce.

Hodnocení efektivity a činnosti zařízení

Z Rámcového vzdělávacího programu vyplývá, že každá škola musí vytvořit svá vlastní pravidla pro vnitřní hodnocení, včetně toho, že se musí určit cíle, prostředky i kritéria. Cílem hodnocení je ověřit a zlepšovat kvalitu poskytovaných služeb. Průběžně i závěrečně bude zařízení provádět:

- Hodnocení individuálních výsledků dětí,
- hodnocení zaměstnanců zařízení,
- hodnocení spolupráce s organizacemi a úřady,
- evaluace činnosti zařízení a naplňování cílů, záměrů, jednotlivých projektů, akce školy, spolupráci s partnery a rodiči, hodnocení podmínek vzdělávání a výchovy (materiálně – technické vybavení Montessori zařízení),
- evaluovat činnost ve třídách – dílčí cíle, projekty, program, akce třídy, postupy a metody práce.

Vnější hodnocení organizace bude probíhat:

- Hodnocení ze strany rodičů – jelikož bude Montessori zařízení otevřené komunikaci s rodinou a rodiče se budou běžně účastnit dění v mateřské škole, dojde tak k navázání upřímného vztahu mezi personálem a rodiči, tudíž nebude problém řešit otázky výchovy a vzdělávání v průběhu. Dvakrát ročně bude přesto dán rodičům dotazník, kde budou moci anonymně vyjádřit svoje názory, návrhy a hodnocení zařízení,

- hodnocení a evaluace zařízení ze strany České školní inspekce (dále jen inspekce) a jiných kontrolních orgánů – inspekce hodnotí výsledky vzdělávání a výchovy a průběh vzhledem ke Školnímu vzdělávacímu programu, což je v Montessori zařízeních problematické, protože děti se neučí frontálním způsobem, ale podle svého tempa, možností a potřeb. Dále kontrolují personální, materiálně-technické podmínky a kontrolu finančních prostředků státního rozpočtu.

Udržitelnost projektu

Zajištění udržitelnosti chodu zařízení představuje jednu z klíčových podmínek úspěšnosti projektu. Udržitelnost předpokládá udržení a zachování aktivit, které byly nastartovány projektem, i po jeho ukončení (Marek, Kantor, 2009). V případě založení Montessori zařízení spadá předinvestiční a investiční fáze do části realizace projektu a udržitelnost se de facto týká provozní fáze. Udržitelnost projektu bude definována již ve studii proveditelnosti a bude se opírat o finanční, institucionální a provozní zajištění zařízení.

Finanční zabezpečení instituce bude neustálým procesem, který bude zajišťovat vedoucí pracovník - fundraiser. Jistějšími zdroji budou dotace ze státního rozpočtu ve vazbě na registraci v rejstříku škol a školských zařízení. Ostatní finance budou získány dle žádostí o dotaci a z dalších finančních zdrojů.

Další otázkou je dostatek klientů a nakloněných rodičů metodě Montessori. Zařízení bude vykonávat osvětovou činnost o metodě Marie Montessori, bude pořádat informativní a vzdělávací kurzy, bude otevřeno všem zájemcům a praktikantům. Projekt reaguje na problém současné doby, která spočívá v nedostatku předškolních zařízení a poptávku po jiných metodách vzdělávání dětí.

Personál Montessori zařízení bude vybírán velmi pečlivě, jelikož zařízení bude především zdůrazňovat důležitost kvalitních lidských zdrojů. Pro zařízení bude každý pracovník klíčový pro naplňování cílů a koncepce školy. Pracovníci musí mít dobrou motivaci, proč učit v Montessori zařízení a musí splňovat požadované vzdělání. Pracovníci budou adekvátně finančně ohodnoceni, bude jim nabízena možnost dalšího

vzdělávání, budou motivováni finančními i nefinančními odměnami a budou moci využít supervize či konzultací u odborníků v oboru.

Materiální a prostorové vybavení Montessori zařízení není považováno za stěžejní, ale veškeré hygienické požadavky, prostorové uspořádání a pomůcky dle Montessori budou splněny. Jak již bylo řečeno, pro Montessori je nejdůležitější kvalitní motivovaný personál.

V otázce udržitelnosti je třeba řešit i návaznost pokračování dětí ve vzdělávání v základní škole Montessori. Nelze na tuto otázku v rámci modelového projektu odpovědět, pokud bude realizace projektu zasazena do oblasti, kde je Montessori základní škola, tak je otázka vyřešena, pokud tomu bude naopak, tak vznik mateřské školy Montessori otevře tuto otázku přirozeně a pak může instituce společně s rodiči zasazovat o iniciativu vytvoření tříd základní školy Montessori.

5. DISKUSE

Problematika předškolního vzdělávání je nyní často diskutovaným tématem, jelikož rodiče předškolních dětí naráží na problém s nemožností umístění dětí do zařízení kvůli kapacitním limitům, které jsou v mnoha případech již navýšené. Tato situace začala vznikat na základě snižování počtu mateřských škol či tříd v době, kdy dorostly děti do předškolního věku, které byly narozené v období výrazného poklesu porodnosti. Ovšem generace tzv. husákových dětí zvyšuje rapidně porodnost a dnes na společnost doléhá problém s nedostatkem míst pro jejich ratolesti.

Český statistický úřad (2010) uvádí počty zařízení a dětí v mateřských školách od školního roku 1989/1990 až do 2008/2009. Zatímco na počátku zkoumaného období existovalo 7 328 mateřských škol navštěvované 395 164 dětmi, tak na konci období to bylo 4 694 mateřských škol s počtem 298 394 dětí. Z výsledků je zřejmé, že mateřských škol neúměrně vůči počtu dětí ubývá. Podle výzkumu Ústavu pro informace ve vzdělávání (Martinec, Kelblová, Modráček, 2009) došlo v období 2003 – 2008 k růstu počtu dětí, které navštěvují mateřskou školu. Ve školním roce 2003/2004 chodilo do jedné mateřské školy v průměru 56,5 dítěte, do konce roku 2008/2009 tato hodnota vzrostla na 62,7 dítěte. Dalším negativním ukazatelem výzkumu Ústavu pro informace ve vzdělávání (Martinec, Kelblová, Modráček, 2009) je zvyšování počtu dětí na jednu učitelku, ve školním roce 2005/2006 se jedna učitelka starala průměrně o 12,55 dítěte, v roce 2008/2009 pak o 12,8 dítěte. I z rozhovorů autorky práce s personálem v Montessori zařízení vyplynulo, že se potýkají s nedostatkem míst pro děti, které se k nim hlásí a nemohou uspokojit poptávku. Státní Montessori mateřské školy hodnotí za nedostatečné personální zajištění zařízení a stále zvyšující se počet dětí připadající na učitelku.

Vedení mateřské školy musí dávat v přijetí dětí do zařízení dle školského zákona přednost dětem rok před zahájením povinné školy docházky, dětem ze spádových oblastí dle trvalého pobytu zákonného zástupce, rodiče s ukončenou rodičovskou dovolenou a pak ostatní děti. Tudíž nemají ani možnost dostat se do předškolních zařízení děti mladší 3 let. I přestože stát umožňuje rodičům čerpání rodičovských

příspěvků do věku 24 měsíců dítěte. Rodič pak má problémy s umístěním dítěte do předškolního zařízení, protože v přeplněných mateřských školách jim vedení nemůže vyjít vstříc. Většina zdravotnických zařízení pro děti mladší 3 let – jeslí, byla zrušena. Častěji se proto objevují snahy zajistit předškolní výchovu jinak, než-li jen přes nabídku státních mateřských škol. Rozvíjí se v této oblasti podnikatelský sektor, nestátní neziskové organizace nebo i hlídání dětí na základě živnostenského oprávnění či rodinné a sousedské výpomoci. Bývalý náměstek ministryně školství Jindřich Kitzberger (2010) hovoří o připravovaném rozšíření předškolní výchovy od 2 let věku dětí. Obnovu sítě jeslí považuje za finančně nákladné. Za vhodnou variantu považuje rozšíření stávajících mateřských škol, které k tomu budou mít podmínky. Nebude se jednat o povinnost, ale o jakousi nabídku pro rodiče.

V kontextu rozvoje předškolního vzdělávání, nových metod a rozvoje rámcových vzdělávacích programů jde ruku v ruce rozvoj speciálního školství pro děti v předškolním věku se specifickými vzdělávacími potřebami. Od dob segregace lidí s postižením se vývoj přesunul do doby integrace jak individuální, tak skupinové.

Montessori pedagogika je prakticky ideální vzdělávací metodou pro různorodé skupiny dětí. Nabízí dětem možnost vzdělávat se podle svého tempa, nezakládá si na výkonu a soutěžení. Opírá se o vlastnosti člověka, pojímá ho jako jedinečné individuum a ctí jeho specifické vývojové potřeby. Téměř vylučuje frontální vyučování homogenních skupin dětí, jenž často mívá za následek nemožnost dítěte se rozvinout dál nebo ba naopak zapomíná na děti, které se potřebují nějaké činnosti pro upevnění vědomosti věnovat déle. V Montessori zařízeních se formálně hovoří o integraci, neboť je to dle zákona záležitost, kterou je třeba mít dokumenty ošetřenou a mít pro dítě vytvořený individuální vzdělávací plán, ale Montessori pedagogika nerozlišuje děti zdravé a děti s postižením, takže to ani děti v kolektivu neslyší a nepocítují. Z. Matějček (2000) upozorňuje na fakt, že nejideálnější obdobím, kdy dítě nejlépe přijímá odchylky dětí, je předškolní věk. Taktéž se děti rychle učí ostatním pomáhat a brát je, takové jaké jsou.

Všichni respondenti empirického výzkumu této práce jsou nakloněni integraci dětí do jejich Montessori zařízení, nebo již integraci úspěšně realizují. Zkušenosti

pedagogických pracovníků jsou pozitivní. Vedoucí učitelka Jana Lazarová v Montessori mateřské škole v Hradci Králově uvedla: „Máme integrovanou holčičku s Downovým syndromem a integrace se nám daří. Pracovnice Speciálně pedagogického centra v Praze byla velmi překvapená, jak integraci holčička i ostatní děti zvládají. Holčička se perfektně adaptovala, její vývoj je více než překvapivý a nyní již nepotřebuje ani pedagogického asistenta.“ Montessori pedagogika primárně vznikla v kontextu výchovy dětí s postižením nebo dětí ze sociálně nepodnětného prostředí.

Jaký je zájem o vzdělávání ve stávajících Montessori zařízeních pro děti v předškolním věku v České republice?

Rozhovory s vedoucími pracovníky v Montessori předškolních zařízeních ukázaly na fakt, že u rodičů stále více stoupá zájem o alternativní vzdělávání za pomoci metody pedagogiky Marie Montessori. Téměř ve všech případech respondenti tvrdili, že v posledních dvou až třech letech nazpět pozorují větší zájem ze strany veřejnosti. Někdy tento fakt označují až za „boom“ Montessori pedagogiky u nás.

I výzkum A. Bartesové (2008) ukazuje, že 57 % dotazovaných rodičů dětí v batolícím a předškolním věku v Jihomoravském kraji má povědomí o alternativních pedagogických směrech, ovšem těmto rodičům chybí hlubší znalosti o jednotlivých alternativách. Sběr dat A. Bartesové (2008) také ukázal, že rodiče mají zájem o jiný systém vzdělávání, než-li je jen běžný vzdělávací proud a chtějí se o alternativních metodách dozvědět více. 22 % rodičů dokázalo i v krátkosti popsat Montessori či Waldorfskou školu. V rámci pedagogiky Montessori se dotazovaní opírali především o principy jako je individuální přístup k dítěti, respektování přirozeného vývoje dítěte, podpora svobodného myšlení dítěte a známé motto Montessori pedagogiky „Pomoz mi, abych to dokázal sám“.

Respondenti primárního sběru dat se oproti tomu často setkávají i s negativními názory ze strany široké veřejnosti. Učitelé uváděli, že se nejvíce setkávali s odporem ze strany tradičních mateřských škol v okolí a jejich zřizovatelů. V jednom případě uváděla učitelka, že je jejich Montessori mateřská škola brána jako sekta. Paní doktorka J. Brunclíková uvedla v rámci výzkumu, že se do budoucna Společnost Montessori, o.s.

zaměří na kampaň o deminutazaci Montessori pedagogiky. Učitelé také tvrdí, že většina lidí, kteří mluví o těchto negativních hodnoceních Montessori pedagogiky neznají praxi a skutečnou situaci úrovně vzdělanosti dětí vychovávaných Montessori.

Jaká je ideální varianta právníkové formy Montessori zařízení pro děti v předškolním věku?

Podle nabídky možností variant právních forem dle platných zákonů v naší zemi a zkušeností Montessori pedagogů ve stávajících zařízeních jsou ideálním zřízením školy státní. Stávající školy mohou přetransformovat některé svoje třídy a začít využívat pedagogiky Marie Montessori. Ovšem tento fakt okomentovala paní doktorka Jitka Brunclíková tak, že Montessori iniciativa nevznikne samo sebou, je zapotřebí nadšené rodiče a lidi, kteří se budou touto alternativou zabývat a budou vyvíjet tlak na státní školy s požadavkem vytvoření Montessori tříd jak v mateřských, tak i základních školách.

Podle paní doktorky Jitky Brunclíkové je nejlepší variantou, jak rozvinout Montessori pedagogiku v nějaké oblasti, založit mateřské centrum. Je to dnes již běžná uznávaná instituce, kterou navštěvují rodiče s dětmi. Rodiče s dětmi se tam chodí vzdělávat, rozvíjet svoje sociální dovednosti a navazovat další kontakty. Mateřská centra dávají prostor nejrozličnějším aktivitám, je možné tam i aplikovat prvky metody pedagogiky Montessori a začít tak rozvíjet tuto myšlenku. Většina rodičů si přeje, aby jejich dítě mělo příležitost být vzděláváno tímto způsobem dál. Rodiče tak začnou vyvíjet ve větší míře tlak na úřady, školy či komunitu. Pokud se setkají s porozuměním, mohou následně vznikat ve státních zařízeních Montessori třídy. Často se však stává, že nenajdete podporu ze strany státních škol. Mnozí nadšenci tuto situaci řeší založením soukromé firmy. Tato varianta je zcela legitimní, ovšem naráží na nedostatek financí a nutnost zavedení vysokého školného.

J. Hovorka (2010) ve svém šetření poukazuje na ceny školného ve státních a soukromých mateřských školách. Ceny školného ve státních mateřských škol se pohybují od 300 do 650 Kč za měsíc, k tomu stravné 30 Kč za den. V soukromých školách uvádí ceny od 5 000 do 13 000 Kč za měsíc, v cenách je již zahrnuto stravné. Pokud však je dítě mladší 3 let, tak u obou variant institucí zaplatí rodiče o 10 – 20 %

více. Nepoměr cen je alarmující, poukazující na nedostatečnou kapacitu mateřských škol a tudíž i možnosti táhnout tržní cenu nahoru, když nemůže nabídka uspokojit poptávku rodičů.

Je-li škola soukromá, naskytá se vhodné řešení snížení školného. Již v prvním školním roce působní mateřské školy zažádat o zařazení do rejstříku škol a školských zařízení. Nabízí se tak možnost dosáhnout na poskytování financí ze státního rozpočtu. Tím může být i školné sníženo na minimum, jako je tomu ve školách státních. Ideální varianta právní formy zařízení se de facto odvíjí především od možností financování, na které se pak váže ekonomická dostupnost zařízení pro rodiče.

Jaké zkušenosti mají v Montessori zařízeních pro děti v předškolním věku s organizací a personálním zajištěním?

Dobrá organizace podle Z. Bečvářové (2003) spočívá především ve správně zkonstruovaném systému, který má stanovené cíle, vize a funkce. Je zapotřebí, aby se v instituci pracovalo v dobrém sociálně-psychologickém klimatu, aby organizace měla kvalitní personální zajištění včetně dobře fungujícího nadřízeného okolí a nastavený hodnotný systém spolupráce. Zařízení by také mělo disponovat vhodným technickým vybavením a využívat efektivních manažerských postupů. Škola by se měla orientovat především na potřeby klientů, neustále se vzdělávat a reagovat na inovace ve společnosti. Sběr empirický dat v Montessori zařízeních ukázal, že školy mají jasně stanovené cíle, vize organizace a vypracovanou metodiku výchovy a vzdělávání dětí, buď v rámci Školního vzdělávacího programu nebo v případě soukromých škol vypracovaných vlastních kurikulárních dokumentů. V institucích bylo zřejmé, že mají jasně stanovený řád a systém, který musí dodržovat děti i dospělí a byly jasně vymezené kompetence jednotlivých pracovníků.

Montessori mateřské školy státní i soukromé nabízí podobné služby jako v tradičních mateřských školách. Počínaje od poskytování předškolní výchovy a vzdělávání, speciálně pedagogické péče, poradenství až po nabídku mimoškolních či volnočasových aktivit. Školský zákon určuje, že předškolní výchova je organizována zpravidla pro děti ve věku od 3 do 6 let. V mnohých Montessori třídách mateřské školy

jsou přijímány děti již od 2,5 roku, pokud však má zařízení pro dítě volné místo. Podmínky přijímání dětí do mateřských škol jsou u státních zařízeních dané ze zákona (viz výše). Výsledky rozhovorů s pedagogickým personálem v Montessori zařízeních ukazují, že jsou do soukromých škol přijímány děti dle individuálně nastavených kritérií jednotlivých škol. Častým hodnotícím kritériem k přijetí je zájem rodičů o Montessori pedagogiku, délka podané přihlášky, či navštěvování samotného zařízení, již před nástupem dítěte do školy, například v rámci pořádání Montessori kurzů či poskytování služeb mateřských center, které fungují při Montessori zařízeních.

Montessori organizace si zakládají na velmi úzkém kontaktu a spolupráci s rodinou dítěte, často pořádají společné aktivity, besídky a výlety. Vedoucí pracovníci Montessori zařízení uvedli, že se pro rodiče snaží připravovat i osvětové vzdělávací semináře o metodě Montessori, zvou rodiče do tříd a umožňují jim trávit čas se svými dětmi v zařízení. Úzká spolupráce přináší spokojenost dětem, rodičům i pedagogům. A. Gold (1998) uvádí, že dříve byli tradičně rodiče drženi od školy opodál. Učitelé se snažili zachovávat si moc nad rozhodováním v pedagogických otázkách. Dnes tomu již tak není, ale některé školy se stále musí snažit, aby vytvořily produktivní a důvěryhodný vztah s rodiči. Montessori zařízení je přirozeně otevřené a tudíž bourá bariéry mezi těmito vztahy.

Velice důležitá je i spolupráce se školskými úřady, obecními či městskými úřady v místě působení zařízení, organizacemi zabývající se environmentální výchovou a zájmovými organizacemi. Významné mohou být výměny zkušeností mezi podobnými Montessori organizacemi na národní i zahraniční úrovni. Zásadní je také spolupráce s externími odborníky v oblasti speciální pedagogiky, sociální práce, případně spolupráce se speciálně pedagogickými centry a pedagogicko – psychologickými poradnami.

U pedagogických pracovníků v Montessori institucích je požadováno středoškolské či vysokoškolské pedagogické vzdělávání zaměřené na předškolní pedagogiku, doplněné o kurz Montessori pedagogiky v rozsahu 300 hodin. Nejčastěji studují pedagogové v našich podmínkách Diplomový kurz Montessori pedagogiky pořádaný Společností Montessori. Společnost Montessori (2010) uvádí, že hlavním

cílem vzdělávacího kurzu připraveného ve spolupráci s Mezinárodními asociacemi Montessori je poskytnout garantované a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky akreditované vzdělání pedagogům a vychovatelům mateřských škol, kteří budou pracovat podle metodiky Montessori.

Vedoucí mateřských škol však uvedli, že jsou pro ně při výběru pracovníků často důležitější osobnostní rysy a charakter člověka, než dosažené vzdělání. Montessori pedagogem se učitelé nestávají po absolvování vzdělávacích kurzů, ale jde o dlouhodobý proces poznávání sebe sama, o nahlížení na děti a přístupu k nim. Montessori kurz naučí pracovníky principům Montessori pedagogiky, zásady práce s pomůckami, ale na vnitřních postojích musí pracovat člověk sám a tohle náročné seberozvíjení může trvat i několik let, než se člověk stane Montessori pedagogem. M. Montessori (1997) upozorňovala, že je třeba radikálně změnit vztah mezi dítětem a dospělým. Nejzávažnějšími chybami je hrdost a zlost, které můžeme překonat jen kritickým pohledem na sebe sama. Učitel musí na dítě pohlížet jako na inspirativní jedinečnou bytost, kterému se může učitel stát pomocníkem při jeho rozvíjení se.

Z. Bečvářová (2003) upozorňuje také na potřebu rozvíjení dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Vedení školy by mělo zajišťovat takové podmínky, kdy je zaměstnancům umožněn profesionální růst prostřednictvím organizovaného a individuálního studia podle potřeb školy, ale i potřeb či profilace jednotlivých pracovníků. Vedoucí pracovníci v rozhovorech uvedli, že podporují růst a studium svých zaměstnanců. Oblasti vzdělávání nechávají na volbě samotných zaměstnanců. Poskytují také možnost volna v době vzdělávání a v některých případech i zařízení za kurz finanční částku hradí.

S jakými problémy se nejčastěji pracovníci Montessori zařízení pro děti v předškolním věku setkávají?

Pracovníci v Montessori zařízeních uvádějí, že nejvíce problému zažívali při zakládání jejich mateřských škol. V současné době v některých případech čelí projevům opovržení vůči Montessori metodě vzdělávání. Jak ze strany široké veřejnosti, tak i ze strany učitelů tradičních škol. Většinou se setkávají s nezájmem učitelů, nechtějí

se o metodě Montessori nic dozvědět. Ovšem je nutné dodat, že se tahle situace mnohokrát zlepšila, informovanost a zájem o Montessori metodu v posledních letech velmi posílila.

Ve čtyřech rozhovorech respondenti uvedli, že mají především problémy s nedostatečným prostorem a nebo se potýkají s nevyhovujícím stavem zastaralých budov jejich mateřských školách. S tím souvisí i nemožnost uspokojení poptávky rodičů po umístění jejich dětí. Kapacity stávajících škol jsou již naplněny a omezené finanční prostředky nedovolují rozšíření kapacit škol. Většina škol si nestěžuje na nedostatek finančních prostředků, ale při rozšíření či zakládání nové školy je to problém stěžejní. Mnozí učitelé by rádi obohatili zařízení o velikou zahradu se záhonky na pěstování zeleniny, případně prostory, kde by mohli chovat drobná zvířata a které by mohli využít jako dřevařskou dílnu.

V projektu této práce je popsán návrh dispozičního řešení v případě nově vystavěné budovy Montessori zařízení. Projekt se opírá o současné bezpečnostní zásady, hygienické podmínky a především reaguje na aktuální potřeby dětí, rodičů a pedagogů pracujících s dětmi intaktní společnosti i dětmi s postižením. Návrh je orientační a chce především upozornit na možnosti využití prostoru podle zásad pedagogiky Montessori.

S finanční stránkou je spojeno i vybavení tříd Montessori materiálem. Tyto pomůcky, jsou-li pořizovány originální z Holandska, jsou velice finančně nákladné. Ovšem pracovníci Montessori zařízení oponují, že Montessori materiál není dražší než běžný, protože se každý materiál kupuje jen jednou a nemusí se například pořizovat pět autíček, kočárků, panenek, které stejně nejsou vyrobeny z příliš kvalitních materiál, a tak se brzy rozbijí. Montessori pomůcky jsou téměř nerozbitelné a vydrží skoro věčně. Navíc se dá spousta pomůcek vyrobit svépomocí, jako třeba pomůcky pro oblast učení českého či cizího jazyka. Učitelé se shodují, že si děti běžných hraček moderní společnosti užijí dostatečně v domácím prostředí. Ve všech navštívených zařízeních používají ale i běžný doplňkový rozvíjející materiál, nepoužívají však kočárky, panenky, autíčka apod.

Dalším problémem je podle jedné z vedoucích pracovníků, hledání dobrých Montessori pedagogů. Není těžkou úlohou přijmout učitele, ale jde o to rozpoznat jeho osobnostní rysy a charakter, který je u učitele v metodě Montessori zásadní. Skutečným Montessori učitelem se pak člověk stává po víc jak dvouleté praxi v zařízení.

Za jednu z komplikací považuje paní doktorka Jitka Brunclíková zavedení rámcových vzdělávacích programů ve školách. Montessori metoda si totiž vyžaduje vzdělávání dětí tak, jak to potřebují děti podle svých individuálních potřeb a ne, jak to vyžaduje rámcový vzdělávací program. Rámcový vzdělávací program předepisuje, kolik přesně hodin je na dané téma určeno, ovšem každé dítě potřebuje různě dlouhý čas k osvojení určité znalosti či dovednosti. Montessori potřebuje učit děti individualizovaně, to umožňuje jedině individuální vzdělávací plán, ale ten je stejně stanoven na rok a v průběhu roku se nesmí měnit. Všechny tyto dokumenty nedovolují odchýlení se od nich v praxi podle potřeb dětí, naplňování plánů podléhá kontrole školské inspekce, se kterou bývá v některých případech problém se společně domluvit. Někteří inspektoři nemají ani zájem se o Montessori metodě dozvědět něco více.

T. Feřtek (2004) hovoří v článku o hlavní myšlence Rámcového vzdělávacího programu, která spočívá v motivaci dětí k celoživotnímu vzdělávání, naučit děti samostatně pracovat, naučit je učit se. A to všechny děti, ne jen ty nejlepší. Pro naprostou většinu z našich škol je to zatím nedosažitelný cíl. V Montessori škole se stačí rozhlédnout, abyste věděli, co se tím rozumí. Samozřejmě že i tady se každé dítě naučí něco jiného, každé dítě má jiné schopnosti. Ale co se naučí nepochybně všichni, je samostatně shánět informace, posuzovat jejich hodnotu a soustředěně pracovat na věcech, které je zajímají. O to nepochopitelnější je právní situace Montessori škol u nás. Přestože by Montessori mohla být hlavním nositelem proměny české tradiční školy, na které by se mohla vyzkoušet reforma, žijí Montessori instituce v jakémisi právním vakuu. Jitka Brunclíková uvádí: „Nemáme absolutně žádnou právní jistotu, žijeme jen z momentální libovůle ministerstva. I kdyby jeho současné vedení bylo vstřícné, dokud nebudeme existovat na jasném právním základě, může nás za pár let kdokoli zlikvidovat. Už kompromisy jsou likvidační. V Kladně město povolilo jen čtyři

ročníky Montessori školy a pak se mají děti rozptýlit do ostatních existujících škol. To je naprostý nesmysl.“ (Feřtek, 2004).

Bude Montessori zařízení pro děti v předškolním věku trvale udržitelné?

Vznikne-li Montessori zařízení pro děti v předškolním věku, ať jako forma státního zřízení, podnikatelský subjekt nebo nezisková organizace, tak bude jejím hlavním úkolem kvalitně plánovat systém vzdělávání, výchovy, poskytování zájmových aktivit, poradenské a rehabilitační péče dětem.

Významným ukazatelem udržitelnosti Montessori zařízení je vysoký zájem o tuto pedagogickou metodu ze strany rodičů a nedostatečné množství předškolních zařízení pro děti intaktní společnosti i pro děti se zdravotním znevýhodněním. Důležitým krokem však bude v regionu, kde zařízení vznikne, osvětová činnost u široké veřejnosti, komunikace se školskými úřady, Společností Montessori, která se zabývá rozvojem Montessori jako takové, a donátory poskytující finanční zajištění organizace. Nebude-li možné financovat postavení nové budovy pro toto zařízení, nabízí se možnost rekonstrukce stávajících budov sloužících původně jako vzdělávací zařízení. Stěžejním faktorem udržitelnosti je poskytování kvalitní výchovné a vzdělávací péče nadšeným, fundovaným a vhodně motivovaným personálem. Následně je důležité vhodně zaměřené hodnocení přínosů této vzdělávací metody, která také může napomoci při dalším rozvoji a financování instituce.

Výsledky rozhovorů s pedagogickými pracovníky ukázaly, že nebyla realizována žádná větší výzkumná šetření o pozitivním vlivu Montessori pedagogiky na dítě, proto se tu naskýtá prostor takový výzkum uskutečnit. Pracovníci Montessori mateřských škol však uvádějí, že jsou děti z Montessori mateřských škol lépe připravení na povinnou školní docházku, než děti z běžných mateřských škol. Pracovníci vycházejí z informací, které získávají od pedagogů základní škol či menších šetřeních v rámci realizace diplomových prací studentů vysokých škol.

Nezanedbatelnou informací ze strany Montessori pedagogů je také fakt, že děti nemají po absolvování Montessori předškolního vzdělávání problémy s přestupem do tradičního vzdělávacího proudu. Montessori metoda je otevřenou vyučovací

metodou, která dává českému školství možnost rozvíjet děti ve svobodné, vzdělané a odpovědné lidi.

6. ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo vytvoření „modelu“ uceleného projektu předškolního zařízení, které bude vychovávat a vzdělávat děti podle vzoru alternativní pedagogické koncepce Marie Montessori. Hlavní cíl však byl naplněn po realizaci cíle dílčího, ve kterém bylo třeba zmapovat praxi Montessori zařízení pro děti v předškolním věku v České republice včetně pořízení fotodokumentace.

Prostudováním teoretických zdrojů, legislativních opatřeních, zmapováním situace doplněné o informace zkušených odborníků pracujících v Montessori zařízení v České republice, mohl vzniknout vlastní ucelený modelový projekt založení Montessori zařízení pro děti v předškolním věku. Záměrně nebyl projekt zacílen do konkrétní oblasti, aby byla zachována transparentnost a možnost projekt aplikovat v různých podmínkách.

Kvůli nedostatečným kapacitním možnostem stávajících škol a zvýšenému zájmu ze strany rodičů o Montessori metodu bude zařízení využité a trvale udržitelné. K úspěchu chodu zařízení je však třeba naplnit mnohé podmínky. Především zajistit informovanost rodičů, široké veřejnosti, pracovníků školských úřadů a spolupracujících subjektů či donátorů. Fungování zařízení a celého projektu je také závislé na kvalitě poskytování vzdělávací a výchovné péče v návaznosti na aktivní nasazení pracovníků zařízení a jejich motivace k práci s dětmi.

Pracovníci Montessori škol si představují ideální Montessori zařízení jako jednu velkou školu, kde se budou vzdělávat prakticky všechny generace společně. První vzdělávání začne již s rodiči před narozením jejich dítěte, dále se bude zaměřovat na primární vzdělávání, základní, střední školu a celou komunitu kolem školy. Zařízení bude disponovat velkým bezbariérovým připraveným prostorem, kde se děti budou moci svobodně pohybovat. Venku u zařízení bude možnost pěstování rostlin a chování drobných zvířat, zde se děti budou učit praktickému životu a bude naplňována myšlenka Marie Montessori: „Ruka je nástrojem ducha“. Nejzásadnějším bude lidský faktor, který svoji práci bude vykonávat s láskou a porozuměním k dětem. S tímhle ideálem se

ztotožním také, ale prvním krokem k naplnění mého snu je založit Montessori mateřskou školu ve Znojmě dle výše navrhovaného projektu.

Zrealizováním empirického sběru dat, pořízením fotodokumentace a vypracováním projektu byly cíle diplomové práce naplněny.

Výsledky diplomové práce, především vytvořený model založení Montessori zařízení s předkládanou variantou dispozičního řešení, budou sloužit jako ucelený transparentní návrh, jak založit Montessori předškolní zařízení.

Práce bude poskytnuta stávajícím Montessori mateřským školám, kteří o výsledky práce při sběru dat projeví velký zájem. Empirický sběr dat jim může posloužit k porovnání chodu mateřské školy se zkušenostmi podobných organizací nebo jako inspirace pro zavedení inovací. Dále bude práce předána Společnosti Montessori v Praze, která monitoruje dění a podílí se na rozvoji Montessori pedagogiky v České republice. Společnost Montessori může práci zprostředkovat iniciativním organizacím, které sami chtějí zakládat Montessori předškolní zařízení.

7. KLÍČOVÁ SLOVA

Alternativní vzdělávání

Dítě v předškolním věku

Integrace dětí s postižením

Mateřská škola

Montessori pedagogika

Montessori zařízení

Projekt

Školský management

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

ALLEN, K. E., MAROTZ, L. R. 2005. *Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let*. 2. vyd. Praha: Portál, 2005. 192 s. ISBN 80-7178-614-4.

Association Montessori Internationale (AMI) [online]. 2009 [cit.2009-12-31]. Dostupné z: <http://www.montessori-ami.org/>.

BARTESOVÁ, A. 2008. *Povědomí české společnosti o alternativních pedagogických směrech*. České Budějovice, 2008. 83 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Vedoucí bakalářské práce Martina Hrušková.

BEČVÁŘOVÁ, Z. 2003. *Současná mateřská škola a její řízení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 152 s. ISBN 80-7178-537-7.

BRUNCLÍKOVÁ, J. 2007. *Stoleté výročí Montessori hnutí* [online]. 2007 [cit.2009-12-30]. Dostupné z: http://www.montessoricr.cz/Montessori_CR.php.

BRUNCLÍKOVÁ, J., HILLEBRANDOVÁ, V. 2008. *Mateřská škola Montessori* [online]. 2008 [cit.2009-12-20]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/208562220600009-sama-doma/>.

ČAPEK, R. 2008. *Odměny a tresty ve školní praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1718-0.

ČERNOHOUSOVÁ, H. 1999. *Maria Montessori – aktuálně* [online]. 1999 [cit.2009-12-27]. Dostupné z: http://pdf.uhk.cz/uppe/dalsi_cinnost/Monte-sem.htm.

FEŘTEK, T. 2004. *Na psí knížku* [online]. 2004 [cit.2010-05-06]. Dostupné z: http://www.montessoricr.cz/clanky_detail.php?Id=2.

GOLD, A. 1998. *Řízení současné školy: O práci učitelů na střední úrovni řízení školy*. 1. vyd. Žďár nad Sázavou: Fakta, 1998. 164 s. ISBN 80-902614-0-X.

HAINSTOCK, E. G. 1999. *Montessori metoda a jak ji učit doma: Školní léta*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1999. 166 s. ISBN 80-7205-662-X.

HOLTSTIEGE, H. 1998. *Modell Montessori*. Freiburg: Herder, 1998. 213 s. ISBN 3-451-23358-4.

- HORINE, G. 2005. *Absolute beginner's guide to project management*. 1. vyd. Indianapolis: Que Publishing, 2005. 432 s. ISBN 978-07-8973-821-9.
- HOVORKA, J. 2010. Rodiče preferují státní mateřské školy, na soukromé nemají peníze [online]. 2010 [cit.2010-05-02]. Dostupné z: <http://www.mesec.cz/clanky/rodice-preferuji-statni-materske-skoly-na-soukrome-nemaji-penize/>.
- HRDLIČKOVÁ, A. 1994. *Alternativní pedagogické koncepce*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity, 1994. 175 s. ISBN 80-7040-104-4.
- JANÍK, T. 2005. *Reformní pedagogika* [online]. 2005 [cit.2009-12-28]. Dostupné z: <http://www.zkola.cz/zkedu/Predskolou/AlternativniCiInovativniVzdelavani/13918.aspx>.
Doplňkový výukový text.
- JELÍNKOVÁ, A. 2008. *Současné tendence vzdělávání* [online]. 2008 [cit.2009-12-20]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radionaprani/archiv/_audio/00724929.mp3.
- JEŘÁBKOVÁ, B. 1993. *Mateřská škola jako životní prostor I*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1993. 232 s. ISBN 80-210-0830-X.
- JANKOVSKÝ, J. 2003. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: TRITON, 2003. 223 s. ISBN 80-7254-329-6.
- JEŘÁBEK, J. a kol. 2005. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením*. Praha: VÚP, 2005. ISBN 80-87000-02-1.
- KITZBERGER, J. (2010). *Děti do školky už od dvou let* [online]. 2010 [cit.2010-04-28]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/ct-24-deti-do-skolky-uz-od-dvou-let>.
- KOLÍNSKÁ, R. 2003. *Co jsou mateřská centra*. In: *Síť mateřských center v České republice. Ohlédnutí za uplynulých 10 let*. Praha: Síť mateřských center, 2003. s. 4-6.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- LUDWIG, H. a kol. 2000. *Vychováváme a vzděláváme s Marií Montessoriovou: Praxe reformně pedagogické koncepce*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2000. 131 s. ISBN 80-7194-266-9.

- Manuál k přípravě školního (třídního) vzdělávacího programu mateřské školy.* 2006. 2. vyd. Praha: Tauris, 2006. 34 s. ISBN 80-87000-01-3.
- MAREK, D., KANTOR, T. 2009. *Příprava a řízení projektů strukturálních fondů Evropské unie.* 2. aktualizované vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2009. 215 s. ISBN 978-80-87029-56-5.
- MARTINEC, L., KELBLOVÁ, L., MODRÁČEK, Z. 2009. *Co se změnilo v českém školství.* 1. vyd. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2009. 64 s. ISBN 978-80-211-0590-4.
- Mateřské školy v České republice* [online]. 2010 [cit. 2010-04-28]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/1201.pdf.
- MATĚJČEK, Z. 2000. *Škola rodičů.* 1. vyd. Praha: MAXDORF, 2000. 285 s. ISBN 80-85912-29-5.
- MATĚJČEK, Z. 2007. *Co, kdy a jak ve výchově dětí.* 4. vyd. Praha: ERMAT, 2007. 143 s. ISBN 978-80-7367-325-3.
- Ministerstvo pro místní rozvoj. Příručka pro žadatele 7. a 8. výzva: Společný regionální operační program* [online]. 2006 [cit.2010-03-15]. Dostupné z: [http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Operacni-programy/SPOLECNY-REGIONALNI-OPERACNI-PROGRAM-\(SROP\)/Pro-zadatele/Prirucka-pro-zadatele](http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Operacni-programy/SPOLECNY-REGIONALNI-OPERACNI-PROGRAM-(SROP)/Pro-zadatele/Prirucka-pro-zadatele).
- MOKRÁ, H. 2009. *Zákonitosti dětského vývoje.* Montessori konference Brno, 2009.
- MONTESSORI, M. 2003. *Absorbující mysl.* 1. vyd. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů, 2003. 197 s. ISBN 80-86-189-02-3.
- MONTESSORI, M. 1934. *Grundlagen meiner Pädagogik.* München: Verlag Josef Kysel a Friedrich Pustet, 1934. 294 s. ISBN neuvedeno.
- MONTESSORI, M. 2001. *Objevování dítěte.* 1. vyd. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů, 2001. 207 s. ISBN 80-86-189-5.
- MONTESSORI, M. 1997. *Kinder sind anders.* München: DTV, 1997. 224 s. ISBN 978-3-423-36047-0.
- MONTSSORI, M. 2002. *Lernen ohne Druck. Schöpferisches Lernen in Familie und Schule.* Freiburg: Herder, 1997. 153 s. ISN 10-3451-05252-0.

- MONTESSORI, M. 1998. *Tajuplné dětství*. 1. vyd. Praha: SPS – nakladatelství světových pedagogických směrů, 1998. 131 s. ISBN 80-86-189-00-7.
- MÜLLEROVÁ L., DOULÍK, P. 2001. *Vybrané kapitoly ze školského managementu*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2001. 145 s. ISBN 80-7044374-X.
- NOVÁKOVÁ, Z. 2004. Integrace, inkluze, „Škola pro všechny“. In *Integrativní speciální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.
- OBST, O. 1998. *Základy školského managementu pro učitele*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1998. 109 s. ISBN 80-7067-941-7.
- POLECHOVÁ, P. et.al. 2005. *Jak se dělá „Škola pro všechny“*. 1. vyd. Praha: AISIS, 2005. 101 s. ISBN 80-239-4667-6.
- PORVAZNÍK, J. 2003. *Celostní management*. 2. vyd. Bratislava: Sprint, 2003. 512 s. ISBN 80-89085-05-9.
- PRŮCHA, J. 1996. *Alternativní školy*. 2. vyd. Praha: Portál, 1996. 167 s. ISBN 80-7178-072.
- PRŮCHA, J. 2004. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. 141 s. ISBN 80-7178-977-1.
- PRŮCHA, J. 2002. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 488 s. ISBN 80-7178-631-4.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2003 *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-8772-8.
- RAAPKE, H. 2001. *Montessori heute - eine moderne Pädagogik für Familie, Kindergarten und Schule*. 2. rozšířené vyd. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2001. ISBN 3 499 60537 6.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. 2006. Dotisk 1. vyd. Praha: Tauris, 2006. 48 s. ISBN 80-87000-00-5.
- RANDÁKOVÁ, K. 2004. *Hodnocení dětí ve škole Montessori* [online]. 2004 [cit.2009-12-30]. Dostupné z: http://209.85.135.132/u/kmysleni?q=cache:iPhpPbxrUGYJ:www.kritickemysleni.cz/klisty.php%3Fco%3Dklisty13_montessori+montessori&cd=2&hl=cs&ct=clnk&ie=UTF-8.

- RÝDL, K. 1994. *Alternativní pedagogické hnutí v současné společnosti*. 1. vyd. Brno: Marek Zeman, 1994. 264 s. ISBN 80-900035-8-3.
- RÝDL, K. 2006. *Metoda Montessori pro naše dítě: Inspirace pro rodiče a další zájemce*. 1. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. 140 s. ISBN 80-7194-841-1.
- RÝDL, K. 1999. *Principy a pojmy pedagogiky Marie Montessori: Učební pomůcka pro veřejnost*. 1. vyd. Praha: Public History, 1999. 63 s. ISBN 80-902193-7-3.
- SINGULE, F. 1992. *Současné pedagogické směry a jejich psychologické souvislosti*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. 54 s. ISBN 80-04-261604.
- Společnost Montessori* [online]. 2006 [cit.2010-04-06]. Dostupné z: http://www.montessoricr.cz/dokumenty_list.php?Kategorie=OSTA&Nadpis=Ostatní%20dokumenty.
- Společnost Montessori* [online]. 2009 [cit.2009-12-30]. Dostupné z: http://www.montessoricr.cz/organizace_find_mapaCR.php.
- Společnost Montessori* [online]. 2010 [cit.2010-05-05]. Dostupné z: http://www.montessoricr.cz/kurz_detail.php?Id=241.
- SMOLÍKOVÁ, K. 2006. Co přinesla školská reforma do teorie a praxe mateřských škol. *Modul články – Metodický portál Rámcového vzdělávacího programu* [online]. 2006 [cit.2010-03-10]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/predskolni-vzdelavani>. ISSN 1802-4785.
- SVOBODOVÁ, M., JÚVA, V. 1996. *Alternativní školy*. 2. vyd. Brno: Paido, 1996. 109 s. ISBN 80-85931-19-2.
- STRAUSS, A., CORBINOVÁ, J. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. 1. vyd. Boskovice: Albert, 1999. 228 s. ISBN 80-85834-60-X.
- SVĚTLÍK, J. 2006. *Marketingové řízení školy*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2006. 300 s. ISBN 80-7357-176-5.
- ŠEDIVÝ, M., MEDLÍKOVÁ, O. *Úspěšná nezisková organizace*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 160 s. ISBN 978-80-247-2707-3.
- ŠTARKOVÁ, E. 2010. *Aktivity praktického života*. České Budějovice, 2010. Seminář o Montessori pedagogice.

- TRUSCHKOVÁ, P. 2007. *Snoezelen jako terapie nových možností*. In: Speciální pedagogika, 2007, roč. 17, č. 1 – 2, s. 88 – 93. ISSN 1211-2720.
- TVRZOVÁ, I. 2008. Školy a jejich alternativy. In: *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1734-0.
- TVRZOVÁ, I., KASÍKOVÁ, H. 2008. Vybrané otázky vzdělávací politiky a řízení školství. In: *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 404 s. ISBN 978-80-247-1734-0.
- VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Vývojová psychologie I*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- WALLS, C. H. 2008. *At the heart of Montessori 2, core principles in action*. Dublin: Published by original Writing Ltd., 2008. 116 s. ISBN 978-1-906017-65-8.
- VÍTKOVÁ, M. 2004. Legislativní rámec pro integrativní/inkluzivní výchovu a vzdělávání. In *Integrativní speciální pedagogika*. 1. vyd. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.
- Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se specifickými potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.*
- Výzkumný ústav pedagogický v Praze* [online]. 2009 [cit.2010-03-10]. Dostupné z: <http://www.vuppraha.cz/ramcove-vzdelavaci-programy/predskolni-vzdelavani>.
- Zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).*
- ZELINA, M. 2000. *Alternatívne školstvo*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo IRIS, 2000. 255 s. ISBN 80-88778-98-0.
- ZELINKOVÁ, O. 1997. *Pomoz mi, abych to dokázal: Pedagogika Marie Montessoriové a její metody dnes*. 1. vyd. Praha: Portál, 1997. 112 s. ISBN 80-7178-071-5.

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Varianta dispozičního řešení

Příloha 2: Seznam Montessori zařízení v České republice

Příloha 3: Fotodokumentace

Příloha 2: Seznam Montessori zařízení v České republice

Hlavní město Praha				
Centrum You&Me - MŠ a klub pro rodiče s dětmi - mateřská škola	Nedvěžská 17, Skalka 110 00 Praha 10	731 109 137	zuzka@you- me.cz	www.you- me.cz
DOMINO - mateřská škola - rodinné centrum	Nad hájem 401/3 147 01 Praha	733 734 990	info@skolkado mino.cz	www.skolka domino.cz
Global Concepts International School - mateřská škola	V Šáreckém údolí 41 164 00 Praha 6	603 168 673	info@globalco ncepts.cz	www.global concepts.cz
Child of the Planet - mateřská škola	Na Vlčovce 2c 160 00 Praha 6	739 430 787	info@planetofc hild.cz	www.childo fplanet.cz
International Montessori School of Prague - mateřská škola	Hrudičkova 2107 148 00 Praha 4	776 602 971	info@montesso ri.cz	www.monte ssori.cz
Kouzelné školy - mateřská a základní škola	Kodaňská 10/54 101 Praha 10	725 783 569	info@kouzelne skoly.cz	www.kouze lneskoly.cz
Klub Montessori - mateřská škola - mateřské centrum	Malkovského 587 199 00 Praha	604 708 572	info@klubmon tessori.cz	www.klubm ontessori.cz
Mateřské centrum Kuřátko, o.s.	Na Okruhu 395/1 142 Praha 4	777 001 719	kuratkomc@se znam.cz	www.kuratk o.mistecko.c z
Mezinárodní Montessori mateřská škola Duhovka	Kozlovská 9 160 00 Praha 6	733 317 843	info@duhovka skolka.cz	www.duhov kaskolka.cz
Montessori centrum U rybníčku - mateřská škola	Jirčany 252 Jesenice u Prahy	603 701 169	info@montesso ri-urybnicku.cz	www.urybni cku.com
Montessori dům - mateřská škola	Sekaninova 6, Praha 2 128 00 Praha 2	774 500 844	tereza@vasesk olka.cz	www.vases kolka.cz
Montessori House - mateřská škola	Severní II 8 141 00 Praha 4	731 774 532	preschool@mo ntessorihouse.i nfo	www.monte ssorihouse.i nfo

Montessori pohybová školička - mateřská škola	Pravoúhlá 55 150 00 Praha 5	773 574 673	monte@montes kolicka.cz	www.monte skolicka.cz
Montessori Lesní Školka - mateřská škola	Nad úpadem 420/31 149 Praha 4	777 277 980	asangaklara@y ahoo.com	www.monte ssorischool. cz
MŠ Montessori	Evropská 33 160 00 Praha 6			www.pedev ropska.cz
MŠ Montessori	Urbánkova 3347 143 00 Praha4	241 766 272	urbankovamont essori@volný.c z	www.msmon tessori.net
MŠ Montessori Meteorologická	Mezi Domy 373 142 00 Praha 4 - Libuš	732 503 887	lenka_koukalo va@seznam.cz	www.zsmet eo.cz
MŠ Vokovická	Vokovická 28 160 00 Praha 6	235 351 205	ms.vokovicka @quick.cz	msvokovick a.wz.cz
NestLingue Montessori - mateřská škola a jesle	V Parku 2308/8 148 00 Praha 4	739 634 008	info@nestlingu e.cz	www.nestli ngue.cz
Pro rodinu, o.p.s - Rodinné centrum Andělek	Štefánikova 12 150 Praha 5	605 301 230	mivy@volny.c z	www.rcandi lek.cz
Projekt Antioch o.s.- Rodinné centrum Paleček	Laubova 6 130 00 Praha 3	603 434 978	info@rcpalece k.cz	www.rcpale cek.cz
Projekt Antioch o.s.- Rodinné centrum Paleček	Písecká 17 130 Praha 3	775 103 100	info@rcpalece k.cz	www.rcpale cek.cz
Rodinné centrum 4medvědi - mateřská škola - rodinné centrum	Nedvědovo náměstí 8 140 Praha 4	774 144 485	helena.kavanov a@seznam.cz	www.4med vedi.cz
Rodinné centrum Vyšehrádek	Vratislavova 12 128 Praha 2	602 255 683	vysehradek@v ysehradek.cz	www.vyseh radek.cz
ZŠ Na Beránku Pertoldova	Pertoldova 3373/51 143 00 Praha 4 - Modřany	224 402 412	pertold@volny. cz	www.pertol dova.webzd rama.cz
Škola rozvíjejícího se květu - mateřská škola	Pod Bateriemi 1097/1a 162 Praha	606 844 978	info@srsk.cz	www.srsk. cz

ZŠ Jazyková akademie Montessori	Hrudičkova 2107 148 00 Praha 4 - Roztyly		info@montessori.cz	
ZŠ Na Dlouhém Lánu	Na Dlouhém Lánu 43 160 00 Praha 6	235 354 368	zs.dl.lan@volny.cz	www.zsdlouhylan.cz.
ZŠ Rakovského v Modřanech	Rakovského 3136 140 00 Praha 4	777 108 733	srpmir@centrum.cz	www.zs-rakovskeho.cz
Jihočeský kraj				
Montessori Centrum - mateřská škola	Modřínová 354 373 61 České Budějovice	777 164 990		www.montessoricb.cz
MŠ Sluníčko	Helsinská 231 390 05 Tábor	724 238 810		
ZŠ a MŠ Slapy	Slapy 34 391 76 Slapy u Tábora	381 278 674	zsslapy@seznam.cz	www.montessorislapy.cz
Montessori centrum INDIGO	Lidická 15 370 01 České Budějovice	777 296 380	centrumINDIGO@gmail.com	www.centrumindigo.cz
Montessori centrum Pomněnka	Plachého 25, Kaplířova 5 300 01 České Budějovice	604 200 169	ivakrikavova@seznam.cz	
Vespolek - občanské sdružení	Nežárecká 62/IV 377 01 Jindř. Hradec	732 483 158	lucernicka@atlascz	
Jihomoravský kraj				
MŠ Sluníčko - Montessori	Šrámkova 14 638 00 Brno	545 222 366 603 376 957	ms.slunicko1@volny.cz	www.slunicko-montessori.cz
Mezinárodní Montessori MŠ Perlička	Hlaváčova 6 614 00 Brno - Obřany	603 226 844	info@mspelicka.cz	www.msperlicka.cz
Mezinárodní Montessori ZŠ	Hlaváčova 6 614 00 Brno	603 226 844	info@msperlicka.cz	www.msperlicka.cz
ZŠ Gajdošova	Gajdošova 3 615 00 Brno	777 286 350 776 794 572	bulova@zsgajdosova.cz	www.zsgajdosova.cz/montessori

ZŠ Pastviny	Pastviny 70	541 222 948	montessori-pastviny@seznam.cz	www.montessori-pastviny.cz
Montessori – vzdělávací rodinné centrum	Pastviny 70 624 00 Brno	732 859 257	montessori-morava@seznam.cz	www.sweb.cz/montessori-morava
Klub Světluška - ostatní vzdělávací zařízení	Gajdošova 3 615 00 Brno	776 146 494	info@svetluska-montessori.cz	www.svetluska-montessori.cz
Královéhradecký kraj				
Klub rodičů a přátel MŠ - občanské sdružení	Štefcova 1125 500 09 Hradec Králové	495 263 310	ms.montessori@seznam.cz	
MŠ Montessori	Hasičská 231, 543 71 Hostinné			
MŠ Montessori	Štefcova 1125 500 03 Hradec Králové	495 263 310	msmontessori@tiscali.cz	www.zsuprkova.cz/skolka
ZŠ a MŠ Suchý Důl	Suchý Důl 24 549 62 Suchý Důl	491 541 136	skola@suchydul.cz	www.suchydul.cz
Liberecký kraj				
MŠ Montessori	Zámecká 10 466 06 Jablonec nad Nisou	483 302 625 604 820 301	montessori@materskaskola.cz	
ZŠ Jablonec nad Nisou	5. května 76 466 01 Jablonec nad Nisou	483 346 280 775 118 399	zsjbc@seznam.cz	
Moravskoslezský kraj				
MŠ Montessori	Karla Čapka 6 741 01 N. Jičín		mssady@tiscali.cz	
Olomoucký kraj				
Monte Školka + rodinné centrum	MŠ Lužická 7 779 00 Olomouc	603 724 014	info@montessori-olomouc.cz	www.montessori-olomouc.cz
Montessori Olomouc - rodinné centrum	1. Máje 42 779 00 Olomouc	603 724 014	info@montessori-olomouc.cz	www.montessori-olomouc.cz

MŠ Jílová	Jílová 44 779 00 Olomouc			
MŠ Sluníčko	Blahoslavova 2 772 00 Olomouc	585 224 176	slunicko@slunickoolomouc.com	www.slunickoolomouc.com
Studio Čtyřlístek, o.s.	U Kovárny 2 779 00 Olomouc	585 411 086 775 606 244	4list@seznam.cz	www.studio-ctyrlistek.cz
Pardubický kraj				
MŠ Klubíčko	Grusova 448 530 09 Pardubice	466 435 777	msklubicko@seznam.cz	www.ms-grusova.wz.cz
ZŠ Polabiny1	Družstevní 305 530 09 Pardubice	466 401 885	info@zspolabiny1.cz	www.zspolabiny1.cz
Šťastné dítě - občanské sdružení	530 03 Pardubice	728 042 402	marcela.zakova@tiscali.cz	sites.google.com/site/montessoripce
Středočeský kraj				
Centrum Sofie - MŠ	Vranovská 9 251 01 Říčany	773 220 281	info@centrumsografie.cz	www.centrumsofie.cz
Mateřské Centrum Montessori o.s. - MŠ	Petříkov 133 251 69 Petříkov	604 280 942	skolicka@urybnicku.com	www.urybnicku.com
Montessori klub Chrustenice	Chrustenice 199 267 12 Loděnice	723 660 000	daja10@seznam.cz	
Montessori OVEČKA vzdělávací rodinné centrum	Bezručova 980 28002 Kolín	722 634 463	oveckakolin@seznam.cz	www.ovecka-montessori.cz
MŠ Montessori Kladno	Na Vyhaslém 3197 272 00 Kladno	312 276 049 739 063 844	ms.montessori@tiscali.cz	www.montessori-kl.cz
Rodinné centrum Světlka	Palackého náměstí 258 01 Vlašim	723 585 829	info@svetylka.cz marketa.krchova@seznam.cz	www.svetylka.cz
ZŠ a MŠ Pod Budčí	Zákolany 50 273 28 Zákolany	774 333 027	info@zszakolany.cz	www.zszakolany.cz

ZŠ Montessori Kladno	Bulharská 2337 272 00 Kladno	312 276 774	skola.montessori@tiscali.cz	www.montessori-kl.cz
ZVŠ Kouřim - základní škola	Okružní 435 281 61 Kouřim		chzvskourim@centrum	
Zlínský kraj				
Montessori školka Zlín	Nad Ovčírnou 344 760 01 Zlín	777 007 719	info@montessori-zlin.cz	www.montessori-zlin.cz
Montessori Zlín – o.s.	Buková 1722 760 01 Zlín	777 007 719	info@montessori-zlin.cz	www.montessori-zlin.cz
Centrum přirozeného vzdělávání pro děti	Nad Ovčírnou 344 760 01 Zlín 1	777 007 719	info@montessori-zlin.cz	www.montessori-zlin.cz
Sdružení rodičů Montessori Zlín o.s. -ZŠ	Havlíčkovo nábřeží 3114 760 01 Zlín	608 565 829	karinfrydlova@seznam.cz	www.srmz.cz

V Karlovarském, Plzeňském, Ústeckém kraj a na Vysočině nebyly zjištěny žádné Montessori zařízení, ač se můžou v některých zařízeních prvky Montessori pedagogiky objevovat.

Příloha 3: Fotodokumentace

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Vokovická, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Vokovická, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Vokovická, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Montessori Urbánkova, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Montessori Urbánkova, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Montessori Urbánkova, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Montessori, Jablonec nad Nisou

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Montessori, Jablonec nad Nisou

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Klubíčko, Pardubice

zdroj: Adéla Bartesová, MŠ Klubíčko, Pardubice

zdroj: Adéla Bartesová, ZŠ a MŠ Úprkova, Hradec Králové

zdroj: Adéla Bartesová, ZŠ a MŠ Úprkova, Hradec Králové

zdroj: Adéla Bartesová, Montessori dům, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, Montessori dům, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, Montessori pohybová školička, Praha

zdroj: Adéla Bartesová, Montessori pohybová školička, Praha